Eûzu billahi mineş-şeytânirracîm. Bismillahirrahmânirrahîm.

El Hamdü lillahi rabbil alemine hamden yüvafi niamehü ve yükafi mezideh.

Allahümme Salli ve Sellim ve Bârik Alâ Seyyidinâ Muhammedinil Fâtihi limâ Uğlika vel Hâtimi li mâ Sebeka ven Nâsırıl Hakkı bîl Hakkı Vel Hâdî ilâ Sıratıkel Müstekıymi Sallellahü Aleyhi ve Alâ Alihi Ve Ashâbihi Hakka Kadrihi ve Mikdârihil Aziym. (Salavat-ı Fatih)

Allahümme Rabbena ve leke'l-hamd, hamden kesiren tayyiben mübareken fih.

Her şeyden yüce olan Hz. Allâh (Celle Celalühü)'a envâi hamd ve senâ ederiz. O'nun seçtiği kulu ve Rasûlü'ne, ehli beytine, ashabına, evliya ve şehidlere, ümmetine salât ve selamlar olsun.

Subhane rabbike rabbil izzeti amma yesifun, veselamun alel murselin, vel hamdülil lahi rabbil alemin, el Fatiha.

Evrad-ı Fethiye (Fethiye Virdleri Kitabı) - IV. KİTAP

Bu Eserin Yazarı :
• MUHAMMED NURÎ ŞEMSEDDİN NAKŞIBENDÎ'dir.
• 1801-1863 yılları arasında yaşamıştır.
• Kabri.- İstanbul - Beşiktaş'ta meşhur Yahya. Efendi Dergâhı'ndadır.
• Abduikadir Geylânî Hazretleri'nin 15. göbekte torunudur.
• Kurduğu tarikat, kendisine has olup Kadiri ile Nakşibendî arası bir yol tutmuştur.

EVRADI FETHİYE HAKKINDA

Hazret-i Emir Seyyid Ali Hemedanî söyle anlattı :
Bin dört yüz (1400) evliya ile karşılaşma ve buluşma nasib oldu. Hemen her birine sordum :
— Mana yolunda velayet kapısının açılması nasıl müyesser oldu?. Hemen her birinden şu şekilde bir cevap geldi :
— Bizler, bu velayet derecesine, bu güzel Fethiye Virdini devamlı okumak, onu hiç bırakmamak sebebi ile bulduğumuzu bulduk.
Hazret-i Emir Seyyid Ali şöyle anlattı :
— Bir gönül birliği içindeydim. Mekke-i Mükerreme'de Harem-i Şerif içinde murakabe halindeydim. O anda, Resulüllah efendimiz hazır oldu; —Allah ona salât ve selâm eylesin.— Şöyle Buyurdu :
— Ey benim oğlum, bu Fethiye Virdini oku :
Bu emir üzerine, hemen Hızır aleyhisselâm hazır öldü. Elimi eline aldı, Mekke-i Mükeıreme'nin Batha vadisine doğru yürüdü. Orada bana Fethiye Virdini öğretti. Hızır aleyhisselâm bana bu Fethiye Virdini öğretince; kumlar, çöl, yapraklar, ağaçlar, melekler, semalar tümden hükmüme girdi. Melekût, ceberut âlemi çeşitleri hep bana açıldılar.

EVRAD-I FETHİYE (FETHİYE VİRDLERİ KİTABI)
METÎN -TERCÜME - ŞERH

I . BÖLÜM: METİN - TERCÜME - ŞERH

Metne başlayalım :
Rahman' Rahim Allah'ın adı ile..
Allah'tan başka ilâh yoktur : Yarattığı tohumlar sayısı kadar.. (Lâ ilahe illallahü âdede hebbatihi..)
Şerh :
Allah'tan başka ibadet edilmeye hak kazanan, gerçek mabud olarak ancak Allah vardır. Bu manayı, kalbden doğrular, dille de söylerim. Bu manayı, Yüce Allah'ın yarattığı tohumların sayısı kadar tekrarlarım.
Metne devam edelini :
Allah'tan başka ilâh yoktur : Verdiği hayat sayısı kadar.. (La ilahe illallâhü adede hayatini..)
Şerh :
Allah'tan başka ibadet edilmeye hah kazanan, gerçek mabud olarah ancak Allah vardır. Bu manayı, kalbden doğrular, dille de söylerini. Bu manayı, Yüce Allah'ın hemen her şeye verdiği hayat sayısı kadar tekrarlarım.
Üstteki manadan murad, biraz da abartılarah, çokluğu ifade etmektir. Allah tarafından verilen hayat, canlılık hesaba gelmez, sayıya sığmaz. Sonsuzdur. Üstteki cümleyi söyleyen de, bu manadan yola çıkıp şöyle demektedir :
— Benim, bu kelime-i tevhid üzerine olan itikadım, sayı olarak niyetimde söylemek istediğim dahi sonsuzdur; ne sayıya gelir, ne de hesaba..
Bu manada, ulemanın bir yorumu şöyledir :
— Mümin bir kulun cennette kalmasının sonsuzlara kadar nimetlere dalmasının sebebi kelime-i tevhidi tasdik etmesidir. Kâfirin sonsuzlara kadar cehennem ateşinde kalıp azap görmesinin sebebi ise., inkâr edip küfre girmesidir. Allah korusun. Şöyleki :
Bir mümin, dünyada sonsuzlara kalacak olsaydı, asla inancının dışına çıkmaz, başka türlü itikada sahib olmazdı. Kâfir dahi, dünyada sonsuzlara kadar kalacak olsaydı, asla küfründen dönmezdi. Nitekim, bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir :
— «Müminin niyeti, amelinden hayırlıdır; kafirin niyeti ise, amelinden şerlidir.»
İşbu manadan bakılarak, bir mümin kulun :
— Allah'tan başka ilâh yoktur : Verdiği hayat sayısı kadar.. Demesi de, sonsuzluğu ifade eden iman manasına işaret oldu. Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur: Çakıl taşlarının sayısı kadar. (Lâ ilahe illallâhü adede hasatihi..)

Şerh :
— Çakıl taşları..
Cümlesinin Arapça aslı şudur : H a s a t.. En küçük taşlar için bu tabir kullanılır. Bu kelimenin buraya alınması, şümullü bir mana ifadesi içindir.
Üstteki açıklamaya göre, bu cümlenin daha açık manası şudur :
— Bu kelime-i tevhidi, Yüce Allah'ın yaratmış olduğu bütün ufak tefek çakıl taşlarının ve kumlarının sayısı kadar tekrar ederim..
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur: Allah'ın kelimeleri sayısı kadar.. (La ilahe illallâhü adede kelimatihi..)
Şerh :
Daha Önceki cümlelerde olduğu gibi, burada dahi, abartılan bir mana havası vardır. Çünkü : Allah'ın kelimeleri için, bir sınır, bir tayin yoktur. Daha açık manası ile, bunu okuyan şöyle demek ister :

— Allah'ın emrindeki kelime, cümle sayısı kadar, kelime-i tevhid okurum.. Onun birliğini kalbden doğrular, dille de söylerim.
Metne devam edelini :
Allah'tan başka ilâh yoktur : Yarattıklarının sayısı kadar.. (Lâ ilahe illallâhi adede halkıhi..)
Şerh :
Bu şekilde bir kelime-i tevhid okumak dahi, tevhid okumanın kapsamını genişletmek içindir.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur : Arşının ağırlığı kadar.. (Lâ ilahe illallâhü zinete arşihi..)
Allah'tan başka ilâh yoktur : Semalarının dolusu kadar.. (Lâ ilahe illallâhü mil'e semavatihi..)
Allah'tan başka ilâh yoktur : Yerinin dolusu kadar.. (Lâ ilahe illallâhü mil'e arzihi..)

Şerh :
Buraya kadar okunan bu kelime-i tevhidin her birine :
— Lâ ilahe illallah..
Dedikten sonra, ikinci parçası olan ;
— Muhammedün Resulüllah..
Cümlesini de eklemelidir. Arapça aslı ile şöyle okumalıdır :
— Allah'tan başka ilâh yoktur; Muhammed, Allah'ın Resulüdür. Bundan sonra, eklerini okur.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur: Buraya kadar söylediklerimin sayısı kadar.
(Lâ ilahe illallahü adede misli zalike maahu..)
Şerh :
Bu cümle de, kelime-i tevhidi okumanın çokluğunu, sonsuz olduğunu anlatır :
— Sayıya hesaba gelmeyecek kadar kelime-i tevhidi okurum.. Demek olur.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur: Tektir. Onun ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur.
Öldürür; diriltir; o diridir, ölmez. Hayır elindedir; o her şeye kadirdir. Dönüş onadır.
Allah'tan bağışlanmamı dilerim.
Sübhanellah..
(Lâ ilahe illallahü vahdehu lâ şerike lehu leh'ül-mülkü ve leh'ülhamdü yuhyi ve yümiytü ve hüve hayyün la yemutü biyedih'il-hayrü ve hüve alâ külli şey'in kadir. Ve İleyh'il - masiyru estağfirullahe sübhanellahi..)
Şerh :
Bu cümle ile, daha açık olarak şöyle bir mana dile gelmektedır :

— Yüce Allah'ın pâk zatına, üstün şanına lâyık olmayan noksanlık ve ayıp kabul edilen şeylerden Yüce Varlığını temize çıkarırım.. Cümle eksiklerden uzak görürüm.
Metne devam edelim :
Allah'a hamd olsun,
Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah, en büyüktür.
Masiyetlerden,. ancak, Yüce Allah'ın koruması ile kurtulmak mümkündür ibadetler için elde edilecek güç ise., ancak, şanı yüce büyük Allah'ın verdiği kuvvetle olacaktır.
(Vel - Hamdü lillâhi ve lâ ilahe illallâhü vellahü ekberu ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah'il - aliyy'il - azimi..)

***

II. BÖLÜM

Metne devam edelim :
Rahman Rahim Allah'ın adı ile..
Allah sübhandır (Sübhane llahi)..
Şerh : Burada geçen :
— Sübhan..

Kelimesinin ifade ettiği mana şudur : Tesbih.. Tesbih, kelimesinin açık manası ise, şu demeğe gelir :
— Pâk etmek.. Buna göre, bir kimse :
— Sübhanellah.. Derken, şunu söylemektedir :
— Yüce Allah'ı tüm noksan vasıflardan pâk eylerim.
— Pâk..
Derken de, şu mana çıkar :
— Yüce Allah'ın temiz şanına uygun düşmeyen, noksanlardan ve ayıplardan yana temize çıkarırım.
Bu tesbih, manası itibarı ile çok kullanılan bir kelimedir; bu yönü ile kelimenin Arap dili kurallarına göre hafifletilmesi gerekir. Bunun için de :
— Tesbih ederim (üsebbihü)..
Kaldırıldı; aynı manayı ifade eden, metindeki şu kelime geldi :
— Sübhanellah..
Bunun, biraz daha açıklığa kavuşması gerekir, şöyle bilinmelidir ki; bir kimsenin : .
— Ben de, Yüce Allah'ı pâk eylerim.. Demesinden murad olan mana şudur :
— Onun pâk temiz olduğuna inanırım; itiraf ederim. Yaratılmış olma durumundan zatı her bakımdan münezzeh, şanına lâyık olmayan her şeyden beridir.
Allah-ü Taâlâ, hiç kimsenin böyle bir tesbih okumasına muhtaç değildir. Bu şekilde bir tesbih okumanın, tenzih etmenin, diğer zikirlerin faydası yine kullara dönüktür. Bu teşbihi okumakla, kendi ayıplarından yana temize çıkarlar. Nitekim bu manada, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :
— «Bir kimse, bir günde yüz kere :
— Yüce Allah'ı tesbih ederim; ona hamd olsun.
Derse, hataları kaldırılır; isterse onun hataları deniz köpüğü kadar olsun.»
Bir kimse :
— Allah'tan başka ilah yoktur.
Dediği zaman, bunun zımnında şunu anlatmak ister :
-- Ben, Yüce Hakki tevhid edip birlerim. Allah-ü Taâlâ, kendi zatında ve sıfatında ezelî ve ebedi birdir. Onun bir ortağı da yoktur.
Onun birliği kullarının tevhidi ile değil, kendi zatının birliğinden ötürü birdir, tektir.
Üstteki manaya göre, bir kul kelime-i tevhidi okurken, şunu anlatmaktadır :
— Yüce Allah'ın tekliğine itikad ederim. Şunu da dille ikrar ederim ki : Yüce Allah, ezeli ve ebedî.tektir.
Tahmid, tekbir, temcid manalarını da bu açıdan yorumlamak gerekir.
— Tesbih..
Manası üzerine, ulemadan bazılarının görüşü şöyledir :
— Yüce Allah'a taat ve ibadet yolundan koşmak; onun taat ve ibadetinde ağırdan almadan devamlı olmak ve lezzet, huzur aramak.. Hem kalb hem de beden ile..
Metne devam edelim :
— Ona hamd olsun (ve bihamdihi).
Şerh :

Bu kelimede geçen VAV harfi Arap dili kaldesine göre hal içindir. Takdirî bir mana olarak şöyle demektir :
— Yüce Allah'ın hamdine bürünmüş olarak, Allah'ı tesbih ederim. Bundan başka, yine Arap dili kaldesine göre VAV harfi atıf için olabilir ki, o zaman mana şöyle olur :
— Allah'ı tesbih eder; onun hamdine bürünürüm. Buna göre de, daha açık mana şu olur : .
— Yüce Allah'ı şanına lâyık olmayan şeylerden temize çıkarırım; keza, onun şanına lâyık olmayan noksan vehmini doğuracak şeylerden de.. Ona hamd eder ve överim. Şunun için ki : Ben aciz kulunu zatını tenzihe, tesbihe başarılı kıldı.
Metne devam edelim :
Hepsi Allah'ın ihsan eylediği başarı ile oluyor; kötülükten alınmak, taata kuvvet, ancak Allah'ın elindedir.
(Ve matevfiki illâ billahi ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billahi..)
Şerh:
Burada, bilinmesi gereken bir hususa işaret edilmektedir; anlatalım. Bir kul :
— Ben de tenzih ederim..
Dediği zaman, ilk bakışta, bunu kendisi yapabiliyormuş, kendisinin bir bağımsızlığı varmış gibi bir mana çıkıyor. Şimdi, bu vehmin giderilmesi gerekiyor.
işte, metnin bu son cümlesi de eklenerek, buraya kadar anlatılan metinde daha açık olarak ifade edilen mana şu olur:
— Bu işlere karşı güçsüzlüğüm ortadadır. Okuduğum bu tesbih, tenzih, ettiğini hamd Yüce Allah'ın ihsan eylediği başarı iledir. Ayrıca, kuluna karşı zatının tam manası ile güçlü olduğunu, kulunun dahi tam manası ile onun huzurunda bir güçsüzlük içinde bulunduğunu anlattı. Bu manada, tam bir marifet verdi; iman ve İslâm nasib eyledi.
Bu mana, şu hadis-i şerifin, bir yönü ile açıklamasıdır :
— «Her kini nefsini bilirse, gerçekten Rabbını bilen odur.»
Özü nurla dolsun, Kazî Beyzavî; Fatiha suresinin 4. âyetinde buyu-rulan :
— «Ancak, sana ibadet ederiz; ancak senden yardım dileriz.»
Mananın açıklamasını yaparken, ulemanın :
— Sübhaneke (sühhansın)..
Kelimesi üzerine yaptıkları açıklamayı şöyle anlattı :
— Yüce Allah'ın ademiyet sıfatı varmış gibi, bir vehim geleceğinden, onu karşılamak içini şanında şöyle okumak gerekir :
— Onun ortağı yoktur, zerre kadar, hatta daha azı onun gözünden kaçmaz.

Manası gelmiştir. Bu çeşitten tesbih, tenzih grubuna :
— Celâl sıfatları.. Adı verilir.
Bir de, Yüce Allah'ın vücudiye sıfatları vardır; birkaçı şunlardır : İlim, hayat, Kudret..
Bunlar için de :
— Kemal sıfatları..
ismi verilmiştir. Buna göre, bir kulun :
— Sübhanellah (Allah sübhandır)..
Demesi, celâl sıfatlarına işarettir. Yine kulun :
— Allah'a hamd olsun..
Demesi ise, kemâl sıfatlarına işarettir.
Burada, tesbih ve tahmidin okunması, şümullü bir mana anlatır; âdeta kul titreyip heyecana gelir ve şöyle der :
— Yüce Allah'ı tüm noksan sıfatlardan tenzih ederim; bütün kemâlatı ile ona hamd ederim.
Burada, tabii bir düzen içinde, şöyle bir mananın ortaya çıktığı anlatılmıştır :
— öncelikle, noksan sıfatlardan yana temize çıktığı isbat edilmiş; sonra da, kemal

sıfatları ile bir düzen, bir süsleme olmuştur.
Tesbihin, hamdden önce okunması da bu manada anlaşılmahdır.
Burada, teshinin hamd içinde gelmesi ise, bir başka açıdan şöyle yorumlanmıştır: Her hususta kemal Allah içindir.. Yani: Mükemmel olmak.. Nefiyde, işbatta, cemde ve beraberlikte..
Tenzihin önce gelmesi, muhaliflerin çokluğundan ötürü de olabilir ki; bu durumda, tenzih işine önem verilmiştir. Zira, tenzih bir muhalif gruba karşı yapılırken, hamd için böyle bir muhalif grup yoktur.
Tesbihin önce gelmesi yorumlanırken, şöyle bir manaya geldiği de anlatılmıştır :
— Aklımızın erdiği kadar, şanına yakışmayan şeylerden ötürü zatını tenzih ederiz.. Kemalâtından ötürü, sana hamd ederiz; ama onlara, tam olarak akıl erdiremeyiz. Zira, kemalâtın gerçek manalarından yana aklımız kısadır.
Metne devam edelim :
— Azim Allah sübhandır, ona hamd olsun (sübhanellah'il - azimi ve bihamdihi)..
Şerh :
Tesbihin ve hamdin manası yukarıda anlatıldı; geniş bir açıklaması yapıldı. Burada, onlara sadece şu lafız eklenmiştir :
— Azim (büyük)..
Bunun eklenmesi, bu manada, gelen bir hadis-i şerifin işaretinden olmalı..
îmam-ı Muhyissüne Mesabih adlı eserinde; Resulüllah efendimizin —Allah ona salât ve selâm eylesin— şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir :
— «Bir kimse, sabaha çıktığı, akşama erdiği zaman, yüz kere :
— Azim Allah sübhandır, ona hamd olsun.
Diye okursa., kıyamet günü, onun getirdiğinden daha değerli bir şeyle gelen olmaz. Meğerki, onun okuduğunu veya daha fazlasını okumuş biri ola..»
Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurmuştur :
— «iki cümle var ki, dile kolay, mizanda ağır, Rahman'a sevimli gelir; şudur :
— Allah sübhandır, ona hamd olsun; azim Allah sübhandır.»
Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur :
— «Bir kimse, bir günde yüz kere :
— Allah sübhandır, ona hamd olsun.
Diye okursa, onun hataları silinir; isterse deniz köpüğü kadar olsun.»
Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurmuştur :
— «Azim Allah sübhandır, ona hamd olsun.
Diyen kimse için cennette bir hurma ağacı dikilir.» '
- Azim (Büyük)..
Kelimesinin, metindeki cümleye eklenmesi, aşağıda anlatılacak ha-dis-i şerifin manası için de olabilir.
Muntahab, adlı eserin sahibi, Ebu Hüreyre'den —Allah ondan razı olsun— şöyle bir hadis-i şerif rivayet etmiştir :
— «Bir kimse, bir günde yüz kere şu tesbihi ve tahmidi okursa, onun hataları silinir; isterse deniz köpüğü kadar olsun:
— Allah sübhandır, ona hamd olsun; büyük Allah sübhandır, ona hamd olsun. Allah'tan bağışlanmamı dilerim.»
Bu hadis-i şerifin açıklamasında, Ezhar sahibi şöyle dedi :
— «Hatalar..»
Tabirinden murad, küçük günahlar olup Allah'a karşı işlenen günahlardır. Bunlar, küçük günahlar arasında sayılır.
Bu hadis-i şerifteki tesbih ve tahmidden sonra gelen :
— «Günahlarımın bağışlanmasını dilerim.»
Cülmesinin eklenmesinden murad ise, Nasr suresinin 3. âyetinde bu-yurulan şu

emrin bir gereğidir :
— «Rabbını hamd ile tesbih eyle; ondan bağışlanma dile.»
Bu âyet-i kerimenin tefsirim yapan kitaplarda şöyle anlatılmıştır :
— Bu sure geldikten sonra, Resulüllah efendimiz, şu tesbih, tahmid duasını çok çok okumaya başlamıştır :
— «Allah sübhandır, ona hamd olsun. Allah'tan bağışlanmamı dilerini.»
Bazı tefsir kitaplarında ise, şöyle anlatılmıştır:
— Nasr suresi geldikten sonra, Resulüllah efendimiz ebedî âleme göç hazırlığı haberini aldı. Bundan sonra, her oturduğu meclisten kalkmadan önce, alışkanlık haline getirdiği şu tesbihi okurdu :
— «Allahım sübhansın, hamd sana mahsustur. Senden bağışlanmamı diler, sana tevbe ederim.»
Bu âyet-i kerimenin gelişinden sonra, Resulüllah efendimiz, dünyada iki sene kaldı. Bu iki sene içinde onun ne bir şeye güldüğü görüldü; ne de sevindiği.. Allah ona salât ve selâm eylesin.
— «Allah'tan bağışlanmamı dilerim..»
Demenin manası, genellikle şöyledir :
— Yüce Allah'tan dilerim ki, günahlarımı kapaya; dünyada ve âhirette başkalarına açmaya..
Bunun, kâmil zatlara, sülük ehline göre manası şöyledir :
— Allah'tan dilerim ki; kendi varlığımı ve eşyanın varlığını gözüme kapaya.. Ta ki, müşahede gözümde zatından başkası kalmaya..
Nitekim, bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir :
— «Vücudun öyle bir günahtır ki; hiç bir günah onunla boy ölçüşemez.»
Anlatılan tesbihi, tahmidi, istiğfarı, anlatılan tertibe göre, yüz kere okumak gerekir. Kesin olarak, bu mikdarı eksiltmemek ki : Vaad edilen sevaba nail oluna.. Daha fazla okunursa, yine vaad edilen sevaba erilir. Fazla okunması, fazla sevab almaya sebeb olur. Bu manada şöyle gelmiştir :
— Her kim okuduğu güzel virdini artırırsa; Allah, onun sevab hanesinde artırma yapar.
Burada anlatılan sevaba nail olmak için, zahirde bir şart vardır ki; o da .bu tesbihi, tahmidi, istiğfarı gafletle okumamaktır. Onların manalarını düşünmeli, Allah'ın nimetlerini fikrine getirmelidir; daima kalb huzuru ve ihlâs içinde olmalıdır.
Bazı haberlerde şöyle gelmiştir :
— Allah sübhandır (Sübhanellah)..
Tesbihini okuyanlardan üç kişi kıyamet günü gelir. Şöyleki:
Birinin tesbihi, semalardan, yerlerden ve bunların içindekilerden daha ağır gelir. .
Birinin tesbihi, semaların ve yerlerin ağırlığında gelir.
Birinin tesbihi ise, sivrisinek ağırlığında dahi gelmez.
Bu işin, bu şekilde değişik olması ise, ancak tefekkürle ve ihlâsla okumaya göredir.
Tenbihlül - Gafilin kitabında, Resulüllah efendimizin şöyle bir hadis-i şerifi anlatılmıştır :

— «Dille istiğfar edip günahları işlemeyi ısrarla sürdüren, Rabbı ile olay eden gibidirler.»
Bu manada, Rabia-i Basriye dahi şöyle demiştir :
— Bizim istiğfarımız, çok çok istiğfara muhtaçtır.
Üstteki manaya göre; okunan her Allah zikri; ihlâsa ve kalb huzuruna bağlıdır.
Yüz kere okunması bildirilen bu tesbih, tahmid ile istiğfar da; yüz kere okunur ise, Resulüllah efendimizin bir emrine de uymuş olunur. Nitekim, bu manada gelen bir

hadis-i şerif şöyledir :
— «Kalbime perdeye benzer bir hal gelir; bu yüzden, günde yüz kere istiğfar ederim. Ey iman edenler, Allah'a tevbe ediniz; çünkü ben günde yüz kere ona tevbe ederim.»
Büyük meşayih, bu tesbih, tahmid ve istiğfar zikrini kendilerine vird edininişler, sabah namazının sünneti ile farzı arasında okumuşlardır. Buna uyarak, bir kimse, bu tesbihi sabahları okumayı vird eder de; günün birinde bir engel çıkar, okuduğu belli vakti kaçırırsa.. aynı gün içinde aynı mikdarı okuyabilir. Vaad edilen sevaba da yine nail olur.
Zira, yukarıdaki hadis-i şeriflerde :
— Sabah..
Tabiri kullanıldığı gibi:
- Gün..
Tabiri de kullanılmıştır.
Cezerî, Hasn-ı Hasiyn adlı eserinde şöyle demiştir :
— Bir kimsenin gece, gündüz, namazların sonunda veya başka bir zamanda okuduğu vird olabilir. Bunu vaktinde okuyamazsa, ne zaman olursa olsun, okumalıdır; hiç gününü kaçırmamalıdır.
Metne devam edelini :
Allah sübhandır, hamd ona mahsustur, halkının sayısı kadar (sübhanellahi ve bihamdihi adede halkıhi).

Şerh :
Bundan önce anlatılan tesbihi, tahmidı, istiğfarı yüz kere okuduktan sonra da bu kısımla birlikte, bundan sonra gelecek cümleyi tamamlayan kısımları okumalıdır.
Metne devam edelim;
Arşının ağırlığı kadar (ve zinete arşihi).. Zatından hoşnutluğu kadar (ve rızae nefsihi).. Kelimelerinin mürekkebi kadar (ye midade kelimatihi)..
Şerh :
Bazı büyükler demiştir ki :
— Kelimeler..
Tabirinden murad, ilim ve hikmettir. Şöyle dıyenler de vardır :
— Bundan murad, Kur'an-ı Kerim ve indirilen diğer ilahî kitaplardır. Bazısı dahi şöyle demiştir :
— Bundan murad olan mana, Yüce Allah'ın eşyayı yaratmadaki :
— «OL (Kün) ..»
Emridir. Son verilen iki mana, bu makama daha uygun düşer. Zira, aşağıda:
— İlminin ulaştığı sona kadar..
Cümlesi gelecektir ki, en uygunu da o iki manadır.
Bunlardan murad olan mana, tesbihini tahmidin çokluğunu temsil yollu anlatmaktır. Tecdid ve tayir değildir.
Bu güzel zikrin fazileti üzerine gelen haberler vardır. Bir tanesi, Ummülmüminin Hazret-i Cüveyriye'den gelmiştir; Allah ondan razı olsun.
Şöyle anlatıldı :
— Resulüllah efendimiz, bir keresinde Hazret-i Cüveyriye'nin yanındaydı; oradan sabah namazını kılmaya çıktı. Cüveyriye de kendı mescidinde bulunuyordu. Resulüllah efendimiz, sabah namazım kıldıktan sonra dönüp geldi; gördü ki : Cüveyriye kendi namaz kıldığı yerde oturuyor. Şöyle sordu :

— «Senden ayrıldıktan sonra, bu yerinden hiç kalkmadın mı?.»
Cüveyriye, cevab olarak :
— Ayrılmadım.. Deyince de şöyle buyurdu :

— «Senden ayrıldıktan sonra dört cümleyi üç kere okudum. Tartılacak olsa, bütün gün okuduğundan daha ağır gelir, şunlardır :
— Allah sübhandır, hamd ona mahsustur. Halkının sayısı, zatından hoşnutluğu, arşının ağırlığı, kelimelerinin mürekkebi kadar..»
Metne devam edelim :
İlminin ulaştığı zaman kadar (ve münteha ilmini)..
Şerh :
Hiç bir şekilde, Yüce Allah'ın ilmine bir son bulunamaz; bu da çokluğu anlatmak içindir.
Denilmiştir ki:
— İlim..
Tabirinden murad, malum (bilinen) olabilir. Çünkü, Yüce Allah'ın bildiklerinin de bir sonu yoktur. Metne devam edelim : Minneti kadar (ve minnetihi)..
Şerh :
Burada anlatılan :
— Minnet..
Kelimesi, çok manalara gelmiştir. Şu manaları vermek de yerinde olur: Nimet, ihsan, iyilik.. Metne devam edelim : Rahmeti kadar (ve rahmetihi)..
Metine devam edelim :
Re'feti kadar (ve re'fetihi)..
Şerh :
Burada geçen :
— Re'fet..
Kelimesinin manası, şefkat, merhamet, acımak ise de, eserde şöyle bir mana verilmiştir :
— Bitkisi çok olan yerler, bitkilerin kendileri kadar.. Hulâsa olarak kul, buraya kadar özetle şöyle okudu :
— Yüce Allah'ı çok çok tenzih eder, ona çok çok hamd ederim; hem de sayılan şeylerin çokluğu ve sonsuzluğu kadar..
Bunları söylerken, kendisinden, ucüp vehminin kokusunu aldı; o kokuyu gidermek için bundan sonraki cümleyi okudu.
Metne devam edelim :
Güç yoktur (lâ- havle)..
Şerh :
Yani : Masiyetten dönmeye, bu tenzihe ve tahmide., hatta sair ibadete de.. Ancak, Yüce Allah'ın koruması ve verdiği başarı ile bunlar olur.
Metne devam edelim : Kuvvet yoktur (lâ kuvvete).. Şerh :
Yani : Bu tenzihe, tahmide, sair taata kuvvetim kudretim yoktur.
Metne devam edelini :
Ancak, bunlar. Yüce Büyük Allah'ındır (îllâ billah'il-ahyy'il-azim)..
Şerh :
Yüce Allah'ın ne yücelikte bir dengi vardır, ne de azamette.. Hemen her şey, ona nisbetle sadece küçük değil; yok, hükmündedir.
Buraya kadar okunanlarla, kul Yüce Allah'ı tenzih etti, azamet sıfatları ile andı.
Bundan sonra, sıra halini arz etmek için müracaata ve dıleğe geldi.
Mü'min suresinin 60. âyetinde buyurulan :
— «Bana duâ edin ki, kabul edeyim.» Emrine göre hareket etti.
Metne devam edelini :
Allahım (Allahümme), ey devamlı yaşayan (ya Hayy), ey yeri göğü ayakta tutan (ya Kayyum) ey Allah (ya Allah), ey yeri ve semaları yaratan (ya Bediassemavati vel-arzi)..
Şerh :

Evrad-ı Fethiye şerhinde şöyle denilmiştir :
— Bir kimsenin, çözümü zor bir işi olduğu zaman, yetmiş kere :
— Ey yeri ve semaları yaratan (Ya Bediassemavati vel - arzi)..
Diye okuyup çözümü zor işini arz eylese, o kimsenin zor işini Yüce Allah çözer..
Arapça bilenler Arapça okumalıdır; bilmeyenler de Öğrenip okursa daha iyidir.
Metne devam edelini :
Ey mülkünde yönetici sahib (ya Malik'el-mülki), ey Celâl ve ikram sahibi (ya Zel - celâli .vel - ikram)..
Şerh :
Şerh-i Meşarık, adlı eserde anlatıldığına göre, bir kişi şöyle demiştir :
— Allah-ü Taâlâ'dan şu dilekte bulundum :
— Bana, ne zaman kendisi ile duâ edilecek olsa makbul olan ism-i azam duasını göster.
Bunun üzerine gördüm ki, semadaki yıldızlara şöyle yazılmış :
— Ey yeri ve semaları yaratan, ey celâl ve ikram sahibi..
Bir hadis-i şerifte anlatıldığına göre, Resulüllah efendimiz, bir kişinin şöyle münacaat ettiğini gördü :
— Ey celâl ve ikram sahibi.. Bunun üzerine şöyle buyurdu :
— «Senin duan makbul oldu.. Ne dilersen dile..» Bir başka hadis-i şerifte şöyle anlatılmıştır :
— «İsm-i azam duası ile ne zaman duâ edilse, Allah kabul buyurur; ism-i azam vesile edilerek ne zaman bir şey istense Yüce Allah verir.»
Üstteki iki hadis-i şerif, Hısn-ı Hasiyn adlı eserde anlatıldıktan sonra şöyle denilmiştir :
— îsm-i Azam şu üç surededir : Bekara, Al-i İmran, Ta - Ha..
Ebu Ümame'nin arkadaşı tabiinden Şamlı Kasım b. Abdirrahman şöyle anlattı :
— Anılan üç sureyi araştırdım; her üçünde de ism-i azam olarak şu iki büyük ismi buldum :

— «Hayy Kay yum..»
Üstteki manadan anlaşılan odur ki : Bir kimse, temiz bir kalble, bu büyük isimleri aracı kılıp Yüce Allah'tan bir şey isterse, Allah onun isteğini geri çevirmez.
Metne devam edelini :
Ey senden başka ilah olmayan (ya lâ ilahe illâ ente).. Senden dileriz ki (İnna nes'elüke) : Seni bilme nurları ile kalblerimizi, cisimlerimizi, bedenlerimizi, ruhlarımızı esas hayata kavuşturasın (en tuhyiye kulubena ve ecsamena ve ebdanena ve ervahena bi envarı marifetike)..
Şerh :
En doğrusunu Allah bllir; bu cümleden murad olan daha açık mana şu olsa gerek :
— Senden dileriz ki : İçimizi imanla doldurasın, güzel huylar veresin, hem de üstün nurlarla..
Bir başka açıklamada dahi, şöyle demeğe geldiği anlatılmıştır :
— Yararlı ameller, güzel huylar ile özümüzü yararlı hale getiresin. Metne devam edelim :
Hem de ebedî, daimi, kalıcı olarak (ebeden, daimen, bakiyen)..
Şerh :
Yani : Bu verdiklerine hiç zeval gelmesin
Metne devam edelim :
Bunlar, bize hidayetçi olsun (hadiyen)..
Şerh :

Hidayetin sonu ise, cennettir, Allah'ın rızasıdır.
Metne devam edelim :
Ya Allah, ya Allah, ya Allah..
Şerh : .
Münacaat makamında, Allah adını tekrarlamak iyidir.
Metne devam edelim:

Hidayet nurları, kudret nurları olmasını da diliyoruz (ve bi envar-i hidayetike ve bi envar-i kudretike)..
Şerh:
Burada istenen; bu nurlarla kalblerin, cisimlerin, bedenlerini ruhların esas hayata kavuşmasıdır.
Metne devam edelim :
Allahım, amellerimiz az, ihtiyaçlarımız çok, Allahımız görüyor (ilâhi a'mülüna kalilün ve hacatünü kesirün ve ilâhüna basirün)..
Metne devam edelim :
Allahım, sana yakışan neyse bize onu yap, lâyık olduğumuz şeyi bize yapma. Allahım, hakkimiz olmayan şeyi senden diliyoruz; müstahak olduğumuz şeyden sana sığınırız. Sen ne güzel Mevlâsın, ne güzel yardımcısın.
Mağfiretine sığınırız, dönüş sanadır.
Güç kuvvet, ancak Yüce Büyük Allah'ındır.
(Allahümmef'al bina ma ente lehu ehlün ve lâtef'al bina manahnü lehü ehlün
Allahümme inni es'elüke ma lâ estahıkku ve euzü bike mimma estahıkku.
Ni'mel - mevlâ ve ni'mel - nasir. Gufraneke Rabbena ve ileykel - masir. Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billâh'il - ahyy'il - azim.)
Şerh :
Cezerî, Hısn-ı Hasıyn, adlı eserinde şöyle demiştir :
DUA EDEBÎ
— Duanın kendine göre edepleri vardır. Onların bazısı rükün, bazısı şart olup bir kısmı emir ve yasak cinsi şeylerdir. Onları karışık olarak şöyle sıralatabiliriz :
Yenilen, içilen, giyilen şeylerde kesin olarak haram şeylerden kaçınmak..
Allah için ihlâs sahibi olmak, yararlı amel sunmak, sıkıntılı durumlarda işlenen yararlı amelleri anlatmak..
Daima abdestli ve temiz olmak; kıbleye dönmek; namaz kılmak.
Dizüstü oturmak.
Duadan önce, Yüce Allah'a hamd etmek, övmek; duanın evvelinde ve sonunda Resulüllah efendimize salâvat okumak.
Duanın başında ve sonunda elleri açıp omuz hizasına kadar kaldırmak..
Tevbekâr, huşu içinde, huzurlu sakin bir şekilde bulunmak..
Duâ esnasında gözlerini göğe dikmemek..
Yüce Allah'tan bir şey istenirken, Yüce Allah'ın güzel isimleri, üstün sıfatları vesile edilmelli.
Kafiyeli sözler etmekten, zorlama şeyler yapmaktan, nağmeli duâ etmekten sakınmak gerek.
Yüce Allah'a arz ettiği dileğinde; herkes peygamberleri, salih kulları aracı kılmalı..
Ses yükseltilmemeli; günahlar Yüce Hakkın huzurunda itiraf edilip af mağfiret dilenmeli..
Edilecek dualar, Resulüllah efendimizin daima okuduğu, eserlere geçen dualar arasından seçilmeli. onlar arasından, toplu mana ifade edenleri tercih edilmeli..

Duaya kendi nefsinden başlamak, ana babasına, mümin kardeşlerine dahi duâ etmeli. Sadece, kendisine duâ edip kalmamalıdır. Bilhassa, duâ işinde imam ise, yani : Cemaata duâ ettiriyorsa, sırf kendisine duâ etmeye...
Duanın makbul olacağına inanarak, azimle duâ edile; zevkle istekle duâ edile..
Uygunsuz şeyler varsa, kalbden çıkarılmak.. Kalb huzuru bulmalı, duâ için ciddi, gayretli olmak..
Duâ ile istenen şeyler, büyük şeylerden,olmalı..
Duâ tekrar tekrar arz edilmelı; bu tekrar da en azından üç kere olmalı..
îstenen şey üzerinde ısrarla durmalı..
Akraba ziyaretinden kesilmek, günah bir şey için duâ edilmemeli..
Yapılmayan, bırakılan bir şey için duâ edilmeye..

Olmayacak bir şey için duâ edılmemeli.. özellikle iyi bir işe engel olmak için de duâ edilmemeli.
Her ne dılek varsa istenmeli..
Duanın sonunda duâ eden :
— Âmin!.
Demeli.. Duayı dinleyenler dahi, aynı şekilde deyip ellerini yüzlerine sürmeli..
Duâ edenlerden hiç kimse :
— Duâ ettim makbul olmadı..
Dememeli..
Duâ işinde ısrar, tekrar, ihtiyaçların tamamını sayıp dökmek mendub olduğu için, müellif merhum, görüleceği gibi, Allah'a hamd ile yeni bir duaya başlıyor.
Metne devam edelim :
Alemlerin Rabbı Allah'a hamd olsun (el-hamdü lillahı Rabb'il - Alemin).
Şerh :
Burada yapılan hamd, Yüce Allah'ın; Mümin suresinin 60. âyetinde buyurduğu :
— «Bana duâ ediniz ki, kabul edeyim..»
Emirden dolayıdır.
Metne devam edelim :
Salât ve selâm efendimiz Muhammed'e, âlinin ve ashabının tamamına (vessalâtü vesselâmü alâ seyyidina Muhanunedin ve alâ alihi ve sah-bihi ecmain).
Ey varlığı tam ve sabit olan Allah'ım; ey hayır bağışlayan, cömertlik eden (ya, Vacib'ül - vücudi ya vahib'el - hayri vel - cudi).
Şerh :
HAYIR
Sözlükte :
— Hayır..
Kelimesinin manası şudur : İyilik, kerem, şerrin zıddı..
— Çokça yağmur..
Demeğe de gelir. Bundan murad olan mana da, rahmettir. Bu durumda şu demeğe gelir :
— Kullarına keremin, rahmetin belirtilerini ihsan, eyle..
Metne devam edelim :
Rahmet nurlarını üzerimize taşır (efız aleyna envare rahmetike).
Şerh :
Bu cümlenin daha açık manası şudur :
— Rahmet ışıklarını üzerimize yağdır, taşırt; onlar bizi sarsın, rahmet ışıklarına boğsun. Bize gelecek zararları da bertaraf eyle.
Metne devam edelim :

Mükemmel marifetine ulaşmayı bize kolay getir (yessir len'el - vüsule ilâ kemali marifetike).
Zatını eksik sıfatlardan tenzih ederiz (sübhaneke); bize öğrettiğinden başka bir bilgimiz yok ki (la ilme lena illâ ma allemte lena).
Onun dilediği dışında ilimden yana hiç bir şeyi kavrayamazlar (ve lâyuhiytune bişey'in min ilmini illâ bima şae).
Bize ilham ettiğinden başka, bizim için marifet yoktur (ve lâmarifete lena illâ ma elhemtena).
Şerh :
Demişlerdir ki :
— İlim ve marifet aynı manayadır ki, o da şudur : Bilmek..
MARİFET - İLİM
Ancak, aralarında küçük bir fark olsa gerek. Nitekim, bu manada Seyyid Şerif Cürcüni, T a r i f a t, kitabında şöyle demiştir :
— Sahih olan, ilim ile marifet arasında fark olduğudur.
— Marifet..
Derken, bir kimsenin bir bildığı şeyi unuttuktan sonra, tekrar aynı şeyi bilmesidir. Bunun içindir ki; Yüce Allah'a :
— Âlim.. Denir, ona :
— Arif.. Denmez..
İLHAM
— İlham..
Kelimesinin manası ise şudur :
— Feyiz yollu kalbe bırakılan bir şey.. Buna göre, üstteki metin cümlesinin daha açık manası şudur ;
— Bildiğimiz şeyleri unuttuktan sonra, biz nasıl biliriz ki?. Meğerki, onu sen kalbimize düşüresin.. İşte zatın da böyle eyledi;,.biz de unuttuğumuzu hatırlayıp bildik.
Metne devam edelim :
Gerçek manası ile her şeyi bilen, tam olarak her şeyi yerli yerine koyan zatındır (inneke ent'el - alim'ul - hakim).
Şerh ;
Allahım, senden, ismetin devamını diliyoruz (inna nes'elüke min'el ismeti devameha).
Şerh :
İSMET
Lügatte :
— İsmet..
Kelimesinin manası şudur :
— Korumak, şerri gidermek.. Yüce Allah'tan istenen de bunlardır.
Seyyid Şerif Cürcani, ismet kelimesinin manası üzerine şöyle demiştir :
— İsmet, öyle bir melekedir ki; bir kimse bu ismet hali ile, kötülük etmeye gücü yeterken onu yapmaz..

Metne devam edelini :
Nimetinin de tamamını istiyoruz (ve min'en - ni'meti tamameha)..
Şerh :
Nimetin tamamını istemek, bir hadis-i şerife dayanır. Anlatıldığına göre bir kimse, Resulüllah efendimizin şöyle duâ ettiğini işitti :
— «Allahım, senden nimetinin tamamını istiyorum.»
O kimse sordu :
— Bu nimetin tamamı nedır?. Şöyle buyurdu :

— «Bu, benim hayır dilediğim bir duadır. Cennete girmek, cehennem ateşi azabından kurtulmak nimetin tamamı cümlesindendır.»
Metne devam edelini :
Afiyetin husulünü istiyoruz (ve min'el - afiyeti husuleha)..
Şerh :
AFİYET
Resulüllah efendimiz, bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur :
— «Yüce Allah'tan afiyet isteyiniz. Hiç kimseye, yakinden sonra afiyetten hayırlı gelen bir şey verilmemiştir.»
Şiblî şöyle anlattı :
— Afiyet, dinin bid'attan yana temiz olması; amelin dahi bozukluktan, nefsin kötü arzularından ve kalbin dahi ölmekten kurtulmuş olmasıdır.
Denilmiştir ki :
— Afiyet şunlardır : Dinde istikamet, iyilerle sohbet, geçip giden saatlerde ziyade taat.
Afiyet üzerine şöyle bir açıklama dahi yapılmıştır :
— Belâsız nefis, cefasız arkadaş, kolay yoldan gelen rızık, riyasız amel..
Marifet ehli bir kimse, afiyeti şöyle anlattı :

— Afiyet odur ki; Allah-ü Taâlâ, seni zatından başkasının eline düşürmeye..
Hakim bir zata :
— Afiyet nedır?.
Dedikleri zaman, şöyle anlatmıştır :
— Sağlam din, temiz kalb, hasta beden, Kerim isminin sahibi Rabba tevekkül.
Ebu Bekir Varrak'tan sormuşlar :
— Afiyet nedır?. Şöyle anlatmış :
— Afiyet odur ki, bir kul :
a) Kelime-i şehadetle son nefesini vere..
b) Velayet ehli zatlarla öbür âlemde dirile..
c) Selâmetle cehennem üzerine kurulan sırat köprüsünden geçe..
d) Sonra da cennete gire., işte afiyet budur.
Marifet ehli zatların bazısı şöyle demiştir :
— Afiyet, insan için on özelliktir; bunların beşi dünyada, beşi de âhirettedir.
Dünyadakiler şunlardır : İlim, amel, ihlâs, şükür, kazaya rıza..
Ahirettekiler şunlardır : Ak yüz, terazinin ağır gelmesi, sırat köprüsünden geçmek, cehennem ateşinden kurtulmak, cennete girmek..
Şir'at'ül - İslâm şerhinde böyle anlatıldı.
Metne devam edelını :
Geniş kapsamlı rahmet, rahat yaşantı, en mutlu ömür, en güzel vakit istiyoruz.
(Ve min'er - rahmeti şümuleha ve min'el-iyşi ergadehu ve min'el-ümri es'adehu ve min'el - vakti etyabehu.)

Şerh :
Metinde geçen bazı kelimelerin kısaca manası şöyledir :
ömür : Hemen her şeyin, bu dünyadaki yaşadığı süredir.
Vakit : Zaman, manasınadır. Bundan murad olan daha açık mana şudur :
— Zaman içinde bulunan temiz, güzel günler ve işlerdir. ÇARŞAMBA GÜNÜ
Ta'lim-i Mütaallim, adlı eserde çarşamba günü için şöyle denilmiştir :
— Kâfirler hakkında verimsiz, müminler hakkında uğurlu bir gündür.
Zahr'ül - Abidin adli eserde yazıldığına göre, mümin kul için beş bayram vardır; şöyleki :

a) Hafaza meleklerinin bir günah yazmadığı, mümin üzerinden geçip giden bir gün..
b) Mümin kul, dünyadan geçip giderken imanla, şehadetle gide; şeytanın hilesinden emin ola..
c) Kul, sırat köprüsünden geçe; kıyamet günü zorluğundan emin ola, hasımların ve zebnîlerin elinden kurtula..
d) Kul, cennete gire ve cehennemden emin ola..
e) Cennete girdikten sonra kul, Yüce Rabbını göre..
Allahım, fazlınla bunları bize nasib eyle. Ey fazilet, ihsan sahibi.. Resullerin efendisi hürmetine..
Metne devam edelim :
Rızkın en bolunu, fazlın en tatlısını, en menfaatlı lütuf isteriz.
(Ve min'er-rızki evsaahu ve min'el - fazlı a'zebehu ve min'el-lutfi enfaahu.)
Şerh :
Bu cümlede geçen bazı kelimelerin manası şöyledir :

FAZL - LÜTUF
Fazl : Hiç bir sebebe dayanmadan yapılan iyilik.. Lütuf : Yapılan işlerde, şefkatli ve yumuşak olmak.. Burada taleb edılen de Yüce Allah'tan en yararlı lütuftur.
Allah-ü Taâlâ, Şura suresinin 19. âyetinde şöyle buyurdu :
— «Allah, kullarına pek lütufkârdır.»
Metne devam edelim :
Nimetin, en şümullüsünü isteriz (ve min'el - in'ami emmehu)..
Şerh :
Bu manada Kazî Beyzavî Mesabih şerhinde şöyle yazdı :
— Âhiret nimetleri baştan sena tamdır ve büyüktür. Dünya nimetleri ise karışıktır. Üstünü ve tamamı olduğu gibi, düşüğü ve tam olmayanı vardır. .
Burada istenen de âhiret nimetinin tam ve büyük olanı; dünya nimetinin dahi üstün ve eksik olmayanıdır.
Metne devam edelim :
İhsanın en tamını isteriz (ve min'el-insani etemmehu).
Şerh :
İHSAN
Bu cümlede geçen :
— İhsan..
Tabiri üzerine değişik manalar verilmiştir :
— Nimet...
Diyenler olduğu gibi, onun için :
-- Ihlâs..
Diyenler dahi vardır.
IHLÂS
Ihlâs ise, imanın ve diğer ibadetlerin şartıdır. Bu manada, Fudayl şöyle demiştir :

— İnsanlar için amel işlemek, şirktir; onlar için ameli bırakmak riyadır. Bu ikisinin arasını bulmak ihlâstır.
Metne devam edelim :
Allahım, lehimizde bulun ya Cebbar; aleyhimizde bulunma ya Gaffar (Allahümme kün lena ya Cebbar ve lâ tekün aleyna ya Gaffar).
Şerh :
CEBBAR - GAFFAR
Cebbar ve Gaffar, Allah'ın güzel isimleri arasındadır; şu manaları ifade ederler :

Cebbar : Kırılanı onaran, eksiği tamamlayan, dilediğini zorla da olsa yaptırmaya gücü yeten..
Gaffar : Bağışlaması pek bol olan...
Metne devam edelim.:
Allahım, ecellerimizi mutlu bir şekilde kapa; umduklarımızı ziyadesi ile gerçekleştir (Allahümme ihtim lena bis-saadeti acalena ve hakkık biz-ziyadeti amalena).
Şerh : Metinde geçen :
— Ecel..
Tabiri, bizim için takdir olunan yaşadığımız süredir. Burada, bu sürenin mutlu son bulması isteniyor.
— Umduklarımız..
Tabirinden murad ise, Yüce Allah'ın bizleri bağışlayacağı ümididir. Böyle düşünmek, Yüce Allah'tan hayır ummak da yerindedir. Nitekim, bir kudsî hadis-i şerifte, Allah-ü Taâlâ şöyle buyurmuştur :
— «Ben, kulumun zannına göreyim; hakkımda istediğini zannetsin.»
Kulun, daha ziyade Yüce Allah'tan umduğu ve beklediği aftır, mağfirettir.
Metne devam edelim :
Sabahımızda, akşamımızda afiyete eriştir (vakrin bil - afiyeti gudüvvena ve asalena).

Şerh : GUDÜVV - ASAL
Metnin Arapça kısmında geçen :
— Gudüvv..
Tabiri, sabah namazı vakti ile, güneşin doğuşu arasında geçen zaman için kullanılır..
—Asal..
Tabiri ise, ikindi ile yatsı arasında geçen zaman için kullanılır.
Burada, genel olarak tüm vakitlerin afiyetle geçmesi istenmektedir.
Metne devam edelim :
Döneceğimiz, gideceğimiz makamı rahmetin ve mağfiretin eyle. (Vec'al ilâ rahmetike ve mağfiretike masirena ve meâlena)..
Şerh :
Bu metinde, kıyamet günü dirilmeyi ikrar vardır.
Metne devam edelim :
Affın kovalarını günahlarımızın üzerine boşalt (ve subbe sicale afvike alâ zünubina).
Şerh :
Burada, Yüce Allah'tan günahlardan yıkanıp temizlenmemiz istenmektedir. Zira Allah, çoğu günahları affeder. Bu manada, Şura suresinin 30. âyetinde şöyle buyuruldu :
— «Allah, günahların çoğunu da affeder.»
Metne devam edelim :
Ayıplarımızı düzeltmekle bize iyilik et. Takvayı azığımız kıl (ve münne aleyna biislâhı uyubina vec'al'it - takva zadena).
Şerh :
TAKVA
Metinde geçen, takva kelimesinin manası lügatta şudur : Sakınmak..
Hakikat ehli katında ise, takva şu manaya gelir :

— Allah'a taat ve ibadet edilerek azabından korunmak; nefsi dahi cezayı hak edecek işlerden, azaba sebeb olan yapılması ve yapılmaması gereken şeylerden korumaktır.
Tarifat kitabında böyle geçer.
Takvayı, üç mertebede anlatmışlar ve demişlerdir ki :
a) Şirkten ve küfürden sakınmaktır.

b) Günahtan sakınınaktır; isterse küçük günah olsun.
c) Allah'ın zatından başka her şeyden sakınmak..
Asıl hakikî manadaki takva ise, bu üçüncüsünün. Bakara suresinin 197. âyetinde buyurulan :
— «Hayırlı azık takvadır.»
Mana da bunu anlatır. Bu âyet-i kerime kalan kısmı ile şöyledir :
— «Azık yapınız, hayırlı azık takvadır. Ey akıllılar, benden sakının.»
Metne devam edelim : .
Yolunda çabamızı artır. Tevekkülümün ve itimadımız sanadır (ve fidinike içtihadena feinnike tevekkülüna ve itmıadüna).
Şerh :
TEVEKKÜL
Metinde geçen :
— Tevekkül..
Kelimesinin manası şu demeğe gelir :
— Güçsünlüğünü anlatıp bir başkasına dayanmak..
— İt im ad..
Deyimi dahi, kısmen aynı manayadır.
Bu metinde daha açık bir ifade ile şöyle denilmektedir :
— Az veya çok, dünya ve âhiret işlerimizi sana bıraktık; yolunda çabaliyoruz. Biz güçsünün, bizim kefilimiz ol. Nitekim, Talâk suresinin 3. âyetinde şöyle buyurdun :
— «Bir kimse Allah'a tevekkül ederse, o kendisine yeter.»

Metne devam edelim :
istikamet yolunda bize sebat ver (ve sebat ala nehc'il-istikameti).
Şe r h : İSTİKAMET Metinde geçen : .
— İstikamet..
Deyimini, Seyyid Şerif Cürcani, T arif at adli kitabında şöyle açıkladı:
— Verilen sözleri yerine getirmek, doğru yolda gitmek, bütün işlerde; yemek, içmek, giymek de dahil olmak üzere orta halli hareket etmektir.
Bu işleri gereği gibi yapabilmek cidden zordur; nitekim Resulüllah efendimiz, Hud suresinin 112. âyeti ile verilen şu emri okudu :
— «Emr'olunduğun gibi dürüst ol.» Bunun üzerine de şöyle buyurdu :
— «Saçlarımı Hud suresi ağarttı.»
Fatiha suresinin 5. âyetinde duâ makamında okunan :
— «Bizi doğru yola ilet..»
Mana dahi buna işarettir. Metne devam edelim : .
Kıyamet .günü, pişman olmayı gerektirecek şeylerden bizi koru; günah yüklerimizi bizden alıp hafiflet; ebrar zümresinin yaşantısını bize nasib eyle.
(Ve aizna min mucibat'ın - nedameti yevm'el - kıyameti ve haffif anna sıkal'el - evzari verzukna maişet'el - ebrari.)
Şerh:
EBRAR
Metinde geçen :
— Ebrar..
Tabiri ile, hemen her zaman iyilik eden iyi kimseler anlatılır.

Metne devam edelim :
Bize yetiş, şerlilerin şerrini bizden uzaklaştır (vekfina vasrif anna şerr'el-eşrari).
Boynumuzu, babalarımızın, analarımızın, şeyhlerimizin ve ustalarımızın boynunu borçtan, zalimlerden, cehennem ateşinden azad eyle..

(Ve a'tık rıkabena ve rıkabe âbaine ve ümmehatina ve mesayihine ve üstazina min'ed - deyni vezzalimine ven - nari..)
İzzetin hürmetine ey Aziz, ey Gaffar, ey Kerim, ey Settar, ey Halini, ey Vehhab (Biizzetike ya Azizü ya Gaffara ya Kerimü ya Settarü ya Halimü ya Vehhabü).
Şerh :
İZZET - AZİZ - GAFFAR - KERİM - SETTAR - VEHHAB
Burada, Yüce Allah'a güzel isimleri ile duâ edilmektedir; onların kısaca manaları şudur :
İzzet : Büyüklük, güç, üstünlük..
Aziz : Alt edilmesi mümkün olmayan alt edici..
Gaffar : Bağışlaması pek bol olan..
Kerim : İkramı, ihsanı, iyiliği çok olan..
Settar : Ayıpları örten..
Vehhab : Çeşit çeşit ve bolca bağışlar yapan..
Metne devanı edelim :
Allahun, efendimiz Muhammed'e, âlinin ve ashabının tamamına salât eyle.. Amin!. (Ve salli Allahümme alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âlini ve sahbini ecmain âmin!.)
Şerh :
AMÎN
Duadan sonra, dinleyiciler ve duâ eden kimse :
— Âmin !.
Demelidir. Kâab'el - Ahbar şöyle demiştır :
— Amin !.
Demek, Alemlerin Rabbı Allah'ın muhrüdür; duayı onunla muhürler. Mukatil ise şöyle dedi :
— Amin!.
Demek, duayı güçlendirir, rahmet inmesine sebeb olur.
Metne devam edelim :
Rahmetine güveniyoruz, ey merhametliler merhametlisi (birahmetike ya erham'er - rahimin).
Ebu Ümame şöyle anlattı :
— Resulüllah efendimiz şöyle buyurdu; Allah ona sala t ve selâm eylesin :
— «Allah tarafından tayin edilen bir melek vardır. Bir kimse :
— Ya erhamerrahimin.. (Ey merhametliler merhametlisi..) Dediği zaman, o melek, o kula şöyle söyler :
— Erhamerrahimin Allah sana yöneldi, ne dileğin varsa dile..»
Hısn-ı Hasıyn adlı eserde dahi şöyle anlatıldı :
— Resulüllah efendimize Allah şalât ve selâm eylesin; bir kimsenin yanından geçti. O kimse duasında :
— Ya Erhaınerrahimin..
Diye yalvarıyordu. Resulüllah efendimiz ona şöyle buyurdu :
— «Ne dileyeceksen dile; Âlemlerin Rabbı sana bakıyor..»
Bu rivayetlere göre, bir kere dahi :
— Ya Erhamerrahimin..
Diyen kimseye Yüce Allah, rahmeti ile tecelli eder.. O halde, bunu okuyan kimse, hemen peşinden dileğini arz etmelidir.
Metne devam edelim :
Alemlerin Rabbı Allah'a hamd olsun (vel-hamdü lillahi Rabb'il-
Alemin)..

***

III. BÖLÜM

Rahman Rahim Allah'ın adı ile..
Büyük Allah'tan bağışlanmamı dilerini (estağfirüllah'el - azim).
Şerh:
İSTİĞFAR
Bu istiğfar üç kere tekrar edilir.
Bu istiğfarın daha açık manası şudur :
— Azamet sahibi Yüce Allah'tan günahlarımı örtmesini dilerim. Dünyada ve âhirette günahlarımı hiç kimseye açmamasını isterim.
Şu mana da gizli kalmamalıdır ki; zahir, umum halkın ettiği istiğfar, günahlarının kapatılması talebi yolundadır.
Kâmil zatlara gelince, onların talebi bir başkadır. Bunlar, istiğfar etmekle dilerler ki: Müşahede gözlerinde, ne kendi varlıkları kala; ne de dığer eşyanın varlığı.. Böyle olunca, mana yolu ile Yüce Hak bilinir; Yüce Hakkın zatından gayrı şeyler de silinir.
Bir şiir :
Yüce Allah'ın zatından gayrı görmek günah; Günah türüdür bunun için estağfirullah..
Üstteki manaya göre, Hak yolcusu bir salik :
— Estağfirüllah..
Dediği zaman, manası şu demeğe gelir :
— Yüce Sübhan Allah'tan dilerim ki, kendı varlığımı ve eşyanın varlığını gözümden kapaya.. Böylece, müşahede gözümde zatından başkası kalmaya..
Hakikat ehline göre; beşeriyet varlığını görmek, Yüce Hakkın varlığına dalmaya engel olur, aynı zamanda büyük günahtır. Nitekim, bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir :
— «Varlığın öyle bir günahtır ki, hiç bir günah onunla kıyas olunamaz.»
Burada, şöyle bir soru sorulabilir :
— Estağfirüllah.
Kelimesi, gelecek zamana alt bir ölçü içinde gelmiştir. Bunun manası ise şudur :
— Gelecek zamanda istiğfar ederim.
Böyle bir mana da, buraya uygun düşmez. O halde, bu türlü bir lafzın burada tercih edilmesinin sebebi nedir?.
Bunun için şu cevabı veririz :
— Bu makamda, o lafız için murad olan mana, devamlılık ve yeni yeni istiğfardır; şu demeğe gelir:
— Hemen her zaman, her saat günahlarımın bağışlanmasını dilerim.
Böyle bir mana da, ancak gelecek zamanın ifadesini anlatan muzari sıgası ile olur.
Burada, şöyle bir soru daha sorulabilir :
— Bu lafzın ifadesinde bulunan esas mana, mağfiret talebidır. Bu da, şu cümle ile anlatılabilir :
— Allahım, beni bağışla..
Nitekim, bazı istiğfar edilen yerlerde öyle gelmiştir. Böylesi daha yerinde olur ki, öbüründen böyle bir mana çıkmaz.
Bunun için verilecek cevap şudur :
— Beni bağışla..
Cümlesi, Arap dılinde emir sığası ile gelmektedir. Bâzan, böyle bir emir sığası ile gelen lafızlardan üstünlük kokusu gelir. Üstünlük kokusu ise, bir kulun haline uygun düşmez. Böyle bir üstünlük kokusunun ortaya çıkmaması için, emir lafzı kullanılmadı; mağfiret talebinden haber sunuldu.. Büyükler katında ise, sadece talebi

ve ihtiyacı arz etmek yeterlidır. İhtiyacın giderilmesi için de, talep yeterlidır; emir gerekmez, aynı zamanda yeri değildir.
Bu istiğfarın üç kere söylenmesinin sebebine gelince.. Müslim şerhinde şöyle anlatıldı :
Resulüllah efendimiz namazı tamamlayıp selâm verdikten sonra, üç kere şöyle istiğfar ederdi: . ,
— «Allah'tan bağışlanmamı dilerim (Estağfirullah)..»
Bundan başka, duâ talebinde tekrar ve tekrarda aşırılık iyi sayılmıştır. İki kere istiğfar etmekle de gaye hâsıl olur; ama tekle tamamlamak daha yerindedir. Buharî Sarih'inde gelen bir rivayete göre, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :
— «Allah tektir, teki sever.»
Sayı tekrarında ilk tek ise, üçtür. Bu kadar aşırılık yeter, ama tam olması, yetmişe kadardır.
Metne devam edelim :
Öyle büyüktür ki, ondan başka ilâh yoktur; Hayy Kayyum'dur (el-lezi lâ ilahe hüv'el -hayy'ül -kayyum).
Şerh :
İLAH
Metinde geçen, bazı lafızların manası şöyledir :
İlâh : Mutlaka ibadet, edilmeye Hak kazanan Yüce Allah..
Bu lafız, putlar için kullanıldığı zaman, şu demeğe gelir :
— Hiç bir şekilde ibadet edilmeyi hak etmediği halde, tapılan putlar.. HAYY - KAYYUM
Hayy : Diri, hemen her şeyi gören ve her şeye gücü yeten..
Kayyum : . Gökleri, yeri ve her şeyi ayakta tutan..
Üstte anlatılan Hayy, Kayyum isimleri; burada son harfleri olan (YA) harfi ile (MİM) harfi üstün hareke ile okunmuştur. Çünkü, başta geçen, Allah ismi ile bağlantıları vardır. Böyle bir bağlantı olmasaydı, ötre okunurdu. Nitekim, bu manada gelen bir hadis-i şerif şöyledir :
— «Kendisinden başka ilah olmayan, Hayy Kayyum Allah'tan bağışlanmamı diler, ona tevbe ederim.»
Şayet sadece metinde geçen Arapça H Ü V E lafzı ile ilgili olursa, o zaman ötre harekesi ile okunurlar-. Bu mana da, şu âyet-i kerimede vardır :
— «Ondan başka ilah yoktur; Aziz Hakimdir.»
Bu, Al-i İmran suresinin 6. âyetidir.
Bu manada, Seyyid Şerifin daha başka açıklaması vardır; özet olarak, anlattığımız gibidır.
Metne devam edelim :
Ona tevbe ederini (ve etubü ileyhi).
Şerh:
Metinde geçen :
TEVBE .
— T e v b e ..
Kelimesinin manası şudur : Dönmek..
Buna göre, teybe edip günahı bırakan klmse, Yüce Allah'a dönmüş olur. Masiyet işleyen kimse de, Yüce Allah'tan kaçmaktadır.
Üstteki manaya göre, şöyle demişlerdir :
— Bir kimse, Allah'ın kullarından birinin tevbeye gelmesine sebeb olsa; kaçan kulu, Mevlâsına geri göndermiş gibi olur.
İstiğfardan sonra, tevbe edılmesinin manası ürerinde şöyle anlatıldı :

— İstiğfar edildikten sonra günah bağışlanır; ama işlediği günah varsa, tevbe etmeyince istiğfar da etmemiş olur. Buna göre, tevbesiz istiğfarın da hiç bir faydası olmaz.
Özellikle Hak yolcusu salikler; tevbe ederek nefislerini masiyet işlerinden almazlarsa, melekût âlemi semasına ruhlar yol bulamaz.
Bazıları demiştir ki :
— İstiğfar etmek, tevbeyi de şümulünde taşır.

Buna göre, dili ile istiğfar eden kimse, gönlünde bir daha günah istememeyi tutmalıdır.
Bu manada, Tenbih'ül - Gafilin, adlı kitapta, şöyle anlatılmıştır :
Allah kendısine salât ve selâm eylesin; Resulullah efendimiz şöyle buyurmuştur :
— «Dili ile istiğfar edip günah işlemekte ısrarla devam eden kimse, Yüce Sübhan Hak ile eğlenmiş olur.»
Böyle bir duruma düşmekten Yüce Allah'a sığınırız.
Metne devam edellm :
Allahım, sen selâmsın, selâm sendendir, selâm sana döner (Allahümme ent'es - selâmü ve mink'es - selâmü ve İleyke yerciüs - selâmü).
Şerh :
Metinde geçen :
SELÂM
— Selâm..
Lafzı, aynı zamanda, Yüce Allah'ın güzel isimlerinden biridir. Metinde geçen yerlerine göre, geniş manası ile şu demeğe gelir :
— Allahım, sen bütün noksan sıfatlardan, tüm âfetlerden yana arınmışsın. Yaratılmışların günahlardan, sıkıntı ve âfetlerden kurtulmaları da senin elindedir. Ne olursa olsun, bu sıfat gereğince, kim emaneten selâmette olursa olsun, aslı zatına hastır, zira selâm zatına dönüktür.
Kasas suresinin 88. âyetinde Duyurulan mana da bunu anlatır :
— «Onun zatından başka her şey, helake yüz tutmuştur.»
Bazı rivayetlerde şöyle anlatıldı :
— Bir keresinde, Cebrail aleyhisselâm, Resulüllah efendimizin meclisine geldi; şöyle dedi :
— Ey Allah'ın Peygamberi, Rabbın sana selâm eder.
Bunun üzerine, Allah, kendısine salât ve selâm eylesin; Peygamberler Sultanı şöyle bir selâm okudu :
— «Allahım, sen selâmsın, selâm sendendir, selâm sana döner.»

Bu manaya göre; birinci selâmia Yüce Allah'ın Selâm ismi anlatılır, ikinci ve üçüncü selâmın manaları ise, saygı ifadesidir. Bu açıklamanın manasını şöyle derleyebiliriz :
— Allahım, sen noksan sıfatlardan münezzehsin. Bize selâmet sundun; biz de sana saygılarımızı sunarız. Bütün kötülükierden kurtulmak için başvurulacak makam, sadece zatındır.
■ Metne devam edelim :
Rabbımız, bizi selâmetle yaşat, bizi selâm yurduna koy (hayyina Rabbina bisselâmi ve edhilna dar'es-selâmı).
Şerh:
SELAM YURDU
Metinde geçen :
— Selâm Yurdu..
Tabiri, Yunüs suresinin 25. -âyetinde Duyurulan manadan alınmıştır :

— «Allah, Selâm Yurdu'na çağırır.»
Tefsirciler, burada anlatılan :
— «Selâm Yurdu..»
Cümlesini, cennet olarak açıklamışlardır.
Bekara suresinin 25. âyetinde Duyurulan :
— «İman edip yararlı ameller işleyenleri müjdele; onlar için cennetler vardır.»
Mana ile, tüm cennetler anlatılmıştır; çünkü, cennet yedi tanedir.
CENNETLER
İbn-i Abbas'tan gelen bir rivayete göre cennet yedi olup sırası ile şöyledir :
1. Firdevs cenneti..
2. A d n cenneti..
3. Naim cenneti..
4. Huld cenneti..
5. Me'va cenneti..
6. Selâm Yurdu..
7. İlli yy un..

Bu cennetlerin her birinde, işlenen amellerin değişik durumlarına göre; çeşitli dereceler vardır.
İbn-i Abbas'ın bir başka rivayetine göre de, S e 1 â m Yurdu, mutlak cennet olmayıp özel bir cennettir.
Üstteki manalara göre :
— Selâm Yurdu..
Tabiri, iki tefsir arasında değişik manalarla anlatılmıştır; birbirini tutmuyor. Ama, bunun cevabını vermemiz mümkündür. Deriz ki :
— Manalardaki ortak yanların bulunması dolayısı ile, her iki şekilde de kullanılabilir. Bunun için, her iki manayı da gözönünde tutmak gerekir.
Bu makamda :
— Selâm ..
Lafzını üç şekilde anlatmışlardır; şöyleki :
a) Selâm, Yüce Allah'ın güzel isimleri arasındadır.
b) Masdar olma durumu ile selâm; âfetlerden, istenmeyen şeylerden, fena bulup yok olmaktan kurtulmaktır..
c) Burada :
— Selâm..
Lafzından murad olan mana saygıdır. Cennet için :
— «Selâm Yurdu..»
Buyurulması da bunun içindir. Cennet ehli cennete girdikten sonra veya girerken, melekler kendilerine selâm verirler. Nitekim, Yüce Hak. Kur'an-ı Azim'de Raad suresinin 23. ve 24. âyetinde bu manayı şöyle anlattı :
— «Melekler, onların yanına her kapıdan girerler ve şöyle derler :
— Size selâm..»
Bu âyet-i kerimede geçen :
— «Her kapıdan..»
Tabiri ile, oradaki kapıların çokluğu anlatılır. Bunu da şu şekilde açıklamak mümkündür :

Cennet ehlinden her birinin menzili için bir kapı vardır. Hatta cennet ehlinden her birinin konağı için nice kapı bulunur. Zira, cennet ehli olan kimselerin saraylarının çeşitli kapıları olması ihtimal dahilindedir. Nitekim, dünya ehlinden kimselerin saray

kapıları da çok olur. Melekler de, o cennet kapılarından girerler ve cennet ehline selâm verirler.
Anlatılandan başka, Yüce Hak dahi, lutfundan ve. bol ihsanından ötürü, cennetteki kullarına selâm verir. Ya-Sin suresinin bu manadaki 58. âyeti şöyledir :
— «Rahim Rab'dan selâm sözü..»
Metne devam edelim :
Rabbımız uğur bereketsin, yücesin; ey celâl ve ikram sahibi (Tebarekte Rabbena ve taaleyte ya zel-celâli vel-ikram).
Şerh :
Bu metnin daha açık manası şöyle demeğe gelebilir:
— Rabbımız, bizim için hayrın, yararın çoktur. Hemen her şeyden üstünsün, yücesin. Yaratılmışların sıfatlarından yana arınmışsın, temizsin.. Mutlak bir üstünlüğe, varlığa kereme sahipsin.
Kazî Beyzavî, Rahman suresinin 26. ve 27. âyetlerinde buyurulan :
— «Yeryüzündeki her şey fena bulacaktır; celâl ve ikram sahibi Rabbın zatı katacaktır.»
Manayı açıklarken, üstteki görüşleri anlatmıştır.
Burada, şu hususun da açıklanması gerekir ki; yukarıda geçen : — Rabbımız uğur bereketsin, yücesin; ey celâl ve ikram sahibi.. Cümlesini okumaktan gaye, daha önce arz edilen : —Rabbımız, bizi selâmetle yaşat, bizi selâm yurduna koy.
İki duanın makbul olmasını istemektir. Kemal sıfatlarının zikri de bunun içindir.
Buna göre, daha açık mana şu olur :
— Senin hayrın ve yararın çoktur. Hemen her şey üzerine üstünlüğün vardır. Bize azab etmeye de ihtiyacın yoktur. Çok şümullü ihsan sahibisin.
Metne devam edelim:
Allahım, sana hamd olsun; öyle bir hamd olsun ki, nimetlerini karşılaya ve artan keremine de yete (Allahümme lek'el - hamdü hamden yüvafi niameke ve yükâfi mezideke)..
Şerh :
Burada, nimetlere ve daha fazla ikrama eşit olacak bir hamd olması isteniyor. Daha açık olarak, bu hamdı yapan şöyle demektedir :
— Hamdimi o kadar büyük kabul eyle ki; bana verdiğin nimetleri, çok çok yapacağın ikramiara eşit gelsin ve onları karşılasın
Burada, Arapça :
— Y ü k â f i y..
Kelimesi (FA) harfinden sonra (YA) harfi ile gelmiştir. Bazı. yerde de (FA) harfinden sonra (HEMZE) ile gelmiştir. Mana birdir, örnekleri vardır.
Muhtar-ı Sahhah'ta (Ya) harfi ile şöyle yazılmıştır :
— Hangi şey olursa olsun, bir şeye eşit olduğu zaman, onun karşılığıdır. .
Nitekim Akika hadis-i şerifinde ise, şöyle Duyurulmuştur :
— «İki koç, iki karşılıktır.» HAMD .
Demişlerdir ki :
— Hamdlerin en güzeli, şu şekilde hamd etmektir :
— Allah'a öyle bir hamd olsun ki, nimetlerini karşılasın; artan keremine de yetsin.
Yine denilmiştir ki :
— Bir kimse, hamdierin en güzelini okumaya yemin etse de, bu türlü bir hamd okusa, yemininde yalancı olmaz.
Metne devam edelim :

Zatına has hamdlerin tümü ile sana hamd ederini; onlar ister bildiğim olsun, isterse bilmediğini.. Keza bütün nimetlerin için de sana hamd ederini; o nimetleri ister bileyim, ister bilmeyeyim.. Hem de her halde..
(Ahmedüke bicemii mehamidike ma alimtü minha ve ma lem a'lem ve âlâ cemii niamike külliha ma alimtü minha ve ma lem a'lem..)

Şerh :
Şu mana açıktır ki; bir kimsenin bilmediği bir hamd ile hamd etmesi tasavvur edilemez. Ancak, bundan murad olan mana şöyle olabilir :
— Zatına has, bütün hamdlerle sana hamd edip seni övmek istiyorum; hem bildiğimle hem de bilmediğimle.. Bildiklerimi de, bilmediklerime say..
Aynı mana, nimetler için de geçerlidir. İster sıkıntı halinde olsun, isterse genişlik halinde..
Resulüllah efendimiz, bir hadis-i şerifinde, her hal ü kârda hamd edenler için şöyle anlatmıştır :
— «Kıyamet günü, cennete ilk girmek için davet edilecek olanlar, şunlar olacaktır ki : Darlıkta ve genişlikte Yüce Allah'a hamd ederler.»
Mesabih, adlı kitabın Mefatih, adlı şerhinde; üstteki hadis-i şerifin bir açıklaması şöyle yapıldı :
Burada geçen :
— «Genişlik..»
Zenginliktir.. Yine burada geçen : — «Darlık..» . İse, fakirliktir. Bunlardan başka:
— «Genişlik..»
Rahatlık, olarak açıklandığı gibi:
— «Darlık..»
Tabiri, gam ve meşakkat için kullanılmıştır.
Metne devam edelim :
Racim şeytandan Allah'a sığınırım (Euzü billahi min'eş - şeytan'irracim)..
Şerh :
RACİM
Metinde geçen :
— Racim..

Tabiri şu şekilde açıklanmıştır :
— Kovulmuş, atılmış, sürülmüş, taşlanmış..

ŞEYTANIN TAŞLANMASI
Şeytanın taşlanması işi, şu şekilde açıklanmıştır :
— Şeytan, semaya doğru yükselir. Orada, meleklerin konuştuklarını işitmek için kulak verir. Onların konuşmaları, yeryüzünde olacak işlere dairdir. İşte o anda, melekler, şeytanın üzerine yıldız atarlar; kaçırırlar,.
Mülk suresinin 5. âyetinde, bu mana şöyle anlatıldı:
— «Gerçekten biz, semayı yıldızlarla süsledik. O yıldızlan şeytanlara atılan taşlar eyledik; ayrıca, onlara çılgm ateş azabı hazırladık.»
Denilmiştir ki :
— Şeytanlara atılanlar, yıldızların kendisi değil; onlardan bir patlamadır. Bunun için şu tabir kullanılır :
— Şehab..
Burada, Yüce Allah'a sığınmanın sebebi, Yüce Allah'ın Nahl suresinin 98. 99. 100. âyetlerindeki şu emrini yerine getirmektir :
— «Ku'ran okuyacağın zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.

Şeytanın, iman edip Rablerine tevekkül edenlere hiç bir saldırısı olamaz.
Onun saldırısı ancak, kendisini dost tutanlaradır; bir de onu Allah'a ortak edenleredir.»
Denilmiştir ki :
— Şeytan, Yüce Hakkın dergâhında bir köpek gibidir; tanıdıklarla onun bir işi yoktur, tanımadıklarına saldırır.
Üstteki manaya göre, bir kimse :
— Racim şeytandan Allah'a sığınırım.. Derse, şöyle demek istemiş olur :
— Allahım, huzuruna varmak istiyorum; beni o köpeğin zararından ve saldırısından koru..
Müslim ve Buharî Sahihlerinde şöyle anlatılmıştır :
— Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimiz bir kimseyi gördü. O klmse, bir başkası ile çekişiyordu; öfkesinden boyun damarları şişmişti. Ayrıca o kimsenin yüzü de kıpkırmızı olmuştu. Şöyle buyurdu :
— «Ben bir cümle biliyorum. Bu kimse, eğer o cümleyi söyleyecek olsa., öfkesi geçer. O cümle şudur:
— Racim şeytandan Allah'a sığınırım (euzü billahi min'eş - şeytan'ir -racim).»
Metne devam edelim :
Rahman Rahim Allah'ın adı ile (Bism'illah'ir-rahman'ir-rahiym).

ÂYET'EL - KÜRSI
Metnin bundan sonrası, Bekara suresinin 255. âyetidir ki:
— Ayet'el - kürsî..
Diye bilinir. Devam edelim :
Allah, öyle bir Allah'tır ki, kendisinden başka ilâh yoktur. O, zati ezeli ye ebedî bir hayatla diridir. Zatı ile, kemali ile kaimdir. Onu, hiç bir şekilde uyku tutmayacağı gibi, bir uyuklama hali de tutmaz. Göklerde ve yerde ne varsa, hepsi onundur. Onun izni olmadan, katında kim şefaat edebilir ki?. O, yarattıklarının önlerinde ve arkalarında bulunanları bilir. Yaratılmışlar, onun bilgisinden yana, dilediği dışında hiç bir şeyi alamazlar. Onun kürsüsü, gökleri ve yeri almıştır. Yeri ve semaları korumak onu yormaz. O, çok yüce, çok büyüktür.
(Allahü lâ ilahe illâ hüv'el - hayy'ül - kayyumü lâ te'huzühu sinetün ve lânevmün lehu ma fis - semavati ve mafil - arzi men zellezi yeşfau indehu illâ biiznihi ya'lemü mabeyne eydiyhim ve mahalfehüm ve lâyuhiytune bişey'in min ilmihi illâ bimaşae vesia kürsiyyuh'üs - semavati vel-arza ve lâyeudühu hıfzıhüma ve hüv'el - aliyy'ül - aziyim.)
Bu âyet-i kerimede geçen, bazı manaları açıklayalım.
Şerh :
İlâh : ibadet edilmeyi hak eden tek zat..
Bu kelime, putlar hakkında kullanıldığı zaman, şu mana çıkar :
— Aciz, zavallı, elle yontulup tapılan putların; hiç bir şekilde tapılmaya hakları olamaz..

HAYY - KAYYUM
H a y y : Diri, her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten..
Kayyum : Gökleri ve yeri ayakta tutan..
Uyuklama ve uyuma, üstteki ezelî sıfatlar dolayısı ile Yüce Allah'ta olması mümkün değildir. Uyuyan ve uyuklayan neyi koruyabilir ki?. O gibi şeyler yaratılmışlara hastır.
Bu âyte-i kerime, özellikle öbür âlemdeki şefaat hakkının önemini anlatır; şefaat edecek kimsenin de, Yüce Hak katındaki büyük makamını dile getirir. Bilinmelidir ki:

En büyük şefaat makamı, Resulül-lah efendimizindir; Allah ona salât ve selâm eylesin.
Burada geçen :
— «Kürsü..»
Tabiri ile arş anlatılır. Buna göre, semalar ve yerler, onun arşına sığınış durumdadır. Yaratılmışların son sığınağının arş olduğu; Ta-Ha suresinin 5. âyetinde şöyle anlatıldı :
— «Rahman, arş seviyesine geldi.»
Bilindiği gibi, Rahman ismi, daha çok yaratılmışlarla ilgilidir.
KÜRSÜ
Burada anlatılan :
— «Kürsü..»
Tabiri ile, birçokiarına göre arş anlatılmış ise de, yine de onun üzerinde durup değişik yorumlar yapılmıştır. Onları sırası ile ele alalım.
Demişlerdir ki :
— «Kürsü..»
Tabiri ile üzerine oturulan bir şey anlatılır. İnsanın oturak yeri seviyesindedir; yüksek de olabilir. Maddi manası budur; ama burada bu maddî kürsü anlatılmamıştır. Hakikatta ne kürsü var, ne de oturan.,
— Yüce Hakkın azameti öyledir ki, onun kürsüsü olacak olsaydı; yeri ve semaları içine alacak kadar büyük olurdu..
Bazılarına göre de, bu kürsü, ilimden ibarettir. Bazıları da :

— «Kürsü..»
Tabirini şöyle açıklamışlardır :
— Kürsü, arşın önünde duran bir cisimden ibarettir. Yeri ve semaları kuşatmıştır. Bu da, sekizinci felek olup onun için :
— Burçlar feleki..
Tabir edilir. Bu cisim, gayet büyüktür. Nitekim, bu manayı Resulüllah efendimiz şöyle anlatmıştır :
— «Yedi kat yer, yedi kat gök; kürsü önünde ancak çöle bırakılan bir halka gibidir;»
AYET'EL - KÜRSI
Bu âyet-i kerime için, daha önce de anlatıldığı gibi :
— Ayet'el -kürsî..
Tabir edilir ki, fazileti ve özelliği gayet çoktur. Bu manada gelen hadis-i şerifler çoktur; onların birkaçını buraya alalım:
«Bir kimse, farz namazların sonunda onu okursa, onun ruhunu bizzat Yüce Allah alır.»
«Bir kimse, farz namazların sonunda onu okursa., cennete girmesine ölümden başka bir engel yoktur. Onu okumaya, sıddık veya âbid devam eder.»
«Bir kimse, yatacağı yerde bu âyeti okursa., o kimseyi, kendi nefsinden yana, komşularından yana, çevresindeki evlerden yana..»
Bu hadıs-i şerifin delaletine göre, bu Ayet'el - kürsî'yi okuyup yatan için artık korkulacak bir şey yoktur. Denilmiştir ki :
— Bu âyet-i kerimeyi okumak, nazar değmesinden korur; dünyalık işlerin iyi gitmesine, rızkın ve malın bol olmasına sebeb olur.
Metne devam edelim :
Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir (Sübhanellah).
Şerh :
TEŞBİH DUASI
Bu teşbih duası, otuz üç kere okunacaktır. Metinde geçen :

— Sübhanellah..
Kelimesinin izahı bu kitabın başında anlatıldığı için, burada anlatılmayacaktır.
Kulun :
— Allah noksan sıfatlardan münezzehtir.
Demesinden murad, Yüce Allah'ın pâk etmek edilmesi değildir. Bundan hâsıl olan fayda, kula dönüktün kulu temize çıkarır. Nitekim, Müslim Sahih'inde Resulüllah efendimizin şöyle bir hadis-i şerifi anlatılmıştır :
— «Allah noksan sıfatlardan münezzehtir, Allah'a hamd olsun.. Cümlelerini okumak, yerle sema arasını doldurur.»
Yani : Sevab ve mükâfat olarak..
Teşbih ve hamd aynı manada ecir sevap getirirler. Nitekim, bu manada, Müslim Sahih'inde gelen bir hadis-i şerif şöyledir :
— «Allah'a hamd etmek, mizanı doldurur.»
Aynı şekilde teşbih duasının (sübhanellahın) sevabı dahi mizanı doldurur.. Yani : Âhiretteki terazinin iyilik gözünü..
Metne devam edelim :
Allah'a hamd olsun (el-hamdü lillah).
Şerh :
Bu hamd duasını da otuz üç kere okumak gerekir.
Yüce Allah'ın bizim övgümüze ihtiyacı yoktur; bu manada Teğabün suresinin 6. âyetinde söyle anlatıldı :
— «Allah, zaten varlıklı, zaten övgüye lâyıktır.»
Yani : Hiç kimsenin övmesine ihtiyacı yoktur.
Bu manaya göre : Yüce Allah'ı övüp hamd ederken, kendimiz için sevap kazanmış, kendimizi şereflendirmiş oluruz.
Metne devam edelim :
Allah, en büyüktür (Allahü Ekber).
Şerh:
Bu tekbir, otuz dört kere okunacaktır.
Allah, kendisinden ve babasından razı olsun, Hazret-i Ömer'in oğlu Abdullah şöyle demiştir :
— Allah, en büyüktür.
Cümlesini okumak, sevab yönü ile yerle sema arasını doldurur.
Bu manada, Resulüllah efendimiz dahi şöyle buyurdu; Allah ona salât ve selâm eylesin :
— «Allah'tan başka ilâh yoktur; Allah, en büyüktür.
Duası, iki cümledir. Birinin büyüklüğü için arştan başka yer yoktur; öbürünün sevabı ise, yerle sema arasını doldurur.»
Bir kulun :
— Allah, en büyüktür.
Diye okuması, hiç bir şeyi, Yüce Allah'a ortak edip denk tutmamaktır.
Bu cümlenin fazileti de çoktur. Beyhaki Baas-i Nüşur kitabında şöyle anlattı :
— Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah şöyle buyurmuştur :
— «Bir kimse, hiç bir şeyi Allah'a denk, eş, ortak etmeden giderse; dağlar kadar günahı olsa, Allah onu bağışlar.»
YANGIN İÇİN
Bir başka hadis-i şerifte ise, şöyle gelmiştir :
— «Bir yangın görüldüğü zaman :
— Allah, en büyüktür (Allahü Ekber). Denirse, o ateş söner.»
Hadis imamları demiştir ki:

— Üstteki mana denenmiştir. Bu mana uzak görülmez :
— Allah, en büyüktür (Allahü Ekber)..

Demekle, cehennem ateşi dahi sönecektir; dünya ateşi neden sönmesin?.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur. Birdir, ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O, her şeye gücü yetendir.
(Lâ ilahe illallahü vahdehu lâşerike lehu leh'ul-mülkü ve leh'ülhamdü ve hüve alâ külli şey ün kadir.)
Şerh:
Bu cümlenin on kere okunması gerekir.
MÜLK SIFATI
Demişlerdir ki:
— Mülk, ilâh sıfatı olursa, ondan murad olan mana ulûhiyettir. Nebiye sıfat olursa, ondan murad olan mana nübüvvettir; yani : Peygamberlik.. Halifeye sıfat olursa, ondan murad olan mana hilâfettir.
Bu makamda, ilaha sıfat olduğuna göre, bundan murad, ulûhiyettir. Bu manayı müfessirler, Isra suresinin 111. âyetinin tefsirinde anlatmışlardır; o âyet şudur :
— «Mülkte onun bir ortağı yoktur.»
Burada, şu mana dahi unutulmamalıdır ki :
— Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilah yoktur; Allah en büyüktür.
Cümlesini okumak; dünyanın geçicilerinden sayılan maldan ve evlâddan daha hayırlıdır. Kehif suresinin 46. âyeti bu manayı anlatır :
— «Mal ye oğullar, dünya hayatının süsüdür. Halbuki kalıcı yararlı işler, Rabbın katında hayırlıdır; hem sevaptır, hem de hayırlı bir umut..»
Cümle müfessirler, oybirliği ile, âyet-i kerimede anlatılan :
— «Kalıcı yararlı işler..»
Manasına :
— Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur; Allah en büyüktür..

Cümlesini dahil etmişlerdir. Bu, iç içe dört cümleden ibaret tek cümledir.
Şerh :
Müslim'in Sahih eserinde; Allah, kendisine salât ve selâm eylesin, Resulüilah efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır :
— «Bir kimse, her farz namazın ardından otuz üç kere :
— Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir (Sübhanellah). Otuz üç kere :
— Allah'a hamd olsun (el-hamdü lillah). , Otuz üç kere :
— Allah, en büyüktür (Allahü Ekber).
Diye okuduktan sonra, yüzüncüyü de şu cümle ile tamamlarsa, o kimsenin günahları bağışlanır; isterse deniz köpüğü kadar olsun :
— Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O, her şeye gücü yetendir.
(La ilahe illallâhü vahdehu lâşerike lehu leh'ül- mülkü ve leh'ülhamdü ve hüve alâ külli şey'in kadir).»
Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise şöyle buyurmuştur :
— «Sözlerin en güzeli, şu dört cümledir:
— Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilah yoktur; Allah en büyüktür.»
Bir başka rivayette, üstteki cümle için şöyle Duyurulmuştur :

— «Allah katında sözlerin sevimlisi bu dört cümledir. Onlardan hangisi ile istersen başlayabilirsin.»
Burada şöyle bir şey sorulabilir :
— Zikrin en faziletlisini anlatmak için :
— «En faziletli zikir, Allah'tan başka ilah yoktur.»
Buyurulmuştur. Mana böyle olunca, o dört cümle için :
— «En faziletli cümle..»
Buyurulması nasıl yorumlanacak?. Bunun için, şöyle cevap verebiliriz :
— O dört cümle arasında :
— «Allah'tan başka ilah yoktur (lâ ilahe illallah)..»
Cümlesinin fazileti mutlaktır. Kalan üç cümlenin fazileti ise, izafî olup bu cümlenin dışında kalanlara göredir.
Müslim'in Sahih eserinde, Resulüllah efendimizin bir başka hadis-i şerifi, şöyle anlatılmıştır; Allah ona salât ve selâm eylesin :
— «Bu dört cümleyi okumam, bana göre; üzerine güneş doğan şeylerden daha sevimli gelir.
— Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir (Sübhanellah). Cümlesini okumak, bir sadakadır.
—Allah'a hamd olsun (el-hamdü lillah). Cümlesini okumak, bir sadakadır.
— Allah, en büyüktür (Allahü Ekber). Cümlesini okumak, bir sadakadır.
— Allah'tan başka ilah yoktur (lâ ilahe illallah). Cümlesini okumak, bir sadakadır.»
Hadis-i şerif metninde geçen :
— «Üzerine güneş doğan şeyler..» Tabirinden murad, dünya mallarıdır.
Mesabih şerhi Mefatih'te :
— «Üzerine güneş doğan şeyler..»
Cümlesi, şöyle açıklanmıştır :
— Yani: Dünya ve onda bulunan mallar.
Müslim'in Sahih, eserinde, Resulüllah efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır; Allah ona salât ve selâm eylesin :
— «Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur; Allah en büyüktür

Cümlesi, iç içe dört cümleden ibaret olarak tek cümle halinde arşın çevresinde dolanır, bal arıları gibi ses çıkarırlar. Onları kini okumuş ise, onu anarlar.»
Bir başka hadis-i şerifinde ise, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur; Allah ona salât ve selâm eylesin :
— «Ümmetini üç sınıftır; şöyleki :
a) Peygamberlere benzeyenler..
b) Meleklere benzeyenler..
c) Hayvanlara benzeyenler..
Peygamberlere benzeyenlerin bütün gayeleri şudur: Namaz kılmak, oruç tutmak, zekât vermek..
Meleklere benzeyenlerin bütün gayretleri, şu cümleyi okumaktır :
—Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilah yoktur; Allah en büyüktür.
Dört ayaklı hayvanlara benzeyenlerin bütün gayretleri ise şudur : Yemek, içmek, şehvet arzularını yerine getirmek..»
Açıklamasını yapmakta olduğumuz : .
— Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O her şeye gücü yetendir.

Cümlenin on kere okunmasının sebebi; Ibn-i Mace'nin Sahihinde, Sünen-i Neseî'de, Imam-ı Ahmed'in Müsned'inde anlatılan bin hadis-i şerife dayanır. O hadis-i şerifte Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur; Allah ona salât ye selâm eylesin :
— «Bin kimse, sabah ve akşam namazını kıldıktan sonra yerinden hareket etmeden on kere :
— Allah'tan başka ilah yoktur. Birdir, ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O, her şeye gücü yetendir.
Diye okursa; onun için on iyilik yazılır, on. derece yükseltilir, on kötülüğü silinir.»
Bundan başka, Ebu Davud'un ve îbn-i Mace'nin Sünen'inde, Resulüllah efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır; Allah ona salât ve selâm eylesin :

— «Bir kimse, sabaha girdiği vakit:
— Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O, her şeye gücü yetendir.
Diye okur ise., bu Ali ve İsmail soyundan bir köle azad etmiş gibi olur. Onun için on iyilik yazılır, on kötülüğü silinir, on derece yükselir. Akşama kadar da, o kimse Yüce Hakkın Rahmaniyet kalesinde şeytanın şerrinden emin olur.
O kimse, bu cümleyi akşama girdiği zaman okur ise., anlatılan faziletleri alır; sabaha kadar da Yüce Hakkın korumasında bulunur.»
Üstteki hadis-i şeriften anlaşılacağına göre, bu cümleyi bir kere okumak, bir köle azad etmeye bedel olunca; on kere okumak da on köle azad etmeye bedel olur.
Hısn-ı Hasıyn muhtasarında, Müslim Sahihimden ve Tirmizî Süneniinden alınan bir hadis-i şerif vardır, Allah, kendisine salât ve selâm eylesin ; Resulüllah şöyle buyurmuştur :
— «Benim okuduğum ve benden önce gelen peygamberlerin okuduğu en güzel cümle şudur :
— Allah'tan başka ilâh yoktur. Birdir, ortağı yoktur; mülk onundur. Hamd ona mahsustur. O, her şeye gücü yetendir.
Her kim, bu cümleyi okursa, İsmail soyundan dört köle azad etmiş gibi olur.»
Imam-ı Gazali, Kimya-i Saadet, adlı eserinde şöyle yazdı :
— Bu cümlenin fazileti, derviş için çok olmasının sebebi, onun gönlünün .karanlık ve siyah olmasından değildir. Yani : Dünya zulmeti ile.. Zira, onun gönlü saf ve berraktır. Bu cümleyi, derviş okurken, o cümle temiz bir tohum gibi olur; tertemiz münbit bir yere bırakılır. Orada, bu cümlenin tesiri çok, verimi bol olur.
O gönül ki, içine dünyanın şehvet arzuları dolmuştur; bu mübarek cümleyi okumak, oraya atılan tohum, çorak yere atılan güzel tohuma benzer. Ne verimi olur, ne de tesiri..
Metne devam edelim :
Melik Cebbar'dan başka ilâh yoktur (Lâ ilahe illallâh'ül - Melik'ül Cebbaru).

Şerh :
İLÂH - MELİK - CEBBAR
Metinde geçen, bazı lafızların manası şöyledir :
İlâh : ibadet edilmeye hakkı olan Yüce Allah..,
Melik : Bütün kâinatın sahibi, asaleten mutlak surette hüküm-
darı..
Cebbar : Kırılanları onaran, eksikleri tamamlayan, dılediğini zorla yaptırmaya gücü yeten..
Melik ve Malik, isimleri sözlükte aynı manaya gelir. Ancak, Fatiha suresinin 3. âyetinde buyurular :
— «Din gününün sahibi..»

Mana açıklanırken, aralarında fark anlatılmıştır. Ona göre :
—Malik..
İsmi şu manayadır :
— Seçme kullar üzerinde dilediği gibi tasarruf eden..
— Melik..
İsmi ise, emir ve yasağa tabi olan cümle kullar, üzerinde tasarruf eden, olur.
Metne devam edelim :
Vahid Kahhar'dan başka ilah yoktur. Aziz Gaffar'dan başka ilâh yoktur. (Lâ ilahe illallah'ül - vahid'ül - kahhar. Lâ ilahe illallâh'ül - aziz'ül gaffar.)
Şerh:
VAHİD - KAHHAR - AZİZ - GAFFAR
— İlâh..
Kelimesi yukarıda anlatıldı. Diğer güzel isimlerin manaları ise, kısaca şöyledir :
Vahid : Tek; zatında, sıfatlarında, isimlerinde, hükümlerinde asla ortağı, benzeri, dengi olmayan..

Kahhar : Dilediği gibi yapmak sureti ile her şeye üstün ve hâkim.
Aziz : Alt edilmesi mümkün olmayan alt eden..
Gaffar : Bağışlaması pek çok olan.. Yani : Hemen her günahı, büyüğünü, küçüğünü; isterse kul, tekrar tekrar günah işlesin, hepsini bağışlar; yeter ki kul, tevbe etsin.
Metne devam edelim :
Kerim Settar Allah'tan başka ilâh yoktur (Lâ ilahe illallah'ül - kerim'üs-settar).
Şerh :
KERİM - SETTAR
Burada anlatılan iki güzel ismin kısaca manası şudur:
Kerim : Keremi bol olan.. Hayrı, iyiliği, ikramı çok olan için dahi kullanılan güzel bir isimdir. Nitekim şöyle bir tarif dahi yapılmıştır :
-- Kerem, semahettir. Yani : Bolluk, kolaylık..
Burada, daha uygun bir mana vardır; o da:
— Yüce Azim Allah'tan başka ilâh yoktur.
Cümlesindeki manaya benzer, yeri gelince anlatılacaktır; tekrar olmaması için burada anlatılmadı.
— Settar..
İsminin, kısaca ifade ettiği mana ise şudur:
— Tüm ayıpları tam manası ile örtüp kapatan..
Metne devam edelim :
Kebir Müteal Allah'tan başka ilah yoktur. Gecenin ve gündüzün yaratıcısından başka ilah yoktur. Her yerde kendisine ibadet edilen zattan başka ilah yoktur. Her dilde anılan zattan başka ilah yoktur. (Lâ ilahe illallâh'ül - kebir'ul - müteal. Lâ ilahe illallahü halik'ul- leyli vennehar. Lâ ilahe illallah'ul - mabudu bikülli mekân. Lâ ilahe illallâh'ül -mezkûru bikülli lisan.)

Şerh :
KEBÎR - MÜTEAL
Burada geçen, Yüce Allah'ın güzel isimlerinden ikisi mana olarak şöyledir :
Kebir : Pek büyük.. Yerde, ve gökte ondan daha büyüğü olmayan..
Müteal : Yaratılmışlar hakkında aklın mümkün gördüğü her şeyden, her hal ve hareketten pek yüce, temiz..
Görülen canlı ve cansız, hemen her şey, Yüce Allah'ı tesbih eder, onu zikreder ve anar; ama, onların dilinden herkes anlayamaz. Bunu anlatan bir beyt söyledin :

Hemen her sabah çimen kuşları; Anarlar seni, dilleri ayrı..
Bu mana, îsra suresinin 44. âyetinde şöyle anlatıldı :
— «Onu tesbih etmeyen hiç bir şey yoktur.»
Hemen her şey, Yüce Allah'ı bir başka yoldan tesbih eder : Dille, halle.. Hal dili, söz dilinden daha manalıdır.
Dilden, yani : Lisandan murad, değişik lügatler, lehçeler de olabilir. Bu manada Rum suresinin 22. âyeti vardır :
— «Dillerinizin ve renklerinizin birbirini tutmaması Allah'ın âyetlerindendir.»
Yani: Varlığına, birliğine, gücüne, kuvvetine delildir.
Metne devam edelim :
Her türlü iyilikle tanınan zattan başka ilâh yoktur. Allah'tan başka ilah yoktur; o, her an bir iştedir. (Lâ ilahe illallah'ül - marufu bikülli ihsan. Lâ ilahe illallahü külle yevmin hüve fişe'n.)
Şerh :
HER AN BÎR ÎŞ
Yüce Allah'ın her an için bir başka tecellisi vardır. Bu cümle ile, Rahman suresinin 29. âyetine işaret vardır :
— «O, her an bir iştedir.»
Bu cümleyi (Arapça aslına göre), kelime-i tevhid ile bağlantı kurmadan manalandırmak gerekir. Tıpkı, şu cümlede olduğu gibi:
— Allah'tan başka ilah yoktur; Rabbımız baki kalacaktır. Çünkü ;
— Allah..
Lafza-i celalı, Arap dilinde marifedir. Arap dili kurralarına göre de, bir kelime cümlesinin marifeye sıfat olması caiz değildir. Ancak :
— O, her anda bir iştedir..
Cümlesi, şu şekilde, gelebilirse, Arap dili kaidesine göre Allah, lafza-i celâline sıfat olur :
— Allahım, ey mekri her an bir işte olan..
Keşşafta şöyle anlatıldı :
— Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimiz, Rahman suresinin şu 29. âyetini okudu :
— «Göklerdekiler ve yerdekiler, hep dileklerini ona sunarlar; o her an bir iştedir.»
Bu âyet-i kerimede geçen :
— «Şe'n (iş)..»
Lafzı ne manaya gelir?.
Diye sordukları zaman da, şöyle buyurdu :
— «Onun işlerindendir ki : Günahı bağışlar, sıkıntıyı giderir; bir milleti yükseltir, bir milleti de alçaltır.»
. Demişlerdir ki :
— Yüce Allah'ın buyurduğu :
— «O her bir iştedir..»
Mana, Yahudilerin sözünü red içindir. Zira, onlar şöyle dediler :
— Allah, cumartesi günü bir iş görmez.
Metne devam edelim :
Allah'a iman olarak, Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah'tan güven dileği ile, Allah'tan başka ilâh yoktur. (Lâ ilahe illalIahü imanen billah. Lâ ilahe illallâhü emanen minellah.)

Şerh : Bir kudsî hadis-i şerife Yüce Allah'ın, söyle buyurduğu anlatılmıştır :
— «Allah'tan başka ilâh yoktur..
Kelime-i tevhidi kalelerimden biridir; kaleme giren azabımdan emin olur.»

Üstteki metnin ikinci cümlesine şöyle bir mana vermek de mümkündür
:
— Allah'tan başka ilâh yoktur.
Kelime-i tevhid cümlesini söylerim; bu cümle, Allah tarafından bir güvence olarak gelmiştir.
Metne devam edelim :
Allah'tan katından gelen bir emanet olarak, Allah'tan başka ilâh yoktur (lâ ilahe illallah emaneten indellah).
Şerh :
Metinde geçen :
— Emanet..
Lafzı ile anlatılan mana şudur :
— Korunmak üzere bir kimseye bırakılan bir şey..
Bu manaya göre : Kelime-i tevhid, korumaları şartı ile kullara emanet edilmiştir.
Bu emanet işi olağandır. Nitekim, Resulüllah efendimize Allah salât ve selâm eylesin; bir yolcuyu uğurlayacağı zaman, şöyle buyururdu :
— «Kendisine bırakılanları zay etmeyen Allah'a seni emanet ederim.»
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur; güç, kuvvet ancak Allah'ındır (lâ ilahe illallahü ve lahavle ve lâkuvvete illâ billahi).
Metinde geçen kelimelerden :
— Havl..
Kelimesine şu mana verilmiştir :
— Masiyetleri bırakıp iyiliklere geçmek.. Buna güç verecek olan ancak Allah'tır.

— Kuvvet..
Kellmesine ise, verilen mana şudur : Taat üzerinde sebatla durmak.. Bu da bir kuvvet ister ki, ancak Allah verir.
Üstteki manalar, Kut'ul-Kulub, kitabında yazılmıştır.
Bir hadis-i şerifte şöyle buyurulmuştur :
— «Güç, kuvvet ancak Allah'ındır.
Cümlesini okumak, doksan derde devadır. Bunların en küçüğü de gamdır.»
Allah kendısine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimiz, Ebu Musa Eş'arî'ye şöyle buyurmuştur :
— «Güç kuvvet ancak Allah'ındır.
Cümlesini okumaya devam et; o, cennet hazinelerinden bir hazinedir.»
Allah, kendısine salât ve selâm eylesin: Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur :
— «Güç, kuvvet ancak Allah'ındır. Cümlesi, cennet kapılarından bir kapıdır.»
Bazı hadis-i şeriflerde ise, o .cümle şöyle anlatılmıştır :
— «Cennet fidanı..»
Unutulmamalı ki:
— Güç,. kuvvet ancak Allah'ındır.
Cümlesini okumanın, zor işlerin kolaylaştırılmasında, fakirliğin giderilmesinde büyük bir tesiri vardır.
Bir haberde şöyle anlatıldı :
— Allah-ü Taâlâ, arşı yarattıktan sonra, arşı taşıyan, melekleri yarattı. O melekler şöyle dediler :
— Rabbımız, bizi hangi iş için yarattın?.
Allah-ü Tââlâ şöyle buyurdu :
— Arşı taşımanız için.. O melekler şöyle dediler :

— Arşı taşımaya kimin gücü yeter?. Zira, senin azametin ve celâlin arş üzerındedir.
Bunun üzerine, Allah-ü Taâlâ şöyle buyurdu :
— Güç, kuvvet ancak Allah'ındir. Deyiniz ve kaldırınız.
Bunun üzerine melekler :
— Güç, kuvvet ancak Allah'ındır.
Dediler ve arşı kaldırdılar.
Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur; Allah ona salât ve selâm eylesin :
— «Her gün, yüzkere :
— Güç, kuvvet ancak Allah'ındır.. Cümlesini okuyan kimseye, fakirlik gelmez.»
Bu cümlenin Arapçası okunursa daha iyi olur.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur; ancak ona ibadet ederiz. Allah'tan başka ilâh yoktur; bu bir gerçektir, bu bir gerçektir.
Allah'tan başka ilah yoktur; bir iman ve bir gerçek olarak..
Allah'tan başka ilâh yoktur; bir kulluk ve bağlılık olarak..
Allah'tan başka ilah yoktur; bir lütuf ve şefkat umarak..
(Lâ ilâhe illallahü ve lâna'büdü illâ iyyah. Lâ ilâhe illallahü hakkan hakka. Lâ ilâhe illallahü imanen ve sıdka. Lâ ilâhe illallahü taabbüden ve rıkka. Lâ ilâhe illallahü talattufen ve rıfka..)
Şerh :
Bu cümleleri okuyan kimse, özet olarak şöyle demektedir :
— Ancak Allah'a ibadet kasdı ile, doğrudan doğruya Hakka inanarak, gerçeği dile getirerek ibadet ehli bir kul olarak :
Anlatıldığına göre, Cafer-i Sadık, bir münacaatında şöyle niyaz etmiştir :
— İlâhi, evleyana lütfettin, seni bildiler; düşmanlarına da lütuf edecek olaydın, seni inkâr edemezlerdi.

Hazret-i Ali'nin bir cümlesi de, şöyledir; Allah ondan razı olsun : — Allah şeytana muhlet verdi. Şunun için ki : Gazabı hak etsin; belâsı tam olsun.
Cafer-i Sadık'ın ve Hazret-i Ali'nin sözleri; metnin son cümlesini açıklamak için buraya alınmıştır. Allah ikisinden de razı olsun.
Metne devam edelim :;
Her şeyden önce, Allah'tan başka ilah yoktur. Her şeyden sonra, Allah'tan başka ilâh yoktur. (Lâ ilahe ilallahü kable külü şey'in. Lâ ilahe ilallahü ba'de külli şey'in.)
Şerh :
Bu iki cümleye göre, hemen her şeyden evvel, Yüce Allah'ın varlığı gelir; keza her şeyden sonra da..
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur. Rabbımız baki kalacak, her şey yok olup ölecek. (Lâ ilahe illallahü yebka Rabbüna yefna ve yemutü küllü
şey.)
Şerh :
Yaratılmışlar iki kısma ayrılır :
a) Canlı görünenler..
c) Cansız görünenler..
Ölüm, daha çok canlılar içindir; yok oimak, yani : Fena bulmak ise, cansız görünenler içindir.
Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilah yoktur; apaçık gerçek Meliktir. Allah'tan başka ilah yoktur; gerçek melik olduğu kesindir. (Lâ ilahe illallah'ül-melik'ül-hakk'ül-mübin. Lâ ilahe illallah'ul-melik'ul-hakk'ul-yakin.)
Şerh :
MELİK
Metinde geçen :
— Melik..
İsminin manası daha açık olarak şudur :
— Bütün kâinatın sahibi, asaleten ve kayıtsız şartsız hükümdarı..
Bu durum, kesindir; inandırıcı ve doyurucu delillerle sabittir.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur; Aliyy Azim'dir (Lâ ilahe illallâh'ul-aliyy'ul-aziym).
Şerh :
ALİYY - AZİM
Burada Yüce Allah'ın iki güzel ismine işaret edilmelidir; onlar manaları ile şöyledir :
Aliyy : Pek büyük, yüce; bütün yaratılmışlardan üstün..
Aziym : Pek azametli; gerçek manası ile büyük..
Metne devam edelim :
— Allah'tan başka ilâh yoktur; Hakiym Keriym'dir (Lâ ilahe ilallâh'ül-hakiym'ül-keriym).
Şerh :
HAKİM - KERİM
Burada dahi Yüce Allah'ın iki güzel ismine işaret edılmelidir ki, manaları ile şöyledir :
Hakiym : Hemen her işi bir mana taşıyan; her işi yerli yerince yapan..
K e r i y m : Keremi, ihsanı bol.. Kullara iyiliği çok; hem de çoktan çok..
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur; yedi kat semların Rabbıdır, büyük arşın Rabbıdır.
Allah'tan başka ilah yoktur; keremliler keremlisidir. (Lâ ilahe illallahü rabb'üs-semavat'is-seb'i ve rabb'ül-arş'il-azim, Lâ ilahe illallahü ekrem'ül-ekremin.)
Şerh :
Şeyh Şiblî bu manada şöyle bir açıklama yaptı :

— Keremliler keremlisi :
Sıfatı, öyle bir zata verilir ki; bir şahsa alt bir günahı bağışladığı zaman, o türden işlenen bütün şahısların günahını bağışlar..
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur; merhametliler merhametlisidir (lâ ilahe illallahü erham'ür-rahimin).
Şerh :
Müstedrek Sahih'inde anlatıldığına göre, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur; Allah ona salât ve selâm eylesin :
— «Allah tarafından tayin edilen bir melek vardır; bu melek :
— Ey merhametliler merhametlisi (ya erham'er-rahimiyn).
Cümlesini okuyan üzerine tayin edilmiştir. Buna göre, ne zaman bir kimse :
— Ey merhametliler merhametlisi..
Diye niyaz edecek olsa, hemen o melek şöyle söyler:
— Merhametliler merhametlisi sana bakıyor; ne dileğin varsa dile..»
Bu manada, daha geniş bir açıklama bundan önce de yapıldı.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur; tevbekarları sever (lâ ilahe illallâhü yühibb'üt-tevvabin).
Şerh :

TEVBE
Burada Yüce Allah'ın tevbekarları sevdığine işaret edilmektedir. Bu mana Bakara suresinin 222. âyetinde anlatıldı :
— «Allah tevbekarları sever.»
Metindeki cümieye, bu âyet-i kerimenin manasının işaretine bakılarak şöyle bir mana verilir :
— Allah, tevbekârların sevgilisidir; çünkü, dileklerini yerine getirir.
Bir kimse, Yüce Hakkı seviyorsa; nefsinin uygunsuz isteklerinden geçip Yüce Hakkın emirlerine tutunmalı. Aksi halde Yüce Hakkı sevmiş olamaz. Zira, bir kuldaki Yüce Hakkı sevmenin alâmetl; Yüce Hakkın emirlerini yerine getirmektir.
Bir kudsî hadiste, Yüce Allah'ın şöyle buyurduğu anlatıldı :
— «Beni ananlar, benimle meclis kurmuş olurlar. Onlar bana itaat etmiş, ikramıma nail olmuşlardır.
Bu arada, bana karşı masiyet işleyenleri de ümitsizliğe düşürmem; tevbe ederlerse onları severim. Tevbe etmezlerse., onların tabibiyim; onları belâlara çarptırırım.»
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur; çaresizlere merhametlidir (lâ ilahe illallâhü rahim'ül-mesakiyn).
Şerh :
FAKİRLER
Yüce Allah'ın rahmeti ve merhameti, onun nimetinden ve ikramından ibarettir.
Bir haberde şöyle anlatıldı :
— Fakirler ve dünyadaki zavallı kimseler, kıyamet günü Yüce Hakkın huzuruna çıktıkları zaman; Yüce Allah, dostunun hakkını yerine getiremeyen bir kimse gibi, o fakir ve zavallı kullarına şöyle buyuracaktır :
— Ey benim fukara kullarım, benim dünya hayatında size bir şey vermeyişimin sebebi, sizin onlara lâyık olmamanızdan ötürü değildır. Dünya düşük bir şeydi, sonra yetersizdi; size de lâyık değildi. İşte, bugün size yüksek derecenizi açıklıyorum; bu, sizin için büyük ikram ve nimettir şöyleki: Kıyamet meydanını gezip bakın; size dünyada bir lokma ekmek veren herkesi bağışladım, hemen onların ellerinden tutun ve birlikte cennete götürün.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur; sapıtanlara hidayet edendir (lâ ilahe illallâhü hadiy'ül-mudiliyn).
Allah'tan başka ilâh yoktur; şaşıranların delilidir (lâ ilahe illallahü delil'ül-hairiyn).
Allah'tan başka ilah yoktur; korkanların güvencesidir (lâ ilahe illalâlhü eman'ül-haifiyn).
Allah'tan başka ilâh yoktur; darda kalanların yardımına erişendir (lâ ilahe illallahü gıyas'ul-müstağiysiyn).
Allah'tan başka ilâh yoktur; yardımcıların hayırlısıdır (lâ ilahe illallahü hayr'ün-nasırıyn).
Şerh:
Bekara suresinin 48. âyetinde buyurulan
— «Onlara yardım da edilmez.»
Mananın tefsiri yapılırken, şöyle bir açıklama yapılmıştır :
— Yardım demeğe gelen, nusret ve muunet manaları değişiktir; nusret daha özel bir mana taşır.
Nusret, bir zararın def'edilmesi şanındadır; muunette böyle bir mana yoktur.
Metinde geçen manaya göre, Yüce Allah zarara karşı yardım edenlerin hayırlısıdır. Zira, tüm zarardan koruyanların koruması, Yüce Allah'ın koruması, yardım etmesi karşısında hiç sayılır.

Bundan başka, Yüce Hakkın zarardan koruması, bir ard niyete bağlı değildir; bunun için de, Yüce Allah, yardım edenlerin hayırlısıdır.
Yüce Allah'ın yardımı, zarardan koruması kendi zatının kuvveti iledir. Ama, başkalarının yardımı, Yüce Hakkın verdiği başarı nisbetindedir. Bu da, Yüce Hakkı, yardım edenlerin hayırlısı olarak bize anlatır.
Şu dahi, Yüce Hakkın yardım edenlerin hayırlısı olduğunu anlatır ki : Ettiği yardım, zatına hiç bir zorluk vermez.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur; zira koruyanların hayırlısıdır (lâ ilahe lallâhü hayr'ül-hafızıyn).
Şerh :
Yüce Hakkın, koruyucuların hayırlısı olduğu manasında şöyle anlatıldı :
— Bir şey Yüce Hakkın koruması altına girer ise., o, tam manası ile afattan korunur; hiç kimsenin ona müdahele etmeye mecali olmaz.
Ama, başkalarının koruması anlatıldığı gibi değildir.

Sonra, Yüce Hakkın koruması, kendisi için bir zorlamayı gerektirmez. Nitekim, bu manada gelen Bekara suresinin 255. âyetinde şöyle bir mana vardır :
— «Yeri ve semaları korumak, ona yorgunluk vermez.»
Başkaları, elbetteki bir şeyi korumakta zorluk çekerler.
Bunlardan başka, Yüce Hak, bir şeyi korurken, kendisine ne unutmak gelir, ne de bir gaflet arız olur.
Ama, başkalarının, yani : Mahlukatın koruma durumları hiç de anlatıldığı gibi değildir.
Metne devam edelim ;
Allah'tan başka ilâh yoktur; varislerin hayırlısıdır. (Lâ ilahe illallâhü hayr'ül-varisiyn).
Şerh : Burada :
— Varis..
Tabirinden murad, ölüp gidenin bıraktığı kendisine kalan kimsedir. Buna göre şöyle bir açıklama yapmak mümkündür :
— Cümle mal mülk sahipleri fani olup gideceklerdir; neleri varsa hepsi Yüce Allah'ın zatına kalacaktır. Nitekim, bu manada, Kasas suresinin 88. âyeti şöyledir :
— «Yüce Allah'ın zatından başka her şey, yok olmaya yüz tutmuştur.»
Aynı manayı teyid eden Âl-i Imran suresinin 180. âyeti ise şöyledir :
— «Semaların ve yerin mirası Allah'ındır.»
Yüce Allah için :
— Varislerin hayırlısı..
Tâbirinin kullanılması, şu manaya olsa gerek :
— Her mirasa konan, kendisine miras bırakandan sıra ile alır; kendisi de bir başkasına bırakacaktır. Ama, Yüce Allah, asaleten o malın sahibidir; aldığı belli bir zaman için değildir. Çünkü, her şey, aslında zatına alttir.
Yine Âl-i Imran suresinin 129. âyetinde şöyle buyuruldu :

— «Göklerdeki şeyler, yerdeki şeyler Allah'ındır.»
Yüce Allah'ın :
— Varislerin hayırlısı..
Manasında şöyle bir açıklama yapmak da mümkündür :
— Bir kimsenin malına varis olan, onun çoluk çocuğuna bakmak zorunda değildir; ama Allah-ü Taâlâ, ölen kimsenin varını aldığı ve almadığı zaman, onun çoluk çocuğuna sahip olur : Yedirir, içirir, doyurur ve giydirir.

Hud suresinin 6. âyeti, bu manayı anlatır :
— «Yeryüzündeki her canlının rızkını vermek, Allah'a kalan bir durumdur.»
Sonra, Yüce Allah'ın hayırlı varis olduğu manasında şöyle bir açıklama yapmak da mümkündür :
— Çokları var ki, ölen kimsenin mirasına konarlar; ama onun için ne bir sadaka verirler, ne de onun bağışlanmasını dilerler..
Yüce Allah'a gelince, ölenin malından hiç bir şey almaz; hal bu iken, ona rahmet eyler ve bağışlar. Yüce Allah'ın, pek bağışlayıcı ve rahmet edici olduğu Nisa suresinin 96. âyetinde şöyle anlatıldı :
— «Allah, çok çok bağışlayıcı ve çok çok esirgeyicidir.»
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur; hâkimlerin hayırlısıdır (Lâ ilahe illallâhü hayr'ül-hâkimiyn).
Şerh :
Bu manayı şöyle açıklamak mümkündün :
— Yüce Allah, verdiği hükümde yanılmaz, hata etmez. Sonra, verdiği hükümde rüşvetle hüküm de vermez.
Burada, şöyle bir açıklama dahi vardır ;
— Yüce Allah, kıyamet günü, iki kişi arasında hüküm verir : Biri zalimdir, diğeri de mazlum..
Zalime ettiği zulmü açıklar. Bu arada, mazluma da cennette o kadar derece verir ki : Zalimden razı eder. Böylece, zalim de kurtulmuş olur.

Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur; rızık verenlerin hayırlısıdır (lâ ilahe illallahü hayr'ür-razikiyn).
Şerh :
Başkaları, surette rızık veren, olarak görünür; ama gerçekte asıl rızık veren Yüce Hak'tır. Zira, Yüce Hakkın zatından başka kim rızık verecek olsa, Yüce Hakkın malından verir.
Kullardan herhangi bir kimse, birine yiyecek, içecek bir şey verecek olsa; verdiği kimseden ters bir davranış gördüğü zaman, hemen verdiğini keser, artık ona bir şey vermez. Yüce Allah'a gelince; rızkını hemen herkese verir : Fasıkına, kâfirine, asisine., hiç birinden eksik etmez.
Burada şöyle bir açıklama da getirilmiştir :
— Bazı kimseler, verdiği rızka, zaman gelir ki, kendisi muhtaç olur; verdiğini geri almak da ister. Ama, Yüce Allah'ın hiç bir şeye ihtiyacı yoktur ki, verdığini geri alsın.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur; fatihler hayırlısıdır (lâ ilahe illallahü hayr'ül - fatîhiyn).
Şerh :
Bu cümle, A'raf suresinin 89. âyetinden alınmıştır; orada duâ makamında şöyle buyuruimaktadır :
— «Rabbımız, milletimizle aramızı hakkiyle fetheyle; zira sen, fatihler hayırlısısın.»
FATİH
Bu âyet-i kerimede geçen :
— «Fatih..»
İsmini iki şekilde yorumlamışlardır; şöyleki :
a) Fatih, füttah kökünden gelir. Yani : FA harfinin ötresi ile.. Buna göre ifade ettiği mana şudur : Hükümet.. Buna göre :
— Fatih..
Demenin manası şudur : H â k i m..

b) Fatih, fetih kökünden gelir. Yani : FA harfinin üstün harekesi ile.. Buna göre :
— Fetih..
Derken, şu manalar akla gelir : Müşkili çözmek, iki karışık işin arasını belirlemek.. Bu manada şu deyiş vardır :
— Fettah-ı Müşkilât (müşkilleri çözen)..
Buna göre, özet mana şu olur : Açıklayan, ayırd eden, çözen..
Burada, her iki manayı vermek de yerindedir. İlk manaya alınacak olursa, bir üstteki metinle tekrar edilmiş olur..
Ancak, bir başka mana daha vardır ki, buraya gayet münasiptir. Bu mana da :
— Fatih..
İsminin feth, kökünden gelişine göredir; ifade ettiği mana şudur : Açmak.. İster şüpheli bir işi açıklığa kavuşturmak olsun, isterse başka bir şeyi açmak olsun.. Şu cümle, bu manayı anlatır :
— Ey fettah, (açıcı) kalbimin kapısını fethet (aç).. Kamer suresinin 11. âyetinde buyurular :
— «Gök kapılarını fethettik (açtık).»
Manası da bu yoldadır.
Şimdi, bu son verilen manaya göre, Yüce Hakkın :
— Fatihler hayırlısı..
Olduğu şu şekilde yorumlanabilir :
—Hak yolcusu salıklere melekût, ceberut yolunu, lâhut kapısını açar. Yüce Hak'tan başka hiç kimsenin fethi, bu mertebeye ulaşamaz. Yüce Hakkın açtığını da hiç kimsenin bozup değiştirmeye gücü yetmez.
Haliyle, başkaları için, üstteki mana yerinde sayılmaz.
Kaldı ki, Yüce Hak, bu işte, başkalarına muhtaç değildir; ama, özellikle bu türlü bir açma söz konusu olunca, hemen herkes, her şey, Yüce Hakka muhtaçtır.
Metne devam edelim :

Allah'tan başka ilâh yoktur; bağışlayanlar hayırlısıdır (lâ ilahe illallâhü hayr'ül-gafirin).
Şerh :
GÜNAH
Bu cümledeki :
— Bağışlayanlar hayırlısı..
Tabirine bakarak, şöyle bir soru sorulabilir :
— Yüce Allah'tan başka bir bağışlayıcı mı var ki?. Elbette yoktur; onun için böyle bir tabir caiz değildir. Zira, günahı bağışlamak sadece Allah'a mahsustur.
Nitekim, Âl-i İmran suresinin 135. âyeti bu manayadır :
— «Allah'tan başka, günahları kim bağışlayabilir ki?.»
Burada geçen istifhamın manası inkâr olup şu demeğe gelir :
— Allah'tan başka hiç kimse, günahları bağışlayamaz.
Aynı durum, eserlerde yazılı duaların birinde şöyle geçer :
— Allahım, günahlarımı bağışla; çünkü, senden başka günahları bağışlayacak kimse yoktur.
Üstteki soruya iki şekilde cevap vermek mümkündür :
— Günahlar iki çeşittir; şöyleki :
a) Kul ile, Yüce Allah arasındaki günah..
b). İki kul arasındaki günah..
Birinci manadaki bağışlama, sadece Yüce Allah'a mahsustur; kulun, zatınâ karşı işlediği günahı, ancak zatı bağışlar..

ikinci manadaki bağışlama durumunu da, Allah-ü Taalâ, hak sahibine bırakmıştır. Ona izin vermiştir ki : Dilerse bağışlaya, dilemezse bağışlamaya.. Yani : Zulme uğrayan, dilerse zalımi bağışlayabilir, dilemezse bağışlamaz. Bu arada, zalimi bağışlaması için de, mazlumu teşvik etmiştir. Bu mana, Şura suresinin 43. âyetinde şöyle anlatıldı :
-- «Bir kimse, sabırlı olur ve bağışlar ise., şüphe edilmeye ki, bu kimsenin yaptığı en faziletli işler arasında sayılır.»
Maalim-i Tenzil'de böyle yazılmıştır.

Şu cümle de aynı manayı teyid eder :
— Allah'tan başka ilah yoktur; Aziz Gaffar'dır (lâ ilahe illallâh'ül -aziz'ül- gaffar)..
AZİZ - GAFFAR
Bu cümle, bundan önceki cümle ile bir manada aynı sayılır; ama az değişikliği vardır. Burada geçen, Yüce Allah'ın iki güzel ismine mana verdikten sonra, yapılan yorumlara geçelim.
Aziz: Alt edilmesi mümkün olmayan alt edici..
Gaffar : Bağışlaması pek bol olan Yüce Allah.
Yüce Hak, kendi hakkını bağışlayabilir; ama hiç kimse, Yüce Hakka ait olan bir hakkı, kendi kendine bağışlama yetkisine sahip değildir. Hiç şüphe edılmeye ki, Allah hakkı en büyük haklar arasındadır; dolayısı ile, onun bağışlanması için en büyük bağışlamak ve en büyük bağışlayıcı gerekir. Bu da, gaffar isminin sahibi Yüce Zat'tan başkası olamaz.
Yüce Hak, bir kimseye bağışlama başarısı vermeyince, onun zalimi bağışlamaya gücü yetmez.
Sonra, bu mübalağa ile bağışlamanın manasında; Yüce Hakkın, bağışladıktan sonra merhamet edeceği dahi vardır. Nitekim Kur'an'ın pek çok âyetlerinde, .mağfiretle rahmet, birarada gelmiştir. Buna göre, Yüce Allah, bağışlayanların en iyisi ve hayırlısı sayılır.
Metne devam edelim:
Allah'tan başka ilah yoktur; merhametliler hayırlısıdır (lâ ilahe i1lallâhü hayr'ür-rahimiyn).
Şerh :
Allah-ü Taâlâ'nın rahmetinin hayırlı oluşu; yaratılmışlardan merhamet duygusu taşıyanlara bakınca, açıkça anlaşılır.
Sonra, Yüce Hakkın rahmeti, ihsandan ve nimetten ibarettir. Yüce Hakkın, maddî ve manevî nimetinin ve ihsanının haddi hesabı yoktur. Dille onları anlatıp bitirmek mümkün değildir.
Nahl suresinin 18. âyeti, bunu teyid eder :

— «Allah'ın nimetlerini ayrıntılara girmeden dahi sayacak olsanız, sayıp tüketemezsiniz.»
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur; tektir, vaadini gerçekleştirdi, kuluna yardım etti, Ahzab'ı tek başına bozguna uğrattı. Ondan sonra bir şey yoktur.
(Lâ ilahe illallâhü vahdehu ve sadaka va'dehu ve nasara abdehu ve hezem'el - Ahzabe vahdehu ve lâşey'e ba'dehu.)
Şerh :
AHZÂB
Bu metinde geçen :
— Ahzab ..
Tabiri ile, kâfirler güruhu anlatılır. Bu manada, şöyle anlatıldı :

— Kureyş ve Gatfan kabileleri ile, Kurayza ve Nadıra Yahudileri biraraya geldiler. Allah, kendisine salât ve selâm eylesin, Resulüllah efendimize karşı birleştiler; savaşmak üzere Medine-i Münevvere'ye doğru yola çıktılar.
Onların geleceğini haber alan Resulüllah efendimiz —Allah ona salât ve selâm eylesin— ashabı ile bir danışma meclisi kurdu; Allah onlardan razı olsun.
Bundan sonra, Medine-i Münevvere çevresine hendek kazdılar.
O kâfirler geldiler; hendeği geçemediler; bir ay kadar Medine-i Mü-nevvere'yi kuşattılar.
Bundan sonra, Resulüllah efendimiz —Allah, ona salât ve selâm eylesin— onların aleyhine şöyle duâ etti :
— «Allahım, ey kitabı indiren, çabuk hesap gören; ahzabı bozguna uğrat. Allahım, onları perişan et.»
Bunun üzerine, bir gece Yüce Sübhan Hak, zavallı düşman üzerine şiddetli soğuk bir rüzgâr gönderdi. Çadır iplerini kopardı,, direklerini söküp devirdi, ateşlerini söndürdü, kapkacaklarını kırdı.
Mümin askerlerin safı tarafından dahi melekler tekbir getirmeye başlayınca, onların kalblerîne korku düştü. Hiç bir vuruşma olmadan, perişan olup gittiler.
Şevahid-i Nübüvve, adlı kitapta yazıldığına göre; bu şiddetli soğuk rüzgârdan sonra dehşetli bir kasırga çıktı ki : Taşları yerinden söküp götürdü, öyle bir kum fırtınası oldu ki : Kalkanlarını siper etmelerinin faydası olmadı.
Bundan sonra, yenik düştüler; duramadılar, kaçıp gittiler.
Yüce Hak, Kelâm-ı Kadim'inin Ahzab suresinin 9. âyetinde şöyle anlattı :
— «Ey iman edenler, üzerinizde bulunan, Allah'ın nimetlerini anın. Şöyleki : Bir keresinde size ordu gelmişti; onların üzerine öyle bir rüzgâr ve öyle bir ordu gönderdi ki, öylesini hiç görmediniz.»
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur, tüm nimetlerin sahibidir. Esasta fazilet onundur. Güzel övgü, onundur. (Lâ ilahe illallahü ehl'ün- nimeti ve leh'ül - fazlü ve leh'üs - sena'ül - haseni.)
Şerh :
Esasta fazilet ve ihsan Yüce Allah'ın zatına hastır.
Allah-ü Taâlâ, bazı kullarına, dünyada iken., fazlı ile muamele eder Âhirette ise, adaleti ile de muamele eder, ama fazilet tarafı ağır basar. Zira, adaleti ile tam muamele edecek olsa, hiç kimse kurtulamaz. Bu manada, Ehl-i Sünnet'in inancı şu cümle ile tesbit edilmiştir :
— Allah-ü Taâlâ, eğer kullarına sevap ihsan ederse; bu, onun fazlıdır. Eğer kullarına ceza kesip azap edecek olursa, bu da onun adaleti ile olur.
Eğer bir kimsede bir fazilet görülüyorsa, bu fazilet onda emanettir; esas sahibi Allah'tır.
Metne devam edellm.:
Allah'tan başka ilâh yoktur; yarattıklarının sayısı, arşının ağırlığı, zatının zatından rızası, kelimelerin mürekkebi kadar. (Lâ ilahe illallahü adede halkıhi ve zinete arşihî ve rızae nefsihi ve midade kelimatih.) .

Şerh :
Bu cümleleri okuyan kimse, âdeta, şöyle demek ister :
— Bitip tükenmeyecek kadar çok kelime-i tevhid okurum; o kadar okumuş gibi sevap dilerim.
Zira, Yüce Allah'ın yarattıkları sayıya, hesaba gelmeyeceği gibi, arşının ağırlık ölçüsü de bilinmez.. Onun zatından hoşnutluğunun ölçüsünü kim tayin edebilirki.. Hele

kelimelerinin mürekkebi.., Bu kelimelerin yazılması için, denizlerin suyu da kâfi gelmez. Bu manada, Kehif suresinin 109. âyeti şöyledir :
— «De ki, Rabbımın sözlerini yazmak İçin bütün denizler mürekkeb olsa, Rabbimin sözleri tamamlanmadan denizler tükenir. İsterse onun bir misli daha yardımcı getirmiş olalım.»
Metinde geçen, Arapça :
— Midad..
Kelimesi üstteki açıklama, Şeyh Ekmel'in olup Şerh-i Meşarık'ta geçer. Açıklamasının bundan sonraki kısmına şöyle devam ediyor :
— Midad ..
Kelimesi masdar dahi olabilir ki, o zaman kelimelerin midadı ilâhî feyz olur. Bu feyiz dahi, hemen her şahsa tek tek gelir, yeteri kadar
verilir.
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilah yoktur; vahdaniyet ve ferdaniyet sahibidir (lâ ilahe illallahü sahib'ül - vahdaniyet'ul - ferdaniye).
Şerh :
VAHDANİYET - FERDANİYET
Metinde geçen :
— Vahdaniyet ve ferdaniyet..
isimleri, ifadeyi güçlendirmek için getirilmiştir; aslında ikisi bir manaya olup şu demeğe gelir :
— Tek..
Şayet tekrar olduğu görüşüne katılmaz isek, birini zata, birini de sıfatlara vermemiz gerek. Böyle olunca, mana şöyle olur :

— Vahdaniyet..
Kelimesinden murad; hiç bir şekilde Yüce Hakkın zatı için, bölünüp parçalanma olmayacağıdır.
— Ferda niyet..
Kelimesinden murad ise, Yüce Hakkın zatında birkaç tane veya birçok olmanın hiç bir şekilde mümkün olmadığıdır.
Üstteki özet manadan yola çıkıldığı zaman; deriz ki :
— Yüce Hakkın zatı için bir terkib, bir takdir olamayacağına, hiç bir şekilde bölünme ve parçalanma kabul etmeyeceğine :
— Vahdaniyet sahibi..
Sözümüz bir işarettir. Yine deriz ki:
— Yüce Hakkın ortaktan ve bir benzeri bulunmaktan yana yüce oluşuna, hakikatta zatının birkaç tane veya birçok oluşundan beri olmasına :
— Ferdaniyet sahibi..
Sözümüz bir işarettir.
Imam-ı Gazalî'nin bir eseri olan Kavaid-i Akaid, adlı eserin şerhinde bazı değerli zatlar şöyle yazmışlardır :
— Vahdet..
Tabiri kullanılırken, bundan murad olan mana, bölünüp parçalanmanın olmayacağıdır. Çoğunlukla :
— Vahid..
Tabiri bu manada kullanılır.
Sonra, birkaç tane olmak, çokça olma durumunun saf dışı edilmesi ise, çoğunlukla :
— F e r d.. Tabiri ile olur.
îşte, o değerli zatların anlattıkları bu kadar.. Metne devam edelim :

Aynı zamanda, kadimiyet, ezeliyet, ebediyet sahibidir, (el-kadimiyet'il - ezeliyet'il - ebediyeti.)
Şerh :
KADÎMÎYET - EZELtYET - EBEDİYET
Bu metin cümlesinde geçen lafızların özet olarak manaları şöyledir :
Kadimiyet : Geçmişinde bir yokluk, bir boşluk yoktur.
Ezeliye t : Yüce Hakkın sıfatlarında dahi, eskilerde bir yokluk ve bir boşluk yoktur.
Ebediyet : Yüce Hakkın zatında ve sıfatlarında dahi, ileriye dönük bir boşluk ve yokluk olmayacaktır.
Metne devam edelim :
öyle bir zattır ki; zıddı, niddi, şibhi ortağı yoktur. Diriltir, öldürür. Kendisi diridir, ölmez. Hayır elindedir. Kendisi, her şeye gücü yetendir. Dönüş onadır.
(Ellezi leyse lehu zıddun ve lâniddün ve şibhün ve Iâşeriykün yuhyi ve yimiytü ve hüve hayyün lâyemutü biyedih'il - hayru ve hüve ala külli şey'in kadirün ve ileyh'il - masiyr.)
Şerh :
ZIDD - NlDD - ŞÎBH
Üstteki metinde geçen, bazı kelimelerin manalarını kısaca biraz daha açalım:
Z ı d d : Ulûhiyet davasında, kendi arzusunun aksine hareket eden bir varlık.
Nidd : Onunla denk; hem de emrini tutmayacak, arzu ettiğinin aksini yapacak bir varlık..
Ş i b h : Yüce Hakkın sıfatına benzer sıfatlarda hiç bir varlık olamaz.
Metne devam edelim :
Evvel, âhir, zahir, batın odur. O, her şeyi bilendir. Onun bir benzeri yoktur; duyan ve işiten odur. Allah bize yeter; pek güzel bir vekildir. Ne güzel Mevlâ, ne güzel yardımcı..

(Hüv'el - evvelli vel - âhirü vez - zâhirü vel - batınü ve hüve bikülli şey'in alim. Leyse kemisli şey'ün ve hüv'es - semiul - basiyr. Hasbünellâhü ve ni'm'el - vekilü ni'm'el - mevlâ ve ni'm'el - nasıyr.)
Şerh :
Bu metinde gelen :
— Allah bize yeter, pek güzel vekildir. Ne güzel Mevlâ ne güzel yardımcı..
Cümlesini, üç kere tekrarda fayda vardır. Bunun inceliği manasında şöyle anlatıldı :
— Cümle sıkıntılı işlerin çözümünde, bu cümlenin bütün halinde tekrar edilmesinin çok yararı vardır; denenmiştir. Bu manada şöyle anlatıldı :
— İbrahim aleyhisselâm Nemrud'un ateşine atıldığı zaman şöyle okudu :
— Allah bize yeter; pek güzel bir vekildir.
Bunun üzerine, Yüce Hak; ona ateşi, gülistan eyledi.
Ebu Davud'un Sünen'inde geldiğine göre. Resulüllah efendimiz bir hadis-i şerifinde şöyle buyurdu; Allah ona salât ve selâm eylesin :
— «Seni bir şey alt edecek olursa., hemen şu cümleyi oku :
— Allah bize yeter; pek güzel vekildir.»
Metne devam edelim :
Rabbımız, bağışlamana sığınırız, dönüş sanadır (gufraneke rabbena ve ileyk'el-masiyr).
Allahım, verdiğine kimse engel olamaz; engel olduğuna da kimse bir şey veremez (Allahümme lamania lima a'tayte ve lâmu'tiye lima mena'te).
Şerh:
Burada şöyle bir soru sorulabilir :

— Verilen bir şeye engel olmak nasıl olur?. Zira, engel olmak, verilmeden önce olması gerekir.
Bunun için şu cevabı veririz :
— Bu veriş, ezelî takdire bağlı bir veriştir. Buna göre, mana şu olur :
— Allahım, sen ezelde bir kimseye bir şey vermeyi vaad buyurmuşsan, ona vereceğine dair bir hüküm vermişsen, artık buna hiç kimse engel olamaz.
Metne devam edelim :
Verdiğin hükmü geri çevirecek kimse de yoktur (ve lâradde lima kazayte).
Şerh :
Yani : Vermek, almak, yoksun bırakmak, varlıklı kılmak hususunda.. Metne devam edelim :
Zenginin zenginliği, katından hiç bir şey alamaz (ve Iâyenfau zel -ceddi mink'el - cedd).
Şerh :
Zira, Yüce Allah katında yararlı olan ancak yararlı amellerdir. Metne devam edelim :
Yüceden Yüce Vahhab Rabbım, noksan sıfatlardan münezzehtir (süb-hane rabbiy'el - aliyy'ül - a'lâ'el - vehhab).
Şerh :
Metinde geçen :
VEHHAB
— Vehhab..
Lafzı, Yüce Hakkın güzel isimlerinden biridir; şu manaya gelir :
— Çeşit çeşit ni'metleri bağışlayan, hem de her zaman.. Metne devam edelim :
Yüceden Yüce Kerim Vehhab Rabbım noksan sıfatlardan münezzehtir (sübhane rabbiy'el - aliyy'ül - a'lâ'el - kerim'ül - vehhab). Şerh :
Bundan önceki metin cümlesi iki kere, bu cümle de bir kere okunacak ve toplamı üç olacak.
KERÎM
Son metinde geçen :
— Kerim ..
ismi, Yüce Allah'ın. güzel isimlerinden olur ki, manası, kısaca şudur : Keremi bol.
Metne devam edelim :
Sübhansın, zatına gerçek manada kulluk edemedik. Sübhansın, zatını gerçek manada anlayamadık; sübhansın, gerçek manada zatını anamadık; sübhansın, gerçek manada zatına şükredemedik.
(Sübhaheke maabednake hakka ibadetike, Sübhaneke maarefnake hakka marifetike, sübhaneke mazekernake hakka zikrike, sübhaneke ma şe-kernake hakka şükrike.)
Şerh :
Üstteki metin, birbirine bağlı dört cümleden ibarettir. Maddede olduğu gibi, manada dahi bunlar birbirine bağlıdır.
Burada, veriien özet mana şöyle olacaktır :
Öncelikle Yüce Allah'ı bilip anlamak gerekir. Onun zatını bilip anladıktan sonra da varlığını gönlünüzde taşımaya ve ona kulluk etmeye takınız. Size varlığını bilmeyi, anlamayı nasib ettiği için ona şükrediniz..
insan gücü sınırlıdır; haliyle anlayışı, anısı, şükrü de kendisinin sınırlı gücüne göredir. Sınırlı bir şey, sınırsız bir varlığı da tam bilemez, anamaz, şükredemez.
Kul, burada bir manası ile aczini itiraf ediyor ki : Büyük anlayıştır. Metne devam edelim :
Sonun da sonu Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Tek, tekin de teki Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Hiç bir şeye ihtiyacı olmayan Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Gökleri direksiz tutan Yüce Allah, noksan sıfatlardan

münezzehtir. Yerleri dayanaksız seren Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Kadın tutmayan, çocuk edinmeyen Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Doğurmayan, doğurulmayan, hiç bir dengi olmayan Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Tertemiz Yüce Sultan, noksan sıfatlardan münezzehtir. Mülk, melekût âlemlerinin sahibi Yüce. Sultan, noksan sıfatlardan münezzehtir.
(Sübhan'ellah'il - ebediyy'il - ebed. Sübhan'el - vahid'il - ehad. Sübhanellah'il - ferd'is - samed. Sübhan'ellahi rafüs- semai bigayri amed. Sübhanellahi basit'il - arazine bilâ sened. Sübhanellezi lem yettahiz sahibeten ve velâveled. Sübhanellezi lem yelid ve lem yuled ve lem yekûn lehu küfüven ehad. Sübhan'el - melik'il - kuddus. Sübhane zil - mülki vel - melekût).
Şerh :
ZÂHÎR - BATIN Demişlerdir ki :
— Âlemin bütün çeşitleri, iki kısımdır :
a) Zahir..
b) B a t ı n ..
Zahir âlemini, dış duygularla bilmek mümkündür; üç ismi vardır : Zahir, mülk, şehadet..
Batın âlemine gelince, onu dış duygularla bilmek mümkün olmaz; onun da üç ismi vardır : Batın, melekût, gayb..
Batın âlemi, kendi içinde iki kısımdır. Şöyleki :
a) Yüce Sübhan Hak, bilinmesi için, delil koymadığı bir âlem.. Bu, ancak Cenab-ı Hak tarafından nasib olursa bilinir. Bu da, doğrudan doğruya gaybdir. Bu manada gelen En'am suresinin 59. âyeti şöyledir :
— «Gaybin anahtarları onun katandadır: onu zatından başkası bilmez.»
b) Yüce Sübhan Hakkın, bilmesi için delil koyduğu âlem.. Bunlar da sırası ile şöyledir : Kıyamet, cennet, cehennem, cennette ve cehennemde olacak işler. Bunlar, aklî ve naklî delillerle bilinir.
Bilinmesi Allah'ın büdirmesine bağlı gayb âlemi için, Bekara suresinin 2. 3. âyetlerinde şöyle buyuruldu :
— «Bu Kur'an, müttakilere hidayettir. O müttakiler, gaybe inanırlar.»
Metne devam edelim :
İzzet, azamet, kudret, heybet, celâl, cemal, kemal, beka, sena, ziya, âlâ, niama, Kibriya, ceberut sahibi Yüce Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir.
(Sübhane zil - izzeti vel - azameti, vel - kudreti, vel - heybeti, vel - celâli, vel-cemali, vel-kemali, vel-bekai, ves-senai, vez-zıyai, vel-âlâi, ven - niamai, vel - kibriyai, vel - ceberut.)
Şerh :
CELÂL - CEMAL
Kelâm âlimlerine göre, yüce Hakkın, güzel isimlerinden :
— Celâl..
îsmi, selbiye sıfatlarından sayılır. Yani : Bir yoruma tabi tutulmaz.
Yüce Allah için şöyle bir tanıtma yapılmıştır :
— Allah, ne cisim, ne cevherdir; bir mekânda dahi değildir.
Yine kelâm âlimlerine göre, Yüce Allah'ın güzel isimlerinden sayılan :
— Cemal..
ismi sübutiye sıfatlarından ibarettir. Kısmen yorum yapılır; delillerle yanına yaklaşılır. Onun belirtileri, hayattır, ilimdir, kudrettir.
Tasavvuf ehline göre de :
— Celâl ismi kahır, cemal ismi de lütuf.. Diye anlatılır..
Metinde geçen :
— Âlâ ve niama..

Tabirlerinin ikisi de, nimeti anlatır. Bazılarına göre de, biri zahirî nimetler için, bazısı da, batınî nimetler için kullanılan bir tabirdir.
Metne devam edelim :
Zatına ibadet edilen Yüce Sultan, noksan sıfatlardan münezzehtir. Var olan Yüce Sultan, noksan sıfatlardan münezzehtir. Yaratıcı Yüce Sultan, noksan sıfatlardan münezzehtir. O, öyle bir canlıdır ki : Uyumaz, ölmez.. Pek temiz, pek mukaddestir Rabbımız, meleklerin ve ruhun rabbı..
(Sübhan'el - melik'il - ma'bud. Sübhan'el - melik'ül - vücud. Sübhan'elmelik'ül - halik. El-hayyüllezi lâ yenamü ve yemut. Sübbuhün kuddusun rabbüna ve rabb'ül - melâiketi ver - ruh..)
Şerh : RUH
Metinde geçen :
— Ruh..
Tabiri üzerine değişik görüşler ileri sürülmüştür. Bazılarına göre, anlatılan ruh, ölen kimselerin ruhlarıdır. Bazılarına göre, burada anlatılan ruh, Cebrail aleyhisselâmdır. Her nekadar Cebrail aleyhisselâm melekler arasında ise de, onun özel durumu vardır. Bazıları şöyle demiştir :
— Ruh, halktan bir topluluktur, melekleri korurlar; tıpkı meleklerin de insanları korudukları gibi..
Bazılarına göre de; ruh, ruhlar emrine verilen bir melektir. Bazıları da şöyle demiştir :
— Ruh, halktan bir topluluk olup melekler onları ancak kadir gecesinde görürler.
Tac'ül - Esami kitabında şöyle yazılmıştır :
— Ruh, öyle büyük bir melektir ki, tek başına bir saf olur, kalan melekler de ayrı bir saf olurlar.
Metne devam edelim : Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir. Allah'a hamd olsun. Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah, en büyüktür. Güç, kuvvet ancak Yüce Azim Allah'ındır.
(Sübhanellahi vel - hamdü lillâhi ve lâilâhe illallâhü vellâhü ekber Ve lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah'il - aliyy'il - azim.)
Şerh :
Bu metindeki tabirler üzerine daha önce açıklamalar yapıldığı için burada, yeniden bir açıklama yapılmasına gerek görülmemiştir.
Metne devam edelim :
Allahım, sen gerçek Yüce Sultansın, öyle Hak Yüce Sultan'sın ki : Senden başka ilâh yoktur.
(Allahümme ent'el - melik'ül - hakkıllezi lâ ilahe illâ ente.)
Şerh :
SECDE
Denilmiştir ki :
— Yetmiş bin melek tayin edilmiştir; üstteki metin cümlesi okunduğu zaman, bütün olarak secdeye kapanırlar. Bunun için, her kim bu metin cümlesine kadar okuyup gelirse, o meleklere uyarlık göstermek için secde etmesi yerinde olur. Ancak, bu secde tam bir secde olmamalıdır. Zira, bir rivayette, şöyle bir .haber gelmiştir :
— Şu üç yerden başka yerde, tam manası ile secde etmek mekruhtur :
a) Namaz secdesi..
b) Kur'an okurken, yeri geldiği zaman yapılan secde..
c) Şükür secdesi.. Metne devam edelim : Ya Allah (ya Allahü). Şerh :

ALLAH'IN GÜZEL İSİMLERİ

Bu, Yüce Allah'ın isimlerinden en büyüğüdür. Manasında, zat ve sıfatlan taşır. Yüce Allah'tan başkasına bu isim verilmez; zira, bütün kemalâta delâleti vardır.

Buharî Sahih'inde, Ebu Hüreyre —Allah ondan razı olsun— yolu ile gelen bîr rivayette, Resulüllah efendimizin —Allah ona salât ve selâm eylesin— şöyle buyurduğu anlatılmıştır :
— «Yüce Allah'ın, yüzden bir eksiği ile doksan dokuz güzel ismi vardır; bir kimse bunları sayarsa cennete girer.»
Hadis-i şerifin arapça metinde :
— «Sayarsa..»
Diye tercüme ettiğimiz kelimenin aslı şöyledir :
— « Ah saha.. »
Bu kelimenin masdarı olan i h s a, Mesadir'de şöyle anlatılmıştır :
— I h s a , üç manaya gelir : Saymak, bilmek, güç yetirmek..
Saymak, manasına alınırsa : Vâad edilen mükâfat, bu isimlerin manasını bilene de bilmeyene de şamildir.
Bilmek, manasına alınırsa : Bu isimlerin manasını bilene ve Yüce Hakkın olduklarına inanan kimseye anlatılan mükâfat vaad edilmiştir.
Güç yetirmek, manasına alınırsa; saymaya güç yetirmek olur ki, o zaman : Bu isimleri sayabilen dahi, aynı mükâfata hak kazanır.
Her üç yorum, nazara alınarak, hadis-i şerifin toplu manası şu olur :
— Bir kimse, bu doksan dokuz ismin manasını bilerek veya bilmeyerek, gerçekten Yüce Allah'ın isimleri olduğuna inanarak saymaya gücü yeterse, cennete girer.
Bazıları da :
— İhsa..
Kelimesini üç manada yorumlamışlardır; şöyleki :
a) Yakine dayalı ihsadır; şu demeğe gelir :
— Kulda bir yakin hâsıl olur ki : Bu isimler, Yüce Hakkın olduğu sabittir.
b) Tahkike dayalı ihsadır; şu demeğe gelir :
— Bu isimler, kulun özünde gerçekleşmiş olur; ama, henüz tam manası üe özüne yerleşmemiştir.
c) Tahalluka, yani: Huy edinmeye dayalı ihsadır; şu demeğe gelir
:
— Bu güzel isimler, kulun özüne yerleşir ve onun hulku, huyu olur.
İkinci mananın daha özeti şudur : Bu güzel isimlerden başka, bir küçük ışık gelir.
Üçüncü mananın daha özeti şudur : Bu güzel isimlerden bir ışık kulun huyu olur.
Bazıları demiştir ki:
— İsim, isim yerilen zatın kendisidir; arada hiç bir ayrılık yoktur.
Üstteki mana tasavvuf ehli zatlara göredir. Kelâm âlimleri ise, daha ihtiyatlı bir dil kullanmış ve şöyle demişlerdir :
— İsim, sıfat; isim ve sıfat sahibinin ne aynıdır, ne de gayrı..
Bu babda daha değişik görüşler vardır ki; ehli olanlar bilir, anlar.. Onun için diğer açıklamalar buraya alınmadı.
ALLAH İSMİ
Bu Allah, isminin özelliğini anlatanlar şöyle demişlerdir :
— Bir kimse Allah, adını okumaya devam ederse., onun gönlüne o kadar rübubiyet nuru, hüviyet safası feyiz yollu gelir ki kabına sığmaz.

Şeyh Ebu îshak Kâzerunî şöyle demiştir :
— Bir kimse, günde bin (1000) kere :
— Allah..
Dese, Yüce Hak, o kimseyi yakin ehli kılar..
Kalan güzel isimler bundan sonra gelecektir; devam edelim :
Ya Rahman (ya Rahmanü), ya Rahim (ya Rahimü).

Şerh :
RAHMAN - RAHÎM ÎSMİ
Bu isimlerin açık manaları şöyledir :
Rahman : Dünyada ve âhirette yarattıklarına acıyan, merhamet eden, nzıklandıran.
Rahim : özel olarak, mümin kullarına âhirette merhamet edip bağışlayan.
Rahman, isminin özelliği için şöyle demişlerdir :
— Bir kimse, bu ismi her farz namazdan sonra yüz (100) kere okursa., o kimse, gafletten, unutkanlıktan, gönül sıkıntısından emin olur.
Rahim, ismi rahmete yakın bir mana taşır. Bunun özelliği üzerine şöyle demişlerdir :
— Dünyalık ihsanlara talib olan kimse, Rahman, ismine devam etmeli; âhiretin derecelerine ve kemalâtına talib olan kimse de; Rahim, ismini okumaya devam etmelidir.
Yine demişlerdir ki :
— Bir kimse, Rahim, ismini sabah namazından sonra yüz (100) kere okursa., cümle yaratılmışlar; ona şefkat gösterir, merhametli olur.
Devam edelim :
Ey Yüce Sultan (ya Malikü)..
Şerh :
MALİK ÎSMÎ
Bu güzel ismin özelliği üzerine şöyle denilmiştir :

— Bir kimse, bu güzel ismi okumaya devam ederse., dünyada ve âhirette önde bulunanlardan olmaktan yana güvenli olur. Halkın gözün de ise, heybetli görünür, saygı gösterilir.
Hızır aleyhisselâmdan şöyle anlatılmıştır :
— Bir kimse, bir hastanın yanına gittiği zaman, şifa niyeti ile yüz on iki (112) kere :
— Allahım sen Yüce Sultan'sın. Senden başka ilâh olmayan Hak'sın. Ya Allah, ya Selâm, ya Kâfi..
Okuduktan sonra da, üç kere :
— Ey kalblerin şifası..
Derse, o hastanın hastalığı Allah'ın inayeti ile sağlığa döner.
Devam edelim :
Ey tertemiz (ya Kuddusü).
Bir kimse, bu ismi her gün yüz kere okursa., o kimsenin gönlü kederden yana tertemiz ve saf olur.
Devam edelim :
Ey Selâm (ya Selâmü).
Şerh :
SELÂM ÎSMÎ
Şu demeğe gelir : Her türlü noksandan yana, âfetten ve tehlikeden yana temiz..
Bu mübarek ismin özelliği üzerine demişlerdir ki :
— Bir kimse, bu mübarek ismi, bir hastaya yüz altmış bir (161) kere okursa, o hasta sağlığına kavuşur.
Devam edelim :
Ey kullarına zulüm etmemek üzere güven veren (ya Müminü)..
Şerh :
MÜMÎN ÎSMÎ
Cevherî'de, bu isim üzerine şöyle bir mana verilmiştir :
— Mümin..

İsmi söylenirken, Yüce Allah'ın, kullarına zulüm etmeyeceği, manasında bir güvence akla gelmelidir. Bu ismin manasını şöyle de anlatmışlardır :
— Mümin..
İsmi okunurken, şu mana akla gelmelidir : Müttakileri asıl azaptan, asi gelen müminleri daimî azaptan koruyan ve kurtaran..
Bu ismin özelliği manasında şöyle demişlerdir :
— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa, Yüce Sübhan Hak, o kimseyi düşman şerrinden emin kılar.
Devam edelim :
Ey koruyucu, görüp gözetici, doğru (ya Müheyminü).
Şerh :
MÜHEYMÎN ÎSMÎ
Kazî Beyzavî demiştir ki :
— Müheymin.
İsmi şu manayadır : Hemen her şeyi görüp gözeten ve koruyan. Bazıları da, bu mübarek ismin şu manaya geldiğini söylemişlerdir :
— Âmin, âmin!. Bazıları da :
— Müheymin..
İsmini şu manada yorumlamışlardır :
— Gerçek şahid..
Buna göre verilecek açık mana şudur :
— Allah-ü Taâlâ, kullarına şahiddir. Yani: işlediklerini ve söylediklerini bilir.
Said b. Müseyyeb dahi, bu isim üzerine şöyle bir mana vermiştir :
— Müheymin..
İsmi, şu manayadır : Kadı ve hakem.
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle demişlerdir :

— Bir kimse bu ismi yazıp üzerinde gezdirse, bir yere assa; oradaki malı, erzakı, Yüce Hakkın koruması altına girer.
Demişlerdir ki :
— Bir kimse boy abdesti aldıktan sonra bu mübarek ismi yüz (100) kere okursa., içi aydınlık ve ruşen olur.
Devam edelim :
Ey üstün, değerli, eşsiz (ya Azizü).
Şerh :
AZIZ ÎSMÎ
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatılmıştır :
— Bu mübarek ismi, bir kimse, kırk gün sabah namazından sonra kırk kere okursa Yüce Hak, o kimseyi, hiç kimseye muhtaç eylemez.
Devam edelim :
Ey dilediği şeye halkı çeken, halkın halini yararlı kılan (ya Cebbara).
Şerh:
CEBBAR ÎSMÎ
Bu güzel ismin açıklaması daha önce yapıldı.
Devam edelim :
Ey ihtiyaç duyulan bir şeye ihtiyaç duymaktan yana üstün ve temiz, eksiği olmayan (ya Mütekebbirü).
Şerh :
MÜTEKEBBÎR ÎSMÎ
Bu mübarek isim için verilen değişik manalar şöyledir :
— Akılların, vehimlerin kavramasından yana yüksek, temiz..

— Azameti cihetinden tek..
— Büyüklük satmaya kalkan, haddini aşan kullarına büyüklüğünü gösterip hadlerini, bildiren..
Bazıları, bu mübarek isminin kelime kökü üzerine şöyle demişlerdir :

— Kibriya, kökünden gelir; kibir, kökünden gelmez, zira kibir, bu manada uygun düşmez.
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle demiştir :
— Bir kimse, kadınına cinsî münasebet için yaklaşmadan önce bu mübarek ismi on kere okuduktan sonra kadmına yaklaşırsa.. Yüce Hak o kimseye yararlı, temiz bir oğlan çocuğu ihsan eder.
Devam edelim :
Ey her şeyi takdir ölçüsüne, hikmetine göre yaratan (ya Haliku).
Şerh :
HALİK ÎSMÎ
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle denilmiştir :
— Bir kimse, bu mübarek ismi gece okursa.. Yüce Sübhan Hak, onun okumasından bir melek yaratır. Bu melek, kıyamet gününe kadar taat işler, sevabı da bu mübarek ismi okuyan kula yazılır.
Devam edelim :
BARI ÎSMÎ
Ey renkleri, şekilleri, suretleri birbirinden ayrı olan eşyayı yaratan ve bu yarattığı eşyanın değişikliğinden uzak duran (ya Bariü).
Devam edelim :
Ey yarattığı eşyanın suretlerini ve şekillerini yaratan (ya Müsavvirü).
Şerh :
MUSAVVIR İSMÎ
Kazî Beyzavî, Haşir suresinde, son anlatılan Halik, Bari, Musavvir isimlerini anlatılan manalarda tefsir etmiştir; en uygunu da budur. Her nekadar :
— Halik..
İsmi, mucid, yaratıcı manasına olsa da, bu manayı vermek, burada bir bakıma tekrar olur. Zira, Bari, Musavvir isimlerinde icad yaratma manası vardır. Bu bakımdan :

— Halik..
îsmi, bazan takdir manasını da taşır.
Müminun suresinin 14. âyetinde buyurulan :
— Takdir edenlerin (yaratanların) en güzeli..
Mana, bu yoldadır.
Üstte son sırayı alan üç ismin özelliği üzerine şöyle demişlerdir :
— Kısır bir kadın, yedi gün oruç tutup iftar vakitlerinde, bu üç mübarek isimleri, suya yirmi bir (21) kere okuyup üfledikten sonra, o su ile orucunu açarsa.. Yüce Hak, o kadına, bu isimlerin bereketi ile güzel bir oğlan çocuğu verir, inşaallah..
Devam edelim :
Ey çok bağışlayıcı (ya Gaffarü).
Şerh ;
GAFFAR İSMİ
Bu mübarek ismin özelliğini şöyle anlattılar :
— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa, Cenab-ı Hak o kimsenin günahlarını bağışlar.
Devam edelim :
Ey her şeye üstün gelen, alt eden (ya Kahharu).

Şerh :
KAHHAR İSMİ
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir Hak yolcusu salik, bu mübarek ismi okumaya devam eder ise., onun nefsanî arzulan kırılır; dünyaya karşı gönlünde soğukluk duyar ve iç safası hâsıl olur.
Demişlerdir ki :
— Ya Kahhar, ya Müzül..
İsimlerini okumak, gönül zulmetinin def edilmesinde yararlıdır. Devam edelim :
Ey çokça bağışlar yapan, maddi ve manevî nimetlerin çeşit çeşidini karşılık beklemeden ihsan eden (ya Vehhabü).

Şerh :
VEHHAB İSMÎ
İsimlerin özelliklerinden faydalanan kimseler şöyle demişlerdir :
— Bu mübarek ismin çok özellikleri, büyük uğur bereketleri vardır; dualaın tezce kabulüne de bir sebeptir.
Bu manada büyükler şöyle demişlerdir :
— Bir kimse, duâ ettiği zaman, yedi (7) kere :
— Ya Vehhab..
Okursa, Yüce Sübhan Hak, o kimsenin duasını kabul buyurur.
Bir kimse, düşman eline veya hapse düşse, bir şey taleb etse, rızkında darlık olsa, kazancında bir kâr elde edemese, Hak yolcusu salike sülûkünde bir gönül açıklığı gelmese, o kimseye düşer ki : üç (3) veya yedi (7) gece yarısı kalka, abdest ala, iki rikât namaz kıla, başını açа ve elini kaldıra, yüz (100) kere :
— Ya Vehhab..
Diye, bundan sonra, ihtiyaçları yerine getiren Yüce Hakka ihtiyacı neyse onu arz ede..
Bunun üzerine, Yüce Hak, onun dileklerini yerine getirir.
Devam edelim :
Ey rızık ihsan eden (ya Rezzaku).
Şerh :
REZZAK ÎSMÎ
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi okumaya devam eder ise., rızık kapıları o kimseye açılır.
Yine demişlerdir ki :
— Bir kimse, sabah namazından sonra, batı tarafından başlamak üzere, evin dört köşesine bu mübarek ismi iki yüz (200) kere okursa, o eve şer ve fitne gelmez.

Devam edelim :
Ey açan, hâkim olan (ya Fettah.).
Şerh :
FETTAH ISMÎ
Bu mübarek ismin açıklaması, daha önce :
— Hayr'ül - Fatihin.. Cümlesinin şerhinde yapıldı.
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle denildi :
— Bu ismi devamlı okuyan kimseye, gönül açıklığı, hâkimiyet nasib olur.
Devam edelim :
Ey son derece her şeyi bütün inceliği ile bilen (ya Alimü).
Şerh :
ALIM ISMÎ

Bu mübarek ismin özelliğini anlatırken, şöyle demişlerdir :
— Bu mübarek isme devam edip çok okuyan kimseye gönül açıklığı gelir; özünde çeşitli nurlar meydana çıkar.
Devam edelim :
Ey rızık ve başka hususlarda, dilediğine darlık veren (ya Kabızu).
Şerh :
KABIZ ISMÎ
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle denilmiştir :
— Bir kimse, kırk gün kırk lokma üzerine bu mübarek ismi yazdıktan sonra o lokmaları yese, o kimse açlık derdinden emin olur.
Devam edelim :
Ey rızık ve başka hususlarda dilediğine genişlik ihsan eden (ya Basitü).
Şerh : BASİT İSMİ

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle demişlerdir :
— Bir kimse, seher Vaktinde elini yukarı doğru açıp bu mübarek ismi on kere okuduktan sonra elini yüzüne sürse hiç kimseye muhtaç olmaz.
HAFID İSMİ
Devam edelim :
Ey alçaltıcı (ya Hafıdu).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, üç gün oruç tuttuktan sonra, dördüncü günü bir oturumda yetmiş bin (70.000) kere bu mübarek ismi okursa, Yüce Hak, onun hakkında düşmana karşı yetişir.
RAFI İSMİ
Devam edelim :
Ey yüceltici (ya Rafiu).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi gece gündüz yüz (100) kere okuyacak olursa.. Yüce Sübhan Hak, o kimseyi, diğer kimselerden ayırd eder; şerefli ve zengin kılar.
Devam edelim :
Ey değerli kılan (ya Muizzü).
Şerh :
MUİZ İSMİ
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi pazartesi gecesi veya cuma gecesi yatsı namazından sonra yüz kırk (140) kere okursa, Yüce Hak, o kimseyi halkının gözünde heybetli kılar; o kimse, bundan sonra, Yüce Sübhan Hak'tan başka kimseden korkmaz.
MÜZİLL ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey hor hakir eden (ya Müzillü).
Şerh :
Bu mübarek ismin Özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse bir zalimden veya bir hasetçiden korktuğu zaman, bu mübarek ismi yetmiş beş (75) kere okuduktan sonra secdeye kapanmalıdır. Bu secdesinde ise, şöyle demelidir :
— Allahım, beni falan kimsenin şerrinden emin eyle..
Bundan sonra, Yüce Sübhan Hak, o kimseyi, sözünü ettiği zalimin veya hasetçinin şerrinden korumaya yetişir.

SEMI ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey son derece, bütün incelikleri ile her şeyi işiten (ya Semiü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, perşembe günü, kuşluk namazını kıldıktan sonra hiç kimse ile konuşmadan bu mübarek ismi yüz (100) kere okursa., sonra da Yüce Hakka ihtiyacım arz ederse.. Yüce Hak, onun ihtiyacını giderir.
BASÎR ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey her şeyi, bütün inceliği ile gören (ya Basirü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, cuma namazının farzı ile sünneti arasmda gerçekten inanarak bu mübarek ismi yüz (100) kere okursa.. Yüce Hak, o kimseyi makbul bir kimse eyler.
HAKEM ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey her iş, kendi hükmüne bırakılan hakem zat (ya Hakem).

Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi gece yarısından sonra, kendisini uyku bastırıncaya kadar okursa., elinde olmadan da uyur kalırsa.. Yüce Hak, o kimsenin Özünü, kendi sırrına bir kab eyler.
ADL ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey hükmünde adalet olan zat (ya Adlü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, cuma gecesi, bu mübarek ismi bir lokma ekmek üzerine yazıp yiyecek olursa.. Allah-ü Taâlâ, adamları onun emrine boynu eğik eder.
LÂTÎF ISMİ
Devam edelim :
Ey tam manası ile lütufkâr zat (ya Latiyfü).
Şerh :
Bazıları şöyle demiştir : — Latiyf..
ismi onun içindir ki: Onun gerçek yanı bilinmeye.. En'am suresinin 103. âyetinde, Yüce Allah şanında :
— «O, hem gözlerin kavrayamayacağı kadar latiyf, hem de, bütün inceliği ile her şeyden haberdardır.»
Buyurması, bu manayı anlatır.. Şöyle anlatıldı :
— Bir kimsenin halinde değişiklik- olsa da, fakir, garip, kimsesiz, hasta düşecek olsa abdest alıp iki rikât namaz kıldıktan sonra yüz (100) kere bu mübarek ismi okuyup dileğini dilese, dileği yerine gelir.
HABÎR ÎSMÎ Devam edelim :
Ey bütün inceliği ile her şeyden haberdar olan (ya Habiyrü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği manasında şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, kendi kötü huyundan rahatsız olsa da, bu mübarek ismi çok çok okusa, o kimsenin hali iyiye dönüşür.
HALÎM ÎSMÎ Devam edelim :

Ey tam manası ile bilim sahibi (ya Haliymü).
Şerh : Yüce Allah'a :
— Haliy m ..
İsminin verilmesi, şunun içindir :
— O, asilere ceza vermekte acele etmez; hatta erteler. Bekler ki : Tevbe edeler.
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi bir kâğıda yazıp ekin ektiği yere koyacak olursa; Allah'ın inayeti ile, onun ekinine zarar gelmez.
AZIM ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey kayıtsız şartsız her şeyden büyük (ya Aziymü).
Şerh :
Bir kimse, bu mübarek ismi, çok çok okursa., halk yanında çok değerli olur.
GAFUR ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey tam manası ile bağışlayıcı (ya Gafuru).
Gafur ve Gaffar kelimeleri, mübalağa sığası iledir ki; şu demeğe gelir :
— İleri derecede bağışlayıcı..
Bu mana, bazılarına göre Gafur ismindedir, bazılarına göre de Gaffar simindedir.
SITMA
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, sıtmaya, baş ağrısına, game, kedere müptelâ olsa da; bu mübarek ismi, üç parça temiz kâğıda yazıp yerse, şifa bulur.
ŞEKÜR ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey ibadetlerin karşılığını, kulların mükâfatını tam veren (ya Şekûrü).
Tefsir kitaplarında, hadis-i şerif şerhlerinde bu isim böyle anlatıldı. Tac'ül-Esami, kitabında ise, şöyle yazılmıştır :
— Yapılan ibadet taata, çok çok karşılık veren, hem de bir karşılık beklemeden..
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimsenin geçiminde bir darlık, gönlünde bir sıkıntı, gözünde karanlık olduğu zaman bu mübarek ismi su üzerine kırk bir (41) kere okuyup o su ile yüzünü yıkarsa.. Yüce Sübah Hak, o kimsenin arzusunu yerine getirir.
ALÎ ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey münezzeh ve yüce ki, yücelikte kendisine denk olan yoktur (ya Aliyy).
Şerh :
Yani : Hem maliyette, hem ülûniyet sıfatında..
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse bu mübarek ismi okumaya devam etse, yahut yazıp üzerinde gezdirecek olsa kıymeti yoksa, kıymetlenir; kısmeti kıtsa kısmetlenir; yabancılık çekiyorsa, Yüce Hak, onun yabancılığını giderir, tez zamanda vatanına ulaştırır.
KEBÎR ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey tam güçlü, şanı büyük, her şeyden üstün (ya Kebiyrü).
Şerh:
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi günde yüz (100) kere okursa, halk arasında değerli olur.
HAFIZ ÎSMÎ
Devam edelim :

Ey halkı, yaramaz şeylerden koruyan (ya Hafiyzu).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
—Bir kimse, bu mübarek ismi günde on altı (16) kere okursa., cümle afattan korunur.
MUKIT ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey güçlü, koruyucu, şahid (ya Mukıytü).
Şerh :
Bu mübarek isim için, metindeki üç mana verilmiştir; kelime kökü için :
— Kut kökünden gelir..
Denilmiştir. Buna göre şöyle bir mana vermek de mümkündür :
— Ey yaratılmışlara gıda verip besleyen.. Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimsenin kötü huylu bir oğlu olsa da, bu mübarek ismi yedi (7) kere bir boş testiye okusa, o testiye su doldurduktan sonra o kötü huylu oğluna içirse; Allah'ın izni ile o oğlu iyi huylu olur.

HASÎB ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey kendisine konuk olana yeterli olan (ya Hasiybü).
Şerh :
Bazıları bu mübarek ismi :
— Muhasip..
Manasına almışlar ve şöyle bir açıklama yapmışlardır :
— Kıyamet günü, kullarını hesaba çeken.. Manasına gelir.
Şu manalara da gelir : Alim, şerif..
Bu mübarek ismin özelliği için şöyle anlatıldı :
— Bir kimse hırsızdan, göz değmesinden, komşusundan, düşmanından korktuğu zaman; perşembe günü gecesinde başlayıp yedi güne kadar gece gündüz yetmiş yedi (77) kere :
— Konuğuna yeten Allah, bana yetişir.
Diye okursa, Yüce Hak, anlatılanların şerrinden korur. CELÎL ÎSMÎ Devam edelim :
Ey her şey, kendisine nisbetle düşük, mutlak varlık sahibi (ya Celiylü). Şerh : Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi, misk veya zafiran (safran) üzerine yazdıktan sonra yıkayıp suyunu içerse., halk arasında kendisine saygı gösterilir.
KERÎM ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey mutlak surette büyük, hayrı menfaati çok olan zat (ya Keriymü).

Şerh : *
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa., dünyada ve âhirette kıymetli olacağı umulur.
RAKÎB İSMİ
Devam edelim :
Ey bakıp gözeten ve kendisinden hiç bir şey gizlenemeyen (ya Ra-kiybü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse; bu ismi ailesi, çocukları, malı üzerine yedi (7) kere okursa., onlar Yüce Hakkın güvencesinde olurlar.
MÜCÎB ISMÎ

Devam edelim :
Ey duaları duyan ve kabul buyuran (ya Müciybü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bu mübarek ismi okumaya devam eden kimsenin duası makbul olur.
VASİ' İSMİ
Devam edelim :
Ey bahşişi bol, cümle halka nzık, herkese rahmet eriştiren (ya Vasi'ü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Rızkı eksik olan biri bu mübarek ismi okursa., ama devamlı olarak; kendisine rızık kapıları açılır.
HAKİM İSMİ
Devam edelim :
Ey ilim ve hikmet sahibi (ya Hakiymü).

Şerh : . Şöyle bir mana dahi verilmiştir :
— Yarattıklarını sağlam ve muhkem eyleyen.. Bazı yerde :
— Hâkim..
Manası dahi verilmiştir. Yani: Hükmeden.. Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı:
— Bir kimsenin işi rasgitmezse, işi arzu ettiği gibi olmaz ise; bu mübarek ismi okumaya devam ederse., işi arzu ettiği gibi olur.
VEDUD ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey itaatkâr kullarım seven (ya Vedudü).
Şerh :
Şu manaya da gelir :
— Velî kullarının kalbinde pek sevgili.. Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— îki kişi arasında aykırı görüş olsa, bu mübarek isim, bin (1000) Kere asıl aykırı edenin veya her ikisinin yemeğine okunursa., onların arasındaki aykırı görüş gider. Bu yemekten yerlerse, bu aykırı görüşler tamamen kalkar.
Devam edelim :
Ey mutlak büyük, bahşişi bol zat (ya Meciydü).
Büruc suresinin, 21. âyetinde geçen :
— «O, Kur'an-ı Mecid'dir.»
M e c i d, şerif manasında anlatılmıştır. Yani : Şerefli.. Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı:
— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa, üstün tutulmaktan yana nasib alacağı umulur.
Sonra, bir kimsenin; kendi akrabaları yanında değeri bilinmez ise, bu mübarek ismi sabah namazından sonra doksan dokuz (99) kere kendi üzerine okuyup üfler. Bundan sonra akrabaları arasında değerli ve itibarlı olur.
BAİS İSMİ
Devam edelim :
Ey ölüleri kabirlerinden diriltip kaldıran (ya Baisü).
Şerh :
Şöyle bir mana dahi verilebilir :
— Nebileri, resulleri (peygamberleri) gönderen.
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
—Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa, onun için Yüce Hak korkusunun ağır basma ümidi vardır.

ŞEHİD İSMİ
Devam edelim :
Ey hiç bir şey zatından kaybolmayan hazır (ye Şehiydü).
Şerh :
Bir hadis-i şerifte; Aliym, Habiyr, Şeyihd isimlerinin manası üzerinde şöyle bir açıklama yapıldığı anlatılmıştır :
Aliym : Mutlak surette kayıtsız şartsız bilen..
Habiyr : Batınî işleri, bütün inceliği ile bilen..
Ş e h i y d : Zahirî işleri, bütün inceliği ile bilen..
Şehiyd, ismi anlatılanların dışında, ileri derecede şahit (tanık) manasına da gelir. Bu mana, Âl-i İmran suresinin 98. âyetinde şöyle anlatıldı :
—Allah, yaptıklarınıza tam manası ile şahiddir.
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi okumaya devam ederse, kendisine masiyetleri bırakmak, kolay gelir.
Bundan başka, bir kimsenin oğlu kendisine geldiği zaman, şehadet parmağını onun alnına koyup :

— Ya Şehid..
Derse, Allah'ın izni ile o oğlu, kendisine itaat eder, emirlerine boyun eğer.
HAKÎSMÎ
Devam edelim :
Ey varlığı gerçek ve sabit, ülûhiyete lâyık olan (ya Hakk).
Şerh :
Bu mübarek ismin üzelliği üzerine şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bir şeyini yitirdiği zaman, bir parça kâğıt üzerine :
— Ya Hakk..
Yazar. Gece olunca, o kâğıdı elinin üzerine koyup göğe bakar. Bundan sonra, Allah'ın inayeti ile, yitirdiği şey gelir.
VEKİL ÎSMt
Devam edelim :
Ey kullarına yararlı şeyleri yapmaya devam eden, onların rızıklarına kefil olan zat (ya Vekiylü).
Şerh :
Bu mübarek isme metinde verilen mananın Arapçası şöyledir :
Bu mana, hadis-i kitaplarında, güzel isimler açıklanırken geçer.
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı:
— Bir kimse; sudan, ateşten, bunlardan başka bir şeyden korktuğu zaman, bu güzel ismi okursa.. Yüce Hakkın güvencesinde olur.
KAVİ ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey kendisine hiç acizlik gelmeyen güçlü, tam kudret sahibi (ya Kaviyyü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :

— Bir kimsenin güç yetiremeyeceği kadar düşmanı olur da, onu def etmeye gücü yetmez ise., hemen bir mikdar un alıp hamur eder. Sonra bu hamuru, her parçası nohut kadar olmak üzere bin (1000) parçaya böler. Bundan sonra da, o parçaları kuşların önüne tek tek atar. Her attığı zaman, düşmanı def etmek niyeti ile :
— Ya Kaviyy.
Diye okumalıdır. Hak Taâlâ, düşman şerrini def etme hususunda kendisine yetişir.

METİN ÎSMÎ Devam edelim :
Ey pek kuvvetli (ya Metiynü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :
— Her kim, bu mübarek ismi okumaya devam ederse., güç işler, kendisine kolay gelir.
Bu mübarek ismi, bir yemek üzerine yazsalar; sütü az olan kadın da o yemekten yese sütü çoğalır.
VELÎ ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey müminleri seven, yardımcı, âlemlerin işlerini yöneten (ya Veliyyü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa, Allah'ın bir velî kulu alacağı ümid edilir.
Bir kadın kötü huylu olsa, kocası onunla konuştuğu zaman bu ismi hatırında tutarsa., o kadın iyi huylu olur.
HAMÎD ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey kendisinden başka övülmeye lâyık olmayan daima övülen zat (ya Hamiydü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa., halk arasında övülür ve makbul olur.
Bir kimse, dilini tutamaz, kötü söylemeyi bırakamazsa.. bu mübarek ismi, su içtiği kaba yazar ve ondan su içer. Allah'ın yardımı ile dili düzelir, artık kötü konuşmaz.
MUHSİ ÎSMİ
Ey eşyayı, hiç bir şey kendisinden kaybolmayacak şekilde kavrayan ve bilen (ya Muhsıy).
Devam edelim :
Şerh :
Bu mübarek ismin manasında :
— Âlim (bilen), kadir (güçlü), manalarına gelir.. Diyenler dahi vardır.
Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatılmıştır :
— Bu mübarek ismi devamlı okuyan kimseye; istediği şeyi, istediği yerden, istediği şekilde getirmek babında bir nasip verilir.
Bundan başka bir kimse, kıyamet günü hesabından korkuyorsa.. bu mübarek ismi, cuma günü bin (100) kere okur; kıyamet günü hesap vermek de kendisine kolay olur.
MÜBDİ ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey eşyayı, yoktan var eden (ya Mübdiü).
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :
—.Bir kimsenin kadını hamile kaldığı zaman; onun çocuğunu düşürmesinden veya geç doğurmasından korktuğu zaman, şehadet parmağını o kadının karnı üzerine sürmeli; sonra da, bu mübarek ismi doksan dokuz (99) kere okumalıdır. Bundan sonra, Yüce Sübhan Hak, o kadının çocuğunu düşürmesinden, karnında fazla kalmasından korur.
MUİD ÎSMI
Devam edelim :
Ey yaratılmışları hayattan ölüme döndüren (ya Muiydü).
Şerh :
Bu mübarek ismin açıklamasını yaparken, bazıları şöyle demiştir :

— Yaratılmışları dünyada iken hayattan ölüme, âhirette ise ölümden hayata döndüren..
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatılmıştır :
— Bir kimsenin yolcusu yolculuktan dönmeyip geç kaldığı, ondan haber almak istediği zaman şöyle yapmalıdır : Ev halkı uykuya yattıktan sonra, evinin dört duvarı üzerine bu mübarek ismi yetmiş (70) kere okumalı ve şöyle duâ etmelidir :
— Ey Muiyd isminin sahibi Yüce Allah, falan kimseyi bana geri gönder; yahut haberi gelsin.
Umid edilir ki : Kısa zamanda, ya o yolcu gelir; yahut haberi gelir.
MUHYÎ ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey hayat veren (ya Muhyi).
Şerh : .
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi vird edinip seher vakti bin (1000) bere okursa.. Yüce Hakkın, o kimsenin gönlünü zinde edeceği ümid edilir.
Anlatılandan başka, bir kimse, vücudunda bir hastalık olduğu zaman, her gün vücudu üzerine bu mübarek ismi yedi (7) kere okursa.. Allah'ın izni ile sağlığına kavuşur.
MÜMİT ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey öldüren (ya Mümiytü).
Şerh:
Bir kimse, düşmanının helak olması niyeti ile bu mübarek ismi devamlı okursa., ümid edilir ki : İstediği yerine gele..
HAYY İSMİ
Devam edelim :
Ey devamlı yaşayan canlı (ya Hayy).
Yüce Allah'm hayatı, yaşaması üzerine değişik yorumlar yapılmıştır.
Eş'arîlerin ve Mu'tezile'nin çoğunluğu şu görüştedir :
— Yüce Allah'ın hayatı; ilim, kudret ve benzeri hakikî sıfatlardan ibarettir.
Bazıları da şöyle demiştir :
— Yüce Allah'm hayatı; ilim, kudret ve yok olmamaktır.
Biz yaratılmışların hayat durumuna gelince., vücud yapımızı meydana getiren unsurların normal durumda olmasıdır.
Daha başka görüşler de vardır; yerinde bakılıp okunmalıdır.
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatılmışlardır :
— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa., ona uzun ömür sürmek nasib olur.
KAYYUM ISMÎ
Devam edelim :
Ey devamlı halkı koruyan ve onları yöneten (ya Kayyum).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı:
— Bir kimse, seher vakitlerinde bu mübarek ismi çok çok okumaya devam ederse., o kimse için gönüllerde tasarruf hâsıl olur.
Mevlâna Camî, Nefehat'ül-Üns, adlı eserinde şöyle yazdı:
— Şeyh Ebu Bekir Ketanî, Resulüllah efendimizi rüyada çok çok görürdü. Çözümü güç bazı meselelerini de, Resulüllah efendimize sorar, çözerdi. Bir keresinde yine Resulüllah efendimizi —Allah ona salât ve selâm eylesin— rüyda gördü, kendisine şöyle buyurdu :
— Bir kimse, her gün kırk (40) kere şunu okursa, gönüllerde gaflet olduğu zaman onun gönlünde gaflet olmaz :

— Ey sürekli yaşayan, ey halkı devamlı koruyup yöneten, ey senden başka ilâh olmayan..
VACİD İSMÎ
Devam edelim :
Şerh :
Ey hiç muhtaç olmayacak kadar varlıklı (ya Vacidü).
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı:
— Bir kimse, bu mübarek ismi sürekli okursa, onda kalb zenginliği basıl olur.
MACİD İSMİ
Devam edelim :
Ey şanı büyük, üstün, çok keremli (ya Macidü).
Şerh :
Bir yönü ile bu mübarek isim, Meci d, manasını taşır ki : Manası daha önce anlatıldı.
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, onun gönlünde nurlar hâsıl olur.
VAHÎD ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey ulûhiyet şanında tek (ya Vahidü).
Şerh ;
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Her kim bu mübarek ismi, çok çok okursa., güzel sıfatları almakta, diğerlerinden ayrı bir durum alır.
Yine bir kimse, bu mübarek ismi tenha yerlerde çok çok okursa., gönlünden korku ve vehim zail olup gider.
Ehad İsmi
Devam edelim :
Ey zatında tek olan (ya Ehadü).
Şerh : .
Vahid ile Ehad manaları arasında fark vardır; şöyleki :
Vah i d : Yüce Allah'ın, sıfatlarında hiç bir ortağı, dengi yoktur
A h a d : Yüce Allah'ın zatında ortağı ve benzeri yoktur.
Bu mübarek ismin özelliği anlatıldı :
— Bir kimse, tenha bir yerde oturup bu mübarek ismi bin (1000) kere okursa., kendisine gaybe dair belirtiler, batınî haller açılır.
SAMED İSMİ
Devam edelim :
Ey her şey için zatına ihtiyaç duyulan, sürekli kalıcı, istediğini yapan ve dilediği hükmü veren zat (ya Samedü).
Şerh :
Bu mübarek ismi üzerinde değişik manalar anlatılmıştır; denilmiştir ki:
— Samed isminin sahibi öyle bir efendidir ki; bütün muhtaç clunan şeylerde zatına koşulur.
— Samed öyle bir zattır ki : İstediğini yapar ve dilediği hükmü verir.
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı:
— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, Yüce Haklan, o kimsenin muhtaç olduğu şeylerde kendisine yetişeceği ümidi vardır. Halk dahi, ihtiyacını o kimseden giderme yolunu tutar.
Yine bir kimse, seher vakti, secde edip bu mübarek ismi yüz on beş (115) kere okursa, düşmanlarına üstün gelir.
KADİR İSMİ
Devam edelim :

Ey hemen her şeye kesin olarak gücü yeten (ya Kadirü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi sürekli okursa.. Yüce Sübhan Hakkın kudreti ile o kimsenin maksadı neyse hâsıl olur.
Yine bir kimsenin çok düşmanı olduğu zaman, her abdest azası üzerine bir kere okuya; böyle ederse, düşmanlarını alt eder.
MUKTEDİR ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey güçlü, her şeye gücü yeten (ya Muktedirü).
Şerh :
Bu mübarek isim, bir yönü ile bir üstteki ismin manasını taşır. Ancak, bunda aynı mana biraz daha ileridir. Bilinen bir kuraldır : Harf arttıkça, manalar da artar.
Bu mübarek ismin özelliği de, bir üstteki Kadir, isminin özelliği gibidir; ancak bu daha ileridir.
Bazıları da şöyle demişlerdir :
— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, gaflet uykusundan uyanır.
MUKADDÎM ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey hikmeti gereği, dilediğini Öne geçiren (ya Mukaddimü).
Şerh :
Bu mübarek isim açıklanırken, Mesabih şerhlerinde şöyle geçer :
— Mu k addim ..
ismi, Yüce Allah'ın bazı şeyleri, bazı şeylerden üstün ve önde tutması, manasını taşır.
Şu açıklamalar, bu ismin manasından alınmıştır :
Bizzat öne geçirmek : Basit maddeleri, terkib edilenlerden önde tutmak.
Varlık olarak öne geçirmek ; Sebepleri, sebep olanlardan önde tutmak.

Şerefte öne geçirmek : Peygamberleri, salih kulları, diğerlerinden önde tutmak..
Yerde öne geçirmek : Yücelik taşıyan cisimleri, aşağılık cisimlerden önde tutmak..
Zamanda öne geçirmek : Günlerin, ayların, yılların, asırların bazısını bazısından önde tutmak..
Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatıldı:
— Her kim, bu mübarek ismi, savaş alanında, korkulu bir yerde çok okursa, kendisine bir zarar gelmez.
MUAHHÎR ISMÎ
Devam edelim :
Ey hikmeti icabı dilediğini geri bırakan (ya Müahhirü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özellikleri üzerine şöyle anlatıldı:
— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, düşmanını pes ettirmek yönünde muradı hâsıl olur.
Yine bir kimse, bu mübarek ismi bir günde yüz (100) kere okursa, Yüce Sübhan Hak, kendi sevgisinden başka bir şeyi onun gönlünde bırakmaz.
EVVEL ÎSMİ
Devam edelim :
Ey zatından ayrı düşen hemen her şeyden önce (ya Evvela).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı:
a) Bir kimsenin çocuğu olmasa da, olmasını dilese..

b) Bir kimsenin kendisinden ayrı bir garibi olsa da, gelmesini dilese..
c) Yerine gelmesini dilediği bir ihtiyacı olsa.. Bu mübarek ismi kırk (40) cuma günü, bin (1000) kere okusa muradı hasıl olur.

AHİR İSMİ
Devam edelim :
Ey her şey fena bulup yok olduktan sonra zatı kalan (ya Ahirü).
Şerh :
Bu mübarek ismin manasmda, Mesabih şerhinde şöyle bir açıklama yapılmıştır :
Evvel: Kendisinden önce ve kendisi ile beraber bir şey olmayan..
Âhir: Halkın yok olup gitmesinden sonra sadece zatı kalan..
Yüce Sübhan Hak, öncelik halinde nekadar, bir oluş başlamasından yana yüce ve üstün ise, sona kalışında dahi bir bitiş durumuna girmekten yana yüce ve üstündür.
Denilmiştir ki :
— Varlığın başlangıcı ondan olup gidişin sonu da onda biter. Başlangıç, ondan olduğu gibi, dönüş ona olacaktır.
Bu mübarek ismin özellikleri üzerine şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, düşmanı geri püskürtmek niyeti ile bu mübarek ismi okursa., bu yoldaki isteği yerine gelir.
Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, sonu iyi gelir.
ZAHİR İSMİ
Devam edelim :
Ey varlığı açık olan (ya Zâhirü).
Şerh :
Bu mübarek ismin iki manası vardır; şöyleki :
a) Açık olur; ayan beyan görülür..
b) Zatından başkasına üstün gelir..
Yüce Hakkın varlığı o kadar açıktır ki: Onun açıklığına; semalar, yer, âlemin her zerresi açık bir delildir.
Her şeyden üstünlüğü o kadar açıktır ki : Delil getirmek, bu üstünlüğü gidermeye sebepten başka bir şey olmaz.

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, düşmana üstün gelir.
Yine bir kimse, bu mübarek ismi, cuma namazından sonra on beş (15) kere okursa, içi nurlanır.
BATIN ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey zatının hakikati akıllardan ve duyulardan yana kapalı olan (ya Batınü).
Şerh :
Denilmiştir ki:
— Yüce Hakkın zatının esası, gizli kimliği hiç kimsenin kavrayacağı, anlayacağı, müşahede edip bileceği cinsten değildir. Nitekim Ta-Ha suresinin 110. âyetinde şöyle buyuruldu :
— «Bilgi yönünden onu kavrayamazlar.»
Yüksek şanını kavrayıp; duygularla elde edilmekten, Ölçülere vurulmaktan uzaktır, izzet, marifet alanı fehimlerde dolaşmaktan, vehimlere sunulmaktan arınmıştır.
Marifetten bir sonuç olarak, akıllara hayrette kalmaktan ve önünde erimekten başka bir delil yoktur.
Nurların ışıkları şuaları karşısında; gözü olan bakıcılara kör olmaktan ve faş olmaktan başka bir yol da yoktur.

Anlatılan manalardan başka, Yüce Hakka :
— Batın.
İsminin verilmesi, batınî işlere tam manası ile zatının muttali olması dolayısı ile ola..
Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatıldı :
— Her kim, bu mübarek ismi günde üç kere okursa, eşyanın hakikatlarını bilir; Yüce Hakkın sırlarının lâyıkı olur.
VALİ ISMl
Devam edelim :
Ey hakim, sultan, mülkünde yönetici (ya Valiy).
Şerh :
Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa., eşyanın tasarrufu kendisine nasib olur.
Bir kimsenin bir imareti bulunsa ve dilese ki : Oraya, kardan ve yağmurdan yana bir zarar gelmeye; bu mübarek ismi bir su testisi üzerine yazmalı, sonra da testiyi su ile doldurmalıdır. Bundan sonra o doldurduğu suyu, o imaretin dört duvarı üzerine saçmalıdır. Bundan sonra, o imaret; kardan ve yağmurdan zarar görmez; güvenlik için de olur.
MÜTEALÎ ÎSMÎ
Devam edelim :
Her şeye karşı tam güce sahip, mahlukat sıfatlarından yana yüksek ve temiz (ya Mütealiy).
Şerh :
Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatıldı:
— Bir kimse, bu mübarek ismi okumaya devam ederse., akranından ve emsalinden üstün olur.
Bir kadın kötü fiilli ise, aybaşı süresinde bu mübarek ismi, kendisine vird edinir ise., o kötü fiil ondan uzak olup gider.
BERR ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey kullarına ihsan eyleyen (ya Berrü).
Şerh :
Yüce Hakkın ihsanı hemen herkese şamildir. Şöyleki:
a) İyilere bol bol, kat kat sevap ihsan eyler.
b) Kötülerin de kötülüğüne bakmaz, affeder, tevbelerini kabul buyurur.
Mesabih şerhinde denilmiştir ki:
— B a r.r, dahi B e r r, ismi manasını taşır. Ancak, Yüce Hak şanında :
— Berr..
İsmini söylemek yerindedir; öbürü onun şanında gelmemiştir.
Bu mübarek ismin özellikleri arasında şöyle denilmiştir :
— Bir kimse, bu mübarek ismi okursa.. Yüce Hakkın ihsanına zuhur yeri olur.
Bir kimse, kendi çocuğu üzerine bu mübarek ismi yedi (7) kere okursa., belâya çarptırılmaktan yana emin olur.
TEVVAB İSMİ
Devam edelim :
Ey tövbeleri kabul buyuran, tevbe etme başarısı ihsan eyleyen (ya Tevvabü).
Şerh :
Kazî Beyzavî, Bakara suresinin 37. âyetinde buyurulan :
— «O, tevbeleri çok çok kabul buyurur; pek merhametlidir.» Manayı açıklarken, tevbe kelimesi üzerinde şöyle durmuştur:
— Asıl tevbe, günahlardan dönüştür. Sonra tevbe :

a) Kula bağlanırsa, masiyet işlerden dönmek, olur.
b) Yüce Hakka bağlandığı zaman, ceza kesilmekten, mağfirete dönüş olur.

Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle denildi :

—Bir günahkâr bu mübarek ismi çok okursa., ümid edilir ki : Yüce Hak o kimseye tevbe etme kerameti ihsan eyleye..

MÜNİM ÎSMÎ

Devam edelim : .

Ey nimet veren (ya Mün'imü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı:

— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, yüce Haklan nimetlerine zuhur yeri olacağı ümid edilir.

MÜNTAKÎM İSMİ

Devam edelim :

Ey günahkârlardan dilediği kimseye ceza kesip azab eden (ya Müntakimü).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği söyle anlatıldı:

— Bir kimse bu mübarek ismi çok okusa, hatta Kahhar, ismini de ekleyip okusa., düşmanı helak etme yönünden muradı hâsıl olur.

AFÜVV ÎSMÎ

Devam edelim :

Ey günahları affeden (ya Afüvvü).

Şerh :

Hadis-i şerif şerhedenlerden bazısı söyle demiştir :

— Afüvv..

ismi, Gafur, isminden daha şümullüdür. Zira gufran, örtme manasını; af v ise, günahların silineceğini anlatır.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı:

— Bir kimse, bu mübarek ismi devamlı okursa.. Yüce Hak, onun günahlarım affeder.

Anlatıldığına göre, Hazret-i Âişe, bir keresinde Resulüllah feendimize şöyle sormuştur :

— Ya Resulellah, kadir gecesine erdiğim zaman, ne okuyayım?.

Allah, kendisine salât ve selâm eylesin; Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :

— «Şu duayı okursun :

— Allahım, sen Afüvv, isminin sahibisin, affı seversin, beni affet.» RAUF ÎSMÎ

Devam edelim :

Ey tam manası ile rahmet ve şefkat eden (ya Raufü).

Şerh :

Yüce Hakkın Rauf ismi, Rahiym isminden bir derece ileridir; Rahim isminden ise, iki derece ileridir.

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimse, bu mübarek isme devam edip çok okursa., nimet sahibi olur.

Yine bir kimse isterse ki: Bir mazlumu, bir zalimin elinden kurtara; hemen bu mübarek ismi okuyup aracı olmalıdır, kabul görür.

MALÎK'ÜL - MÜLK

Devam edelim:

Ey tasarruf edilip yönetilen her şeyi yöneten (ya Malik'el-Mülki).

Şerh :

Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa, halk arasında değerli olur.
ZÜLCELÂLİ VEL İKRAM ISMÎ
Devam edelim :
Ey mutlak varlıklı, geniş kapsamlı nimet sahibi (ya Zel - Celâli vel -ikrami.)
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bu mübarek ismi; sürekli okuyan kimse zengin olur.
RABB ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey besleyip büyüten, yetiştiren (ya Rabbi).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı:
— Bu mübarek ismi okuyan kimse, Yüce Hakkın lütufları ile korunur; nasipli olur.
Bir kimsenin oğlu veya kızı bir başkasının elinde esir olduğu zaman; o kimsenin evinin çevresine bir hat çekip yüz otuz (130) kere bu mübarek ismi okursa., kurtulur.

MUKSIT ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey âdil zat (ya Muksıtu).
Şerh :
Bu isim, yoldan sapanlar hakkında kullanılırsa :
— Zalim..
Demeğe gelir.
— Bir kimse, bu mübarek ismi sürekli okursa., şeytanın şerrinden emin olur..
CAMİ ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey halkı, kıyamet günü toplayan (ya Cami'ü).
Şerh :
Bazılarına göre, Yüce Hak, hamd ile sena edilmeyi bir aradâ hak ettiği için bu isim verilmiştir.
Bazılarına göre, Yüce Sübhan Hak, muhtelif hakikatleri ve sırları biraraya getirdiği için, bu isim zatına verilmiştir.
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı:
— Biri bir şeyini yitirdiğ' zaman :
— Ey geleceğinde şüphe olmayan bir günde insanları toplayacağında şüphe olmayan, yitiğimi buluştur.
Bu özellik, Avarif, kitabında yazılıdır; meşayih tarafından denenmiştir.
GANÎ ÎSMI
Devam edelim :
Ey kesinlikle zatından başkasına ihtiyacı olmayan varlıklı (ya Ga-niyyü).
Şerh:.
Sofiyeden tahkik ehli zatlar, bu mübarek ismin açıklanmasında şöyle demişlerdir :

— Yüce Hak için iki kemal derecesi vardır; şöyleki :
a) Zati kemâl..
Bu türlü kemâl; varlığı, tekliği, hayâtı, ilmi ve diğer zatına bağlı sıfatlarıdır. Yüce Hakkın, bunlarla sıfatlanıp kemal bulması isin, başkasına ihtiyacı yoktur.
b) İsimlerine bağlı kemâl..

Bu isimlerle kemal bulması, zatından gayrı şeylere bağlıdır. Ama, onun bu türlü kemali, isimlerinin zuhuru ve hükümlerinin o şeyler üzerine yürümesidir. Elbetteki, isimlere bağlı kemâl, zuhur yerlerinin varlığı ile olacak ve oradan görülecektir. Üstte anlatılan manaya göre, ihtiyatsızlık, zatî kemal içindir; isimlere bağlı kemal için değildir.
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi okumaya devam ederse., zenginlik vasfından yana nasipli olur.
MUĞNÎ İSMÎ
Devam edelim :
Ey zengin eden ve istetmeyen (ya Muğniy).
Bu mübarek ismin özellikleri şöyle anlatıldı:
— Bir kimse, on (10) cuma günü on (10) kere bu mübarek ismi okursa.. Yüce Hak, o kimseyi halka muhtaç eylemez.
Bir kimse, bir hastalığa düştüğü zaman, bu mübarek ismi okuyup eline üflemeli; sonra da elini o hastalıklı yerine sürmeli. Allah'ın izni ile o hastalığından kurtulur.
Şerh :
MU'Tİ ISMÎ
Devam edelim :
Ey karşılıksız ihsan eden (ya Mu'tıy).
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :

— Bir kimsenin duası makbul olmuyorsa, bu mübarek ismi okuduktan sonra duâ ederse, duası makbul olur.
MANİ' İSMİ
Devam edelim :
Ey dilediği şeyin, dilediği kimseye gitmesine engel elan (ya Mani').
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimsenin kadını ile arasında dirlik düzenlik olmazsa, bu mübarek ismi okumaya devam ederse, aralarında dirlik düzenlik olur.
DARR. ÎSMİ
Devam edelim :
Ey dilediği kimseye zarar eriştiren (ya Darrü).
Şerh :
Bu türlü bir zarar, aslında yarardır; bizim anlayamadığımız bir hikmete dayanır.
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, çok düşük bir duruma düşse, cuma gecesi, her ayın 13. 14. 15. günleri bu mübarek ismi yüz (100) kere okursa., yüksek mertebeye erişir.
NAFİ ÎSMİ
Devam edelim :
Ey fayda veren (ya Nafi').
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, gücü yettiği kadar, her gün, bu mübarek ismi okusa, kendisine hiç ziyan ve elem erişmez.
NUR ÎSMİ
Devam edelim :
Ey yeri, göğü, ayı, güneşi aydınlatan (ya Nur).

Şerh :

Bu mübarek isimle gönüller dahi, iman ve marifet nuru ile aydınlıktır.
Bazıları da, bu mübarek ismi şöyle bir mana ile açıklamışlardır :
— Her şey, zatı ile vücud bulan..
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, Nur suresini yedi (7) kere okuduktan sonra, bu mübarek ismi de bin (1000) kere okursa., onun içi nurlanır.
HADİ ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey doğru yol gösteren (ya Hadiy).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği üzerine şöyle anlatıldı:
— Bir kimse göğe doğru bakıp bu mübarek ismi, çokça okur, eline üfler, elini de gözüne sürerse, marifet bulur.
BEDÎ' ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey eşi görülmemiş şekilde eşyayı yaratıp meydana çıkaran (ya Bedi'ü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimsenin zor bir işi olduğu zaman, yetmiş (70) kere : — Ey yeri ve semaları eşsiz bir şekilde yaratan.
Derse, Yüce Hak, o kimsenin müşkil işini çözer.
BAKÎ ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey yok olmayı kabul etmeyen daimi varlık (ya Baki).
Şerh:
Mezhep âlimleri, bu mübarek isim üzerinde :

— Hakikî midir, itibarî midir?.
Diyerek değişik görüş ileri sürmüşlerdir. Ama, hak mezheb, ikinci görüşü tutar.
Buna göre, Yüce Yaratıcının bekası, yokluğun olmaması durumundan ibarettir. Bu da, dışta varlığı olmayan bir yokluktan ibarettir.
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı:
— Bir kimse, bu mübare ismi yüz (100) kere okumuş olsa, dünyada kaldığı süre bir felâket görmez; âhirette dahi Yüce Hak, onu bağışlar.
VARİS ISMÎ
Devam edelim :
Ey miras yollu, içindekiler yok olup gittikten sonra; yeri ve semaları tutan var ve baki (ya Varisü).
Şerh :
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse, bu mübarek ismi çok okursa., ömrü uzun olur. RAŞÎD ÎSMÎ
Devam edelim :
Ey yaratılmışları kendilerine yarayan şeylere ileten (ya Raşidü).
Şerh :
Bazılarına göre de, ayrıntılarına girmeden, bu mübarek ismin manası şudur
:
— Sağlam, muhkem..
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimseye önemli ve önemli olduğu kadar da ne gibi tedbir alması gerektiğini bilmediği bir iş gelse; akşamla yatsı namazı arasında bin (1000) kere okursa., o bilemidiği işin yolu kendisine kolayca açılır; içi aydınlanır.

SABUR İSMİ
Devam edelim :
Asilere ceza vermekte acele etmeyen (ya Sabur).
Şerh :
Dolayısı ile, ya tevbe nasib eder, yahut dilediği zaman azab eder.
- Sabır..
isminin manası, halim ismine yakındır; fakat halimde af ümidi daha fazladır.
Bu mübarek ismin özelliği şöyle anlatıldı :
— Bir kimse bir derde veya bir teşvişe düştüğü zaman, bu mübarek ismi üç bin (3000) kere okursa kurtulur.
SADIK İSMİ
Devam edelim :
Söylediği her şeyde doğru söyleyen (ya Sadıku).
Şerh :
Bu mübarek ismi okumaya yalancı bir kimse devam ederse., doğru sözlü olur.
SETTAR İSMİ
Devam edelim :
Ey asilerin günahlarını örten (ya Settar)..
Şerh :
Burada anlatılan Settar, ismi bir manada Gaffar ismini andırır; ama Settar isminde günahların örtülmesi daha ileri manadadır. Meşhur mana budur.
HİMMET
Anlatıldığına göre, Hace Ubeydullah şöyle demiştir.:
— Bir kimse için, önemli bir şey olduğu zaman, ona gerekir ki: Yüce Allah'ın isimlerden o işe uygun düşen birine teveccüh eyleye; tam himmedini o yöne vere..
— Himmet.. Kelimesinin manası ise şudur :
— Aklı, gönlü kalbi istenilen şey üzerinde teksif edip toplamak..

İşte himmet o zaman etkisini gösterir ki : İstenen şey tarafına ağırlık verile, bütünüyle gönül onun oluşmasını bekleye..
Bazan gönlü bir şeyle meşgul etmek, bazan da boş bırakmak, tarikat erbabı için bir himmet sayılmaz.
Yine demiştir ki :
-- Halkın varlığı, halikın iradesi dışına çıkamaz; o halde böyle dışa çıkış yönü ile bir himmet, ters bir himmettir.
Üstteki manaya göre : Bütün himmet, Yüce Hakkın emri ve iradesini gözetmek yönünde olmalıdır.
Bir başka yerde ise şöyle demiştir :
— Kur'an'a karşı durmak mümkün olmadığı gibi, batın ehlinin himmetine karşı durmak da mümkün değildir. Herkim, onlara karşı duracak olsa, yenilir.
Bir başka yerde ise, şöyle demiştir :
— Bir kâfir dahi olsa, sürekli olarak gönlünü bir şeye verince; himmet tam olduğundan onun isteği yerine gelir. Buna göre, himmetin tesirli olmasında, iman ve yararlı amel şart değildir. Nitekim, Nemi suresinin 62. âyetinde buyurulan :
— «Darda kalmışa, duâ ettiği zaman yetişen..»
Mananın her şeye şümulü vardır.
Metne devam edelim :
Ey zata, benzerleri bulunmaktan yana tertemiz olan; sıfatlarına aynı ayarda benzerler bulunup karşılaştırılmaktan yana münezzeh olan Yüce Zat. (Ya men takaddeset an'il-eşbahi zatühu ve tenezzehet an müşabehet'il - emsali sıfatühu).
Şerh :

Bu cümlenin bize anlattığı daha kısa mana şudur :
— Hakikat ve mahiyet itibarı ile, Yüce Hakkın zatına bir ortak yoktur. Ülûhiyet sıfatlarında dahi, yaratılmışlarla hiç bir benzerliği yoktur.
Metne devam edelim :
Ey âyetleri, tekliğine ve birliğine delâlet eden, yarattığı harika san'atları rübubiyetine şehadet eden (ve ya men dellet alâ vahdaniyetini âyatühu ve şehidet birübubiyetihi masnuatühu).
Şerh :
Nitekim, Enbiya suresinin 22. âyeti bu manayadır; Allah-ü Taâlâ şöyle buyurdu :
— «Eğer yerde ve gökte ilâhlar olaydı, her ikisi de bozulurdu; ancak Allah vardır.»
Kazî Beyzavî, Fatiha suresinin başında buyurulan :
— «Âlemlerin Rabbı..»
Âyetini tefsir ederken şöyle buyurmuştur :
— Yüce Hakkın yaratmış olduğu san'at harikası, sayılan hemen her şey, yaratılışlarında nasıl bir yaratıcıya muhtaç iseler, varlıklarım sürdürmek için de, daimî var olan bir zata öyle ihtiyaçları vardır.
Metne devam edelim :
Birdir, tektir; ama azlık manasına göre değil(vahidün la min kılletin).
Şerh :
Bu teklik, zatının hakikatında ülûhiyet sıfatlarında ortaklığın mümkün olmaması manasına dayanır.
Metne devam edelim :
Mevcuttur, ama bir illete göre değil (ve mevcudun bilâ illetin).
Şerh :
Yani : Bir başkasının var etmesi nedeni ile var olmamıştır; tıpkı, yaratılmış olduğunu gördüğümüz şeyler gibi..
Metne devam edelim :
Ey iyiliği ile tanınan, ihsanı ile sıfatlanan (ya men hüve bil-birri marufün ve bil-ihsani mevsufün).
O, tanınmıştır, ama tanınmakta bir sonu bulunmuş değildir; sıfatlanmış bir zattır ki, bu sıfatlanmasında dahi bir son bulunmuş değildir (marufun bilâ gaye ve mevsufün bilâ nihaye).
Şerh :

Yani : Tanınmakla tam tanınmış olmak; sıfatları sayılmakla sonuna gelinmez.
Metne devam edelim :
Evvelden beri vardır, ama bir başlangıcı yoktur; bir sondur, kerimdir, rahimdir, ama bir bitiş yoktur (âhirün, keriymün, rahiymün bilâ intihain).
Şerh :
Bu metinde geçen iki güzel ismin manası ayrıntılı olarak daha önce anlatıldı; faydasına binaen, burada kısa öz mana verelim :
Keriym : İkramı bol..
Rahiym : Pek merhametli, özellikle taat kullarına..
Metne devam edelim :
Keremi ve hilmi ciheti ile günahkârların günahlarını bağışladı (ve gafere zünub'el - müznibiyne keremen ve hilmen).
Şerh :
Yani : Hiç de bağışlamaya mecbur değildir.
Metne devam edelim :

Ey benzeri bir şey olmayan; ki o, gerçek manası ile duyan ve tam manası ile işitendir. Allah bize yeter; pek güzel vekildir. O kadar güzel Mevlâ, o kadar güzel yardımcıdır ki. (Ya men leyse kemislihi şey'ün ve hüv'es-semi'ül-basirü hasbünellahü ve ni'm'el-vekiylü ni'm'el-mevlâ ve ni'm'en-nasyrü..)
Ey zevalsiz duran (ve ya men kaimen bilâ zevalin).
Şerh : .
Raad suresinin 33. âyetinde buyurulan :
— «Yoksa, her nefsin kazandığı hayır ve şer üzerine kaim olan mı?.»
Manada geçen :
— «Kaim..»
Lafzı, şu şekilde tefsir edilmiştir : Görüp gözeten..

Metne devam edelim :
Ey işleri yardımcı vezirsiz yöneten (ve ya müdbiren bilâ veziyrin).
Her zorluğu, bize ve ana babamıza kolay getir (sehhil aleyna ve alâ valideyna külle asiyrin).
Sen zatını övdüğün gibi, seni övüp bitiremem (lâ uhsıy senaen aleyke ente kema esneyte alâ nefsike).
Şerh :
Bir kimse, bir zatı öveceği zaman, onun tüm vasıflarını lâyıkı ile bilmiş ve kavramış olması gerekir.
Mana üstteki gibi olunca, hiç kimse, Yüce Hakkın vasıflarını tam kavrayıp bilemez ki : Ona göre layıkı ile övebilsin. Ancak, övebildiği mikdar, Yüce Hakkın sıfatlarından bildiği kadardır.
Bu manadaki ayrıntılar, Seyyid Şerif Cürcanî'nin Metali' adlı eserinde geçer; öğrenmek isteyenler, onu okumalıdırlar.
Metne devam edelim :
Zatına sığınan değerlidir, seni övmek büyük iştir, isimlerin temizdir (azze carüke ve celle senaüke ve takaddeset esmaüke).
Şerh :
isimlerin temiz olduğu manasında, Kazî Beyzavî, A'lâ suresinin 1. âyetinde buyurulan :
— «Pek Yüce Rabbının ismini tesbih eyle.»
Manasım şöyle açıkladı:
— Yüce Hakkın ismini, kötü yorumlardan temizle. Bilhassa, eşit gelecekleri kanaatini uyandıracak şekilde başkasına aynı ismi vermekten sakın. Onun ismini sadece tazim, saygı ile an.
Metne devam edelim :
Şanın yücedir (ve azume şanüke).
Yani : Yaptığın işler o kadar üstündür ki; hiç kimse onları yapamaz.
Metne devam edelim :
Senden başka ilâh yoktur (ve lâ ilahe gayrüke).

Şerh :
Yani : Zatından başka ibadet edilmeye hak kazanan yoktur.
Metne devam edelim :
Allah, dilediğini yapar, istediği hükmü üstünlüğü ile verir. (Yef'alül-lâhü ma yeşaü ve yahkümü ma yüriydü biizzetihi).
Yüce Hakkın zatından başka hemen her şey, helake yüz tutmuştur (Küllü şey'in halikün illâ vechehu).
Şerh :

Bazıları bu manada şöyle demişlerdir :
— Hemen her şey, hazır durumu ile, Yüce Allah'ın zatında yok olmuştur; hem de sürekli..
Imam-ı Gazali, bu manada şöyle demiştir :
— Bu mümkün sınıfına dahil olan şeyler, sürekli bir yokluk içindedirler.
Üstteki görüşünü, îhya adlı eserinde anlattı; Mişkât'ül-Envar'da dahi şöyle dedi :
— îrfan sahipleri, mecaz bataklığından, hakikat zirvesine yükselirler, o zaman müşahede gözü ile görürler ki : Bu varlık âleminde, Yüce Hakkın zatından başkası yoktur.
Eşyanın helake yüz tutması, bir vakit helak olup bir başka vakit durmaları, manasında değildir; onlar sürekli bir helak, yokluk içindedirler. Metne devam edelim :
Hüküm onundur; ona döneceksiniz (leh'ül-hükmü ve ileyhi türcaune).
Onlar hakkında Allah sana yetişir; gerçek manası ile duyan bilen odur (feseyek-fiykehümüllahü ve hüv'es-semiyül-alim). Şerh :
Üstteki metin cümlesi, Bekara suresinin 137. âyeti olup daha çok Resulüllah efendimiz muhataptır, Allah ona salât ve selâm eylesin; dolayısı ile tüm müminler..
Yüce Allah, burada müminleri teskin ve teselli etmektedir.
Metne devam edelim :

Allah, bize yeter; her işimize yetişir (hasbünellahü ve kefa).
Allah, zatına yakaranın yakarışını duyar; Allah'tan başka el açıp dilek sunulacak bir makam yok ki.. Bir kimse, Allah'a tutunursa hayat bulur. (Semiallâhü limen dea, leyse veraellahi'l - münteha, meni'tesame billahi yahya).
Şerh :
Yani: Allah yolunu tutan kurtulur.
Metne devam- edelim :
Devamlı merhametli ve keremli bir Rab olan Yüce Zat, noksan sıfatlardan münezzehtir (Sübhane men lemyezel rabben rahiymen ve lâ yezalü kerimen).
Allah'tan başka ilâh yoktur; Halimdir, Kerim'dir (lâ ilahe illallâh'ül-kerimü).
Şerh :
Metinde geçen, iki güzel ismin geniş açıklaması, daha önce geçti; burada kısa mana verelim:
Haliym : Birden yakalamaz, zaman tanır; sonunu iyiye vardırır.
Keriym : İyiliği ikramı bol..
Metne devam edelim :
Allah, noksan sıfatlarda nmünezzehtir, Allah Yüce'dir, uğuru bereketi çoktur (Sübhanellâhi ve tebarekellâhü).
Yedi kat semanın Rabbı, büyük arşın Rabbı; âlemlerin Rabbı Allah'a hamd olsun. (rabb'ül - semavati's - seb'î ve rabb'ül - arş'il - aziymi vel-hamdü lillâhi rabb'il - âlemiyne).
Şerh :
ÂLEM
Metinde geçen :
— Âlem..
Tabiri üzerinde biraz duralım. Yüce Hakkın zatından başka her ne varsa, hepsine :

— Âlem..
îsmi verilir ki; hepsi de Yüce Hakkın varlığına, birliğine delildir. Aynı zamanda bu isim, Yüce Allah'ın yarattığı cinsi değişik şeylere verilir : Eflâk, anasır, bitki, hayvan hep birer âlemin adıdır. Bu manadaki değişik görüşleri aşağıya alıyoruz :

Demişlerdir ki:
— Yüce Allah'ın bin âlemi vardır; bunların altı yüzü denizde, dört yüzü de karadadır.
Vehb b. Münebbih'in şöyle dediği anlatılmıştır :
— On sekiz bin âlem vardır; dünya, on sekiz bir âlemden biridir. Demişlerdir ki :
— Kırk bin âlem vardır; dünya, doğusundan batısına kadar tek âlemdir.
Demişlerdir ki :
— Seksen bin âlem vardır; kırk bini denizde, kırk bini de karadadır. Demişlerdir ki :
— Yüz bin âlem vardır; bu manada gelen bir rivayet de şöyledir :
— Yüce Allah, yüz bin kandil yarattı. O kandillerin hepsini büyük arşa astı. Yerlerde ve göklerde bulunan, tüm yaratılmışlar, hatta cennet, cehennem dahi tüm olarak, bir kandildedir. Diğer kandillerde bulunan yaratılmışları, Allah'tan başkası bilmez.
Kâab'el-Ahbar şöyle dedi:
— Âlemlerin sayılarını sayıp tüketmek mümkün değildir. Çünkü, Allah-ü Taâlâ, Müddessir suresinin 31. âyetinde şöyle buyurdu :
— «Rabbın ordusunu, ancak kendisi bilir.»
Metne devam edelim :
Allah'tan başka ilâh yoktur; birdir, ortağı yoktur; Vahid, Ehad, Samed, Ferd, Vitr, Hayy, Kayyum sıfatlarının sahibi, sürekli ve sonu olmayan ilâhtır.
(Lâ ilahe illallâhü vahdehu lâ şerike lehu ilahen vahiden, ehaden, sameden, ferden, vitren, hayyen, kayyumen daimen, ebeden.)
Bu cümlede geçen güzel isimlerin manaları, daha önce anlatıldı; onun burada tekrar anlatılmayacaktır.

Metne devam edelim :
Kadın tutmamıştır, oğul edinmemiştir. Mülkünde onun bir ortağı yoktur. Düşüklükten yana bir yandaşı yoktur. (Lemyettehiz sahibeten ve lâveleden ve lem yekûn şeriykün fil-mülki ve lem yekun lehu veliyyün min'-az-zülli).
Ona tam manası ile tazim eyle (ve kebbirbü tekbiren).
Allah, en büyüktür. (Allahü ekberü).
Şerh :
îmam-ı Gazali, Kimya-i Saadet, adlı kitabının başında şöyle demiştir :
— Allah, en büyüktür.. Demenin manası şudur :
— Allah, o kadar yüce o kadar büyüktür ki; insan, onu akıl ölçüsü ile takdir edip bilemez.
Metne devam edelim :
Dinimiz için, Allah bize yeter. Dünyamız için, Allah bize yeter, önemli işlerimizde, gamlı kederli hallerimizde Allah bize yeter. Bize saldırıya geçenler hakkında Allah bize yeter. Bize hased edenler için, Allah bize yeter. Bize kötülükle yaklaşanlar için Allah bize yeter, ölüm zamanı Allah bize yeter. Kabre konulduğumuz zaman; Allah bize yeter. Sorgu - sual esnasında Allah bize yeter. Ettiğimizin hesabını verme sırasında Allah bize yeter. Amellerimizin tartıya çekildiği sırada Allah bize yeter. Sırattan geçerken, Allah bize yeter. Cennet yanında, cehennem yanında Allah bize yeter. Yüce Allah'ın huzuruna kavuşma sırasında, Allah bize yeter.
(Hasbünellâhü lidinina. Hasbünellâhü lidünyüna, Hasbünellâhü lima ehemmena. Hasbünellâhü limen beğa aleyna. Hasbünllâhü limen hasedena. Hasbünellâhü limen kâdena bisuin. Hasbünellâhü ind'el-mevti. Hasbünellâhü ind'el-kabri. Hasbünellâhü ind'el-mesaili. Hasbünellâhü ind'elhesabi. Hasbünellâhü ind'el-mizani, Hasbünellâhü ind'es-sıratı. Hasbünellâhü ind'el-Cenneti ven-nari. Hasbünellâhü ind'el-likai.)
Şerh :

Allah, kendilerine rahmet eylesin, Ehl-i Sünnet vel-Cemaat ile, Allah sırlarının kudsiyetini artırsın tarikat meşayihi, şu mana üzerinde görüş birliğine varmışlardır :
— Bir kimse, imanla giderse, mutlaka cennete girecektir; ya hiç azap görmeden, ya da günahı kadar azap gördükten sonra..

Şu mana üzerinde dahi görüş birliğine varmışlardır :
— Cennetteki her mümin, Yüce Sübhan Hakkı baş gözü ile görecektir; ister dünyada iken müşahede mertebesine erişsin; isterse erişmesin.
Yüce Hakkı, öbür âlemde görmek üzerine kesin delil olarak, Kur'an âyetleri, hadis-i şerifler çoktur.
Allah-ü Taâlâ, Kıyamet suresinin 22. 23. âyetlerinde şöyle buyurdu :
— «Bazı yüzler vardır ki, o gün, tör ü tazedir; Rablarına bakacaklar.»
Bu âyet-i kerimenin Arapça aslında, bakmaya (İLÂ) edatı ile işaret edilmiştir. Bunun ifade ettiği manaya göre :
— Yüce Allah'ı görmek..
Şeklinde bir mana çıkarmak vaciptir. Daha açık olarak, üstteki mana bir. gerçek olur.
Yine bu. âyet-i kerimeden, şöyle bir mana dahi çıkarmak mümkündür :
— Orada, Yüce Yaratıcıyı görecekler, bakacaklar. O güzel yüzü görme şerefine nail olur, Allah'ın cemalini mütalaaya dalarlar. Onun zatından başka her şeyi bırakır, hiç bir şeye iltifat edip bakmazlar.
Allah-ü Taâlâ, Muttafifiyn suresinin 15. âyetinde şöyle buyurdu :
— «Hiç de sandıkları gibi değil; onlar o günde Rablarından perdeli kalırlar.»
Bu âyet-i kerimenin delâletine göre, Yüce Hakkı sadece müminler göreceklerdir; aksi halde, kâfirlerin perdeli kalacakları bildirilmezdi.
Buharî Sahih'inde, Cerir b. Abdillah'tan alınan bir hadis-i şerif vardır; Allah ondan razı olsun.
Şöyle anlattı :
— Mehtaplı bir gece idi. Resulüllah'ın meclisinde oturduk; Allah ona salât ve selâm eylesin. Aya baktı; şöyle buyurdu :
— «Bu aya nasıl bakıp görüyorsanız, öbür âlemde Yüce Rabbınıza bakıp aynı açıklıkta, hatta daha açık göreceksiniz.»
Mevlâna, Sa'deddin Taftazanî, Akaid şerhinde şöyle yazmıştır :
— Bu hadis-i şerif, sahihtir; ashaptan yirmi bir kişi rivayet etmiştir; Allah onlardan razı olsun.

Metne devam edelim :
Allah bana yeter; öyle bir zattır ki, ondan başka ilâh yoktur. Ona tevekkül ederim; ona dönerim. (Hasbiyellâhüllezi lâ ilahe illâ hüve aleyhi tevekkeltü ve ileyhi üniybü).
Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; Allah o kadar büyük ki (lâ ilahe illallâhü sübhanellâhi maazamellâhü)..
Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; Allah o kadar halimdir ki (lâ ilahe illallâhü sübhanellâhi ma ahlemellahü).
Allah'tan başka ilâh yoktur. Allah, noksan sıfatlardan münezzehtir; Allah o kadar ikramlıdır ki (lâ ilahe illallâhü sübhanellâhi maekremellâhü)..
Allah, o kadar büyük, o kadar keremli, o kadar halim ki (maa'zamellâhü maahlemellahü maekremellahü)..
Allah'tan başka ilâh yoktur, birdir, ortağı yoktur; Muhammed Allah'ın Resulüdür (lâ ilahe illallâhü vahdehu lâ şerike lehu Muhammedün Resulüllah).
Allahım, Muhammed'e salât eyle, onu ananlar andıkça; Allahım, Muhammed'e salât ve selâm eyle, gafiller, onu anmaktan gafil kaldıkça (Al-lâhümme salli alâ

Muhammedin küllema zekereh'üz-zakirune, Allâhümme salli alâ Muhammedin küllema gafele an zâkrih'il-gafilune).
Şerh :

SALÂVAT OKUMAK
— Muhammed, Allah'ın Resulüdür.. Dedikten sonra :
— Allahım, Muhammed'e salât eyle..
Şeklinde salât okunmuştur. Bunun sebebine gelince; şöyle anlatılmıştır :
— Resulüllah efendimizin adı anıldığı zaman, ona salâvat okumayanlar hakkında, çok sert ceza haberi gelmiştir. Onlardan biri, Resulüllah efendimizin şu hadis-i şerifidir :

— «Yanında anıldığım halde, bana salâvat okumayan adamın burnu yere sürtülsün.»
i Ebüssuud Efendi ; Azhab suresinin 56. âyetinde buyurulan :
— «Allah ve melekleri, Peygambere salâvat okurlar.»
Manayı açıklarken, şöyle anlatmıştır :
— Rivayet edildiğine göre, Resulüllah şöyle buyurmuştur; Allah ona salât ve selâm eylesin :
— «Allah, benim için iki melek tayin etmiştir. Bir Müslüman'ın yanında anıldığımda bana salâvat okuduğu zaman, o kimseye şöyle derler :
— Allah seni bağışlasın.
Allah-ü Taâlâ ile melekleri dahi, o iki meleğin duası üzerine şöyle söylerler :
— Âmin !.'
Yine bir Müslüman'ın yanında anıldığım zaman, bana salâvat okumaz ise, o iki melek ona şöyle derler :
— Allah seni bağışlamasın.
Allah-ü Taâlâ ile melekleri dahi, o iki meleğe cevab olarak şöyle söylerler :
— Âmin!.»
Şunu da bilmek gerekir ki; Ahzab suresinin 56. âyetinde buyurulan :
— «Allah ve melekleri, Peygamber'e salâvat okurlar. Ey iman edenler, siz de ona salâvat okuyun; tam manası ile selâm verin..»
Emir gereğince, Resulüllah'a salâvat okumak ittifakla vaciptir. Ancak, bunun mikdarı üzerinde değişik görüşler ileri sürülmüştür.
Denilmiştir ki : .
— ömürde bir kere salâvat okumak vaciptir: Demişlerdir ki :
— Resulüllah'ın adı, bir mecliste nekadar anılırsa anılsın, o mecliste bir kere salâvat okumak vaciptir. Tıpkı, tilâvet secdesi, aksırana rahmet dilemek gibi.. Bir mecliste nekadar secde âyeti okunursa okunsun; bir kere secde etmek yeterlidir. Bir kimse, nekadar aksırırsa aksırsın; bir kere ona:
— Allah sana rahmet eylesin. Demek de yeterlidir.
Bazıları da şöyle demiştir :
— Resulüllah efendimizin adı her anıldıkta, salâvat okumak vaciptir.
Mecmaul-Bahreyn'de, îbn-i Malik Serahsî'nin şöyle dediği anlatılmıştır :
— Resulüllah efendimizin her adı geçtikçe, salâvat okumak müstahaptir. Tercihli görüş budur; fetva da buna göredir. Allah ona salât ve selâm eylesin.
Metne devam edelim :
Rab olarak, Allah'tan; din olarak, islâm'dan; Nebi ve Resul olarak, Muhammed'den hoşnuduz; Allah ona salât ve selâm eylesin. (Radıyna billahi Rabben ve bil - İslâmi dinen ve bi Muhammedin sallâllâhü aleyhi ve selleme nebiyyen ve resulâ).

Tirmizı'nin Sünen'înde, Resulüllah'ın şöyle buyurduğu anlatılmıştır; Allah ona salât ve selâm eylesin :
— «Müslüman bir kul, sabaha erdiği akşamı ettiği zaman, üç kere :
— Rab olarak, Allah'tan; din olarak, İslâm'dan; Nebi olarak, Muhammed'den hoşnudum..
Diyerek okursa., kıyamet günü, o kimseden hoşnut olmak, Allah'a hak olur.»
Müslim'in, Sahih, eserinde ise, şöyle bir hadis-i şerif gelmiştir :
— «Rab olarak, Allah'tan; din olarak, İslâm'dan; Resul olarak, Muhammed'den hoşnud olan, imanın tadını tadar.»
Üstteki hadis-i şeriflerin birinde, Resulüllah efendimiz için :
— «Nebi..» Diğerinde ise :
— «Resul..»
Tabiri gelmiştir; her ikisi de, dilimizde :
— Peygamber..
Demeğe gelir ki, metinde ikisi birarada gelmiştir; yani: Vird metninde..

Metne devam edelim :
Önder olarak, Kur'an'dan; kıble olarak, Kabe'den; farz olarak, namazdan, oruçtan, zekattan, hacdan; erkek kardeş olarak, erkek müminlerden; kız kardeş olarak, kadın müminlerden; imamlar olarak, Sıddık'tan, Faruk'tan, Zinnereyn'den, Mürtaza'dan hoşnuduz.
(Ve bil-kur'ani imamen ve bil-kâbeti kıbleten ve bissalâti ves-savmi vez-zekâti vel-hacci fariyzaten ve bil-mü'miniyne ihvanen ve bil-mü'minati ahavatin ve bis-sıddıykı vel-farukı ve zin-nureyni vel-mürtaza eimmeten.)
SIDDIK - FARUK - ZÎNNUREYN - MURTAZA
Metnin son cümlesinde, dört halifeye lakapları ile işaret edilmiştir; lakapları hizasında isimlerinin de bilinmesi için sunalım :
S ı d d ı k : Hazret-i Ebu Bekir.. Faruk : Hazret-i Ömer.. Zinnureyn : Hazret-i Osman..
M ü r t a z a : Hazret-i Ali..
Allah, hepsinden de razı olsun.
Şimdi, bu lakapların ifade ettiği manaların ve bu lakapların, kendilerine verilmesinin sebebi üzerinde biraz duralım.
— Sıddıyk..
Lakabı, kelime olarak, üç manaya gelir :
a) Son derece doğru söyleyen..
Üstteki mana, Tac'ül-Esami'de açık olarak anlatılmıştır. Yusuf suresinin 46. âyetinde geçen :
— «Sıddıyk..»
Lafzı da, bu yolda açıklanmıştır.
b) Yaptığı işle birlikte sözünü de gerçek eden..
c) Gerçeği anlayan ve onu daima tasdik eden..
Son iki mana, Cevheri Sahhah'ında geçer.
Birinci mana nazara alınınca, Hazret-i Ebu Bekir hakkında şöyle bir hükme varabiliriz : Son derece doğru sözlü idi..

Bu manada şöyle anlatmışlardır :
— Hazret-i Ali, kendisine bir hadis-i şerif anlatıldığı zaman, anlatana yemin ettirmeden doğruluğunu kabul etmezdi. Ancak, Hazret-i Ebu Bekir müstesna; nasıl anlatırsa anlatsın, ne anlatırsa anlatsın, gerçek olarak kabul ederdi.
İkinci mana nazara alındığı zaman, şöyle diyebiliriz :

— Hazret-i Ebu Bekir neyi söylemiş ve neyi iddia etmiş ise; gerçekten o dediğini yapmış ve sözü ile işini biraraya getirmiştir.
Üçüncü mana olarak anlatılan :
— Gerçeği anlayan ve daima tasdik eden..
Cümlesine gelince, bunu da ona yakıştırabiliriz, Onun bu daimî tasdiki, Resulüllah efendimizin şanında idi; Allah ona salât ve selâm eylesin. Bu manada bir rivayet şöyle anlatıldı:
— Resulüllah efendimiz miraca çıktı; Allah ona salât ve selâm eylesin. Aynı gecenin sabahında şöyle anlattı :
— «Bu gece, Mekke-i Mükerreme'den Beyt-i Makdis'e gittim.»
Daha sonra, miracını anlatarak şöyle devam buyurdu :
— «Orada, peygamberlerin ruhlarına imam oldum; iki rikât namaz kıldım.
Bundan sonra, arştan öteye yükseldim; Yüce Rab ile şu kadar söyleştim. Yüce Rabbım dahi, ümmetime, bir gün ve bir gecede elli vakit namazı farz kıldı.
Döndüğümde, semada Hazret-i Musa'yı gördüm; durumu anlattığım zaman bana şöyle dedi:
— Geri dön, hafifletmeyi dile; ümmetin gücü buna yetmez.
Dönüp Yüce Rabba geldiğim zaman, bana on vakti bağışladı. Hazret-i Musa'nın yanına geldiğim zaman :
— Bu da çoktur, ümmetin buna da dayanamaz; git, daha indirilmesini iste.
Tekrar Yüce Rabba gittim, on vakit daha bağışladı.
Böylece, dört kere gidip geldim; kırk vakit bağışlandı. Sonunda Hazret-i Musa'ya geldim, şöyle dedi:
— Bu kalan on vakit de çoktur; yine hafifletilmesini dile..

Tekrar dönüp Yüce Rabba gittim; beş vakit üzerinde karar kılındı.
Bundan sonra, yine Beyt-i Makdis geldim; aynı gece, Mekke-i Mü-kerreme'ye döndüm.»
Bu gidip gelme işi, çok kısa bir zaman içinde olmuştu. Hatta bu manada denilmiştir ki :
— Dönüp geldiği zaman, yatağı henüz soğumamıştı; sıcaktı. Gittiği zaman, eteği ibriğe dokunmuş, devrilmiş, suyu dökülmeye başlamıştı; dönüşünde henüz ondaki su dökülmeye devam ediyordu.
Kâfirler, bu miraç durumunu duydukları zaman, inkâr ettiler; akla yatkın bir şey bulmadılar. Dediler ki:
— Şimdi Ebu Bekir'e bununla sustururuz.
Hemen Ebu Bekir'in yanına gittiler ve şöyle dediler :
— Duydun mu,, senin arkadaşın nasıl olmaz bir iş iddia ediyor?. Diyor ki :
— «Bu gece arşa gittim, geldim.»
Bunu duyan Hazret-i Ebu Bekir, ne durdu, ne tereddüd etti; doğruladı, kabul etti ve şöyle dedi:
— Eğer bunu o söylediyse, doğru söylemiştir; ondan yalan söz çıkmaz.
işte, Hazret-i Ebu Bekir'e:
— S ıddık..
Denilmesi, bu manalara dayanır; Allah ondan razı olsun. Gelelim, Hazret-i Ömer'e :
— Faruk.. .
Lakabının verilmesindeki manaya.. Allah ondan razı olsun. Şöyle anlatıldı:
— Bir münafıkla bir Yahudi arasında, dava konusu bir mesele oldu.
Yahudi, dava konusu meseleyi, Resulüllah efendimizin meclisine getirmek istedi; Allah ona salât ve selâm eylesin.
Münafik ise, münafıkların başkanı Kâab'el-Eşref'e götürmek istedi.

Sonunda, Resulüllah efendimize geldiler; Allah onâ salât ve selâm eylesin, Yahudi'nin lehine hükmetti.
Münafık, bu hükme razı olmadı; Yahudi'yi alıp Hazret-i Ömer'in huzuruna getirdi. Yahudi durumu olduğu gibi anlattı; verilen hükme münafığın razı olmadığını da söyledi.
Hazret-i Ömer, münafıka sordu :
— Durum, bu Yahudi'nin dediği gibi midir?. Münafık şöyle dedi :
— Evet öyledir. Ama ben Peygamber'in hükmüne razı olmadım; geldim ki, sen hüküm veresin.
Bunun üzerine, Hazret-i Ömer şöyle dedi :
— Siz yerinizde durun; şimdi gelir sizin için hüküm veririm.
Hemen evine gitti; eğri bir kılıç alıp geldi; münafıkın boynunu vurdu. Sonra da şöyle dedi :
— İşte, Allah Resulünün hükmüne razı olmayan hakkında böyle hükmederim.
Hemen Cebrail aleyhisselâm geldi; Nisa suresinin 60 âyetini getirdi :
— «Hele şunlara bir bak; sana gelenlere ve senden önce gelenlere iman ettiklerini söylemelerine rağmen, putu hakem tayin etmek istiyorlar; halbuki onu inkâr emri almışlardır.»
Metinde :
— «Put..»
Manasını verdiğimiz lafzın aslı T a ğ u t olup bundan murad Kâab'elEşref, olduğu tefsircilerin yorumudur.
işbu durumdan ötürü :
— Faruk (hakla batılı ayıran)..
Hazret-i Ömer'e nam oldu.. Allah ondan razı olsun.. Gelelim, Hazret-i Osman'a :
— Zinnureyn..

Lakabının verilmesindeki sebebine.. Şöyle anlatıldı :
— Hazret-i Osman, Resulüllah efendimizin iki kızı ile evlendi, önce Rukıye ile evlendi; o öldükten sonra da, Ümmülgülsum ile evlendi. Ümmülgülsum da vefat ettikten sonra Resulüllah efendimiz şöyle buyurdu :
.— «Üçüncü bir kızım daha yanımda olsaydı, onu da sana nikâhlardım.»
Allah-ü Taâlâ, Resulüllah efendimize salât ve selâm eylesin; Haz-ert-i Osman'dan ve Rukıye'den, Ummülgülsum'dan razı olsun.
Metne devam edelim ;
Önder olarak diğer ashaba razıyız; Allah onlardan razı olsun (ve bisair'is-sahabeti rıdvan'ül-lâhi taâlâ aleyhim ecmaine kudveten).
Şerh :
Ashabın tamamı birer önderdir; her biri bir adalet timsalidir. Bu manada, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :
— «Ashabım gökteki yıldızlar gibidir; hangisine uyacak olsanız, hidayeti bulursunuz..»
Metne devam edelim :
Yüce Allah'ın helâline razıyız, ona göre hesab olunacaktır; Allah'ın haram kıldığı hususlardan dahi razıyız, ona göre azab olunacaktır (ve bi-helâlillâhi Taâlâ helâlen ve bihi hisaben ve biharamillâhi taâlâ ve bihi azaben).
Sevab olarak cennete, azab olarak cehenneme razıyız (ve bil-cenneti sevaben ve bin-nari azaben).
Merhaba merhaba (merhaben merhaben).
Şerh: MERHABA Denilmiştir ki :
— Merhaba..

Kelimesi, karşıdaki kimseye ikram babında söylenir. Bir manası ile şöyle demektir :
— Güzel, geniş, rahat yere hoş geldin..

Bazı lügat kitaplarında ise, şöyle bir mana verilmiştir :
— Rahatlık, genişlik, hoşluk senin içindir..
Resulüllah efendimize dahi, miraca çıktığı gece, sema kapılarına bakan meleklerin :
— Merhaba, bu ne güzel geliş..
Dedikleri, hadis-i şeriflerle sabittir.
Metne devam edelim :
Yeni erdiğimiz sabaha, mutlu güne; iki keremli, yazıcı, şahid, adil yazıcı meleğe..
Allah, sizi saygılı yaşatsın. (Bis-sabah'il-cedidi ve bil-yevm' is-saidi ve bil-melekeyn'il-kirameyn'il-kâtibeyn'iş-şahideyn'il-adileyni hayyakümellâhü taâlâ.)
Bu günümüzün ilkinde, amel defterlerimizin başına şunu yazın :
— Rahman rahim Allah'ın adı ile..
(Figurreti yevmina haza'ktübna fievveli sahifetina hazihi bismillah'ir-rahnıan'ir-rahim..)
Şahid olunuz :
— Allah'tan başka ilâh yoktur, birdir, ortağı yoktur.. Diyerek şehadet ediyoruz. Yine şehadet ediyoruz :
— Muhammed Allah'ın kulu ve Resulüdür.
(Veşheda bienna neşhedü en lâ ilahe illallâhü vahdehu lâşerike lehu ve neşhedü enne Muhammeden abdühu ve resulüh.)
Şerh:
Yahudiler dediler ki :
— Üzeyr, Allah'ın oğuldur. Hıristiyanlar da dediler ki :
— İsa Allah'ın oğludur. Biz, bu görüşe katılmıyoruz; Resulüllah efendimiz hakkında da, öyle yersiz bir itikad beslemiyoruz.
Allah-ü Taâlâ, müşriklerin katma sözlerinden yana yüce, münezzehtir.

iman şahîdî
iman sahibi bir kimsenin, kendi imanına bazı şeyleri şahid tutmasında fayda vardır.
Kelime-i Tayyib,, kitabında şöyle yazılmıştır :
— Zamanın birinde, bir şahıs çölde bir mescid yapmıştı. O mescidin kıble tarafına da yedi tane taş koymuştu. Her namaz kıldıktan sonra, o taşlara hitab eder, şöyle derdi:
— Ey taşlar, sizi :
— Allah'tan başka ilâh yoktur..
Kelime-i tevhidini okuduğuma şahit tutuyorum
Sonunda o şahıs vefat etti; vefatından sonra da, iyilerden biri onu rüyada gördü. O şahıs, bu iyi zata durumunu şöyle anlattı :
— Benim cehenneme atılmam emri geldi. Beni, cehennem kapılarından birine götürdüler ki, beni oradan cehennemin içine atalar. Birden o taşlardan biri geldi; büyüdü, cehennemin kapısını kapadı.
Bu sefer, beni cehennemin bir başka kapısına götürdüler; oraya da o taşlardan bir başkası gelip öbürü gibi cehennemin kapısını kapadı.
Böylece, cehennemin yedi kapısını da, aynı taşlar bir bir kapadılar; Allah'ın yardımı ile cehenneme girmekten kurtuldum.
Metne devam edelim :
Onu hidayetle, hak dinle elçi olarak gönderdi (erselehu bil-hüda ve din'il-hakkı).
Şerh :
Yani : Resulüllah efendimizi.. Allah ona salât ve selâm eylesin.

Üstteki mana, Tevbe suresinin 33. âyetinden alınmıştır; Beyzavî tefsirine göre yorumu şöyledir :
—Öyle Yüce Allah ki, elçisini hidayetle Hak dinle yolladı. Ta ki, yok sayılan tüm dinlere üstün gele; isterse müşriklerin hoşuna gitmesin.»
Metne devam edelim :
Biz, bu şehadetle yaşayacağız, bu şehadetle öleceğiz, bu şehadetle dirileceğiz inşallahû teâlâ (alâ hazih'iş-şehadeti nahya ve aleyha nemutü ve aleyha neb'asü inşallahü taâlâ).

Yarattığı şeylerin şerrinden, Allah'ın tüm kelimelerine sığınırım (euzü bikelimat'illâh'it - tafmati kiilliha min şerri mahalaka).
ALLAH'IN KELİMELERİ
Mesabih şerhinde, üstteki metnin Arapça yorumu şöyle yapılmıştır :
— Kelimeler (kelimat). Kelimenin çoğuludur. Onun :
— Tam..
Diye sıfatlanması ise, Yüce Allah'ın sıfatları ve kelâmı olduktan içindir.
Onlara sığınıp aman dilemek ise, Yüce Allah'a sığınmak gibidir.
İbn-i Melik, Meşarık'ta şöyle yazdı:
— Allah'ın kelimeleri..
Demekle, Allah'ın, peygamberlere gönderdiği kitaplar anlatılmaktadır.
Bazılarına göre de :
— Allah'ın kelimeleri..
Cümlesinden murad, Allah'ın sıfatlarıdır. Nitekim, Resulüllah efendimizin bir hadis-i şerifinde, Allah'ın sıfatlarına sığınma babında işaret vardır ki, şöyledir :
— «Yüce Allah'ın izzetine ve kudretine sığınırım.»
Müslim'in Sahih eserinde geldiğine göre, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :
— «Bir kimse, bir yerde konakladığı zaman:
—Yarattığı şeylerin şerrinden, Allah'ın tüm kelimelerine sığınırım.
Diye okursa., o kimse oradan göçünceye kadar kendisine bir zarar gelmez.»
Yine Müslim'in- Sahih eserinde şöyle anlatılmıştır :
— Bir kimse, Resulüllah efendimizin huzuruna geldi ve şöyle dedi :
— Ya Resulellah, akrep sokması dolayısı ile dün gece o kadar sıkıntı çektim ki, anlatılması kabil değil..

Bunun üzerine, Resulüllah efendimiz şöyle buyurdu :
— «Eğer oraya konakladığın zaman, şunu okumuş olsaydın, sana akrebin bir zararı dokunmazdı:
— Yarattığı şeylerin şerrinden, Allah'ın tüm kelimelerine sığınırım.»
Metne devam edelim :
İsimlerin hayırlısı Allah'ın adına sığınırım, yerin göğün Rabbı Allah'ın adına sığınırım. Allah'ın adına sığınırım, öyle Allah ki, Onun adı ile olduktan sonra, yerde gökte hiç bir şeyin zararı dokunmaz; o, tam manası ile duyan ve her şeyi, bütün inceliği ile bilendir.
(Bilmillâhi hayr'ül-esmai, bismillâhi rabb'il-arzi ve rabb'is-semai, bis-millâh'illezi lâyedurru maa'smihi şey'ün fıl-arzi ve lâ fis-semai.)
Şerh :
Sünen-i Tirmizî ve îbn-i Mace'de anlatıldığına göre, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :
— «Bir kimse, günün evvelinde ve gecenin evvelinde :

— Allah'ın adına sığınırım, öyle Allah ki, onun adı ile olduktan sonra, yerde, gökte hiç bir şeyin zararı dokunmaz; o, tam manası ile duyan ve her şeyi, bütün inceliği ile bilendir.»
Metne devam edelim :
Bizi, öldürdükten sonra dirilten, ruhlarımızı bize geri çeviren Allah'a hamd olsun. Dirilip dönüş ona olacaklar. (El-hamdü lillâh'illezi ahyana ba'-de ma ematena ve redde ileyna ervahena ve ileyhil - ba'sü ven - nüşur).
Şerh :
Müslim'in Sahih'inde şöyle anlatıldı:
— Resulüllah efendimiz uykudan uyandığı zaman, şu duayı okurdu :
— «Bizi, öldürdükten sonra dirilten, ruhlarımızı bize geri çeviren Allah'a hamd olsun.»
Mefatih yazarı bu hadis-i şerifi açıklarken şöyle demiştir :
— Burada, uyku için :
— ölüm..
Manası verilmesi, mecazî manadadır. Çünkü, uyku sırasında hayat gitmez; ama, ölüm derecesinde davranışlar durur, güç kalmaz. Buna göre ;
— «öldürdükten sonra dirilten..» Demenin manası şudur :
— Uyku sebebi ile bizden aldıktan sonra; kuvvet Verdi, hareket, davranış verdi.
Arapça hadis-i şerif- metninde geçen :
— «Nüşür onadır..»
Cümlesinin daha açık manası ise şöyledir :
— Kıyamet günü hesap vermek, ceza veya mükâfat görmek için ona derli toplu gidilecektir.
Metne devam edelim :
Cümle mülk ve biz Allah için olarak sabahladık. Azamet, kibriya, ceberut, sultan, burhan Allah'ındır. (Asbehna ve asbah'e! - mülkü lillâhi vel - azametti vel - kibriyaü vel - ceberutü ves - sultanü vel - bürhanü lillah).
Şerh :
Bir hadis-i kudsîde şöyle gelmiştir:
— «Kibriya ridam, azamet izarımdır.»
Hadis-i şerif şerhçileri, azametle kibriya arasını ayırd etmek için şöyle bir mana vermişlerdir :
Kibriya : Boyun eğmekten imtina etmek.. Böyle bir şey de, ancak Yüce Allah'a hastır; başkası için olamaz.
Azamet: Bir varlığın zatında mükemmel, değerli, ihtiyaçsız olması..
Metne devam edelim :
Maddî ve manevi nimetler, gece, gündüz Allah'ındır. Yerde, gökte bulunanlar da Vahid Kahhar Allah'ındır, (vel-âlâü ven-niamaü vel-leylü ven-neharü lillâhi ve masekene fihima lillâh'il-vahid'il-kahharü).
Şerh :
Metinde geçen, Yüce Allah'ın iki güzel isminin özet manası şudur :
Vahid: Tek ; .zatında sıfatında, işlerinde, isimlerinde ortaksız..

Kahhar : Her şeye, her İstediğini yaptıran güçlü..
Metne devam edelim :
İslâm fıtratı, ihlâs kelimesi, Allah kendisine salât ve selâm eylesin Peygamberimiz Mühammed'in dini üzerine; tertemiz Müslüman, müşriklerden olmayan babamız İbrahim'in milletine göre sabahladık.

(Asbehna alâ fıtrat'il-islâmi ve alâ kelimet'il-ihlâsi ve alâ dini nebiyyina Muhammedin sallallâhü aleyhi ve selleme ve alâ milleti ebiyna İbrahime hanifen müslimen ve makâne ımin'el-müvrikin.»
Şerh :
IHLÂS Metinde geçen :
— İhlâs kelimesi..
Şu manayadır : Kelime-i tevhid.. Müşkât'ül-Envar'da yazıldığına göre, Abdullah b. Ömer şöyle demiştir :
— Allah'a hamd, şükür; ihlâs kelimesi ise :
— Allah'tan başka ilâh yoktur (lâ ilâhe illallah). Kelime-i tevhididir.
DÎN - MÎLLET - MEZHEP
Din, millet, mezhep aynı manayadır. Ancak, bazıları şöyle bir yorum yapmışlardır :
— Din, Allah'ın yolu; millet, peygamberin yolu; mezheb ise, müçtehidin yoludur.
İbrahim âleyhisselâm için :
— Babamız..
Tabirinin kullanılması, şu görüşten ötürüdür :
— Müminler için, İbrahim aleyhisselâma saygı göstermek vaciptir.
Metne devam edelim :
Allah'ın, meleklerinin, nebilerinin, resullerinin, arşı taşıyan meleklerin, tüm yarattıklarımn salâtlan efendimiz Muhammed'in, âlinin ve ashabının üzerine olsun. Efendimiz Muhammed'e, âline ve ashabına selâm olsun; keza, Allah'ın rahmeti ve herekleri de..
(Salâvatüllâhi ve melâiketihi ve enbiyaihi ve rüsülihi ve hameleti arşihi ve cemii halkıhi alâ seyyidina Muhammedin ve alâ âlini ve ashabihi aleyhi ve aleyhim'üs-selâmü ve rahmetüllâhi ve berekâtüh..)
Şerh :
SALÂT - SELÂM - RAHMET - BEREKET
Metinde geçen :
— Salât..
Kelimesinin kısaca ifade ettiği mana şudur :
— Allah'ın rahmeti, meleklerden günahların bağışlanma dileği, mümin kullardan duâ..
Diğer tabirlerin kısaca manası ise şudur :
Selâm : Dünya ve âhiret kötülüklerinden emin olmak..
Rahmet: Acıma duygusu, şefkat..
Bereket : Çokça hayır, uğur..
Resulüllah efendimize salâvat okumanın çok çok fazileti vardır; özellikle okuyan için.. Bu manada gelen hadis-i şerifleri meal olarak sunalım.
Müslim'in Sahih'inde gelen bir hadis-i şerifte, Resulüllah efendimiz şöyle buyurmuştur :
— «Bir kimse, üzerime bir salât ve selâm okursa.. Yüce Allah, onun üzerine on kere rahmet eyler.»
Allah ona salât ve selâm eylesin.
Neseî'nin Sünen'inde ise, Resulüllah efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır.:
— «Bir kimse, bana bir kere salâvat okursa.. Yüce Allah, ona on kere rahmet eyler. Bundan başka, o kimsenin on büyük günahı da dökülür. Ayrıca o kimse on derece yükselir.»
Allah, ona salât ve selâm eylesin.

Tirmizî'nin Sünen'inde ise, Resulüllah efendimizin şöyle buyurduğu anlatılmıştır :

— «Kıyamet günü, bana, insanların en yakını o kimsedir ki; bana en çok salâvat okur.»
Allah, ona salât ve selâm eylesin.
Ebu îshak Gülabadî, Nisab'ül-Ahbar adlı eserinde şöyle bir hadis-i şerif anlatmıştır :
— «Bir kimse, bir günde bana yüz sala vat okursa.. Yüce Allah, o gün, onun yüz ihtiyacını giderir. Bunların yetmişi, âhiret ihtiyacıdır, otuza da dünya ihtiyacı..»
Resulüllah efendimiz, bir başka hadis-i şerifinde ise, şöyle buyurmuştur :
— «Bir kimse, bana salâvat okumayı unutursa, cennet yolunu yitirmiş sayılır.»
Allah, ona salât ve selâm eylesin.
Metne devam edelim :
Salât ve selâm sana, ey Allah'ın Resulü (essalâtü vesselâmü aleyke ya Resulellah).
Salât ve selâm sana, ey Allah'ın sevgilisi (essalâtü vesselâmü aleyke ya habibellah).
Salât ve selâm sana, ey Allah'ın dostu (essalâtü vesselâmü aleyke ya halilellah).
Salât ve selâm sana, ey Allah'ın Peygamberi., (essalâtü vesselâmü aleyke ya nebiyyellah).
Salât ve selâm sana, ey Allah'ın seçkin kulu (essalâtü vesselam aleyke ya sahiyyellah).
Salât ve selâm sana, ey Allah'ın yarattıklarının hayırlısı (essalâtü vesselâmü aleyke ya hayre halkıllah).
Salât ve selâm sana ey Allah'ın tercih ettiği (essalâtü vesselâmü aleyke ya men'ihtarehüllah).

Salât ve selâm sana, ey Allah'ın elci olarak gönderdiği (esselâtü vesselâmü aleyke ya men erselehüllah).
Salât ve selâm sana, ey Allah'ın değerlendirip ağırlık verdiği (esselâtü vesselâmü aleyke ya men zeyyenehüllah).
Salât ve selâm sana, ey Allah'ın keremler eylediği (essalâtü vesselâmü aleyke ya men kerremehüllah).
Salât ve selâm sana, ey Allah'ın muazzam eylediği (essalâtü vessalâmü aleyke ya men azzamehüllah).
Salât ve selâm sana, ey resullerin efendisi (essalâtü vesselâmü aleyke ya seyyid el-mürselin).
Salât ve selâm sana, ey müttakiler imamı (essalâta vesselâmü aleyke ya imam'el-müttakin).
Şerh :
muttaki
Muttaki, şu demeğe gelir :
— Hemen her kötülükten sakınan, çekinen, Yüce Allah'tan korkan..
Metne devam edelim :
Salât ve selâm sana, ey nebilerin sonuncusu (essalâtü vesselâmü aleyke ya hatem'en-nebiyyin).
Salât ve selâm sana, ey günahkârların şefaatçisi (essalâtü vesselâmü aleyke ya şefialmüznibin).
Salât ve selâm sana, ey âlemlerin Rabbının elçisi (essalâtü vesselâmü aleyke ya resule rabb'il-âlemin).
Allah'ın, meleklerinin, nebilerinin, resullerinin, arşı taşıyan meleklerinin, tüm yarattıklarının salâtları efendimiz Muhammed'in, âlinin ve ashabının üzerine olsun.
Efendimiz Muhammed'e, âline ve ashabına selâm olsun; keza, Allah'ın rahmeti ve bereketleri de..
(Salâvatüllâhi ve melâiketihi ve enbiyaihi ve rüsülihi ve hameleti arşihi ve cemii halkıhi alâ seyyedina Muhammedin ve alâ âlihi ve ashabihi aleyhi ve aleyhim'üs - selâmü ve rahmetüllahi ve berekâtüh..)

Allahım, ilk yaratılanlar arasında efendimiz, peygamberimiz Muhamed'e salât eyle (Allahümme salli alâ seyyidina ve nebiyyina Muhammedin fil-evvelin).
Son yaratılacaklar arasında efendimiz, peygamberimiz Muhammed'e salât eyle (ve salli alâ seyyidina ve nebiyyine Muhammedin fil'ahirin).
Efendimiz, peygamberimiz Muhammed'e, mele-i âlâda taa, kıyamet gününe kadar salât eyle (ve salli alâ seyyidina ve nebiyyina Muhammedin fimele'il-a'lâ ilâ yevm'id-din).
Şerh :
MELE-Î ALA
Bu metinde geçen :
— Mele-i âlâ..
Tabiri ile, Yüce Hak katında çok değerli bir topluluk anlatılır, makamları üstündür.
Denilmiştir ki:
— Bir kimse, bu salâvatı okursa., okuduğu andan itibaren, kendisinin amel defterine kıyamete kadar sevap yazılır.
Sebebine gelince, müminlerin Resulüllah efendimiz hakkındaki duası geri çevrilmez.
Metne devam edelim :
Efendimiz peygamberimiz Muhammed'e hemen her vakitte ve her zamanda salât eyle (ve salli alâ seyidina ve nabiyyîna Muhammedin fi külli vaktin ve hin).
Şerh :
Bu salâvatı okumanın sevabı üzerine şöyle denildi :
— Bu salâvatı okuyan kimsenin amel defterine hemen her zaman sevap yazılır.
Bir mümin kul, bu salâvatı okuduktan sonra sussa ve ondan sonra hiç bir salâvat okumasa, devamlı salâvat okumuş gibi sevab alır.
Bir kimse, bu salâvatı okuyup da ölse, kabirde yattığı yerde, taa, kıyamete kadar ve ondan sonra devamlı salâvat okumuş gibi sevab alır.
Metne devam edelim :

Bütün nebilere ve resullere, mukarreb meleklerine, salih kullarına, yer ve gök ehlinden sana taat edenlerin tümüne salât eyle (ve salli alâ cemi'ü-enbiyai vel-mürseline ve alâ ibadik'es-salihine ve alâ ehl-i taatike min ehl-is-semavati ve ehl'il-arazin).
Bizi de onlarla dirilt; rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi (vahşurna maahüm birahmetike ve ya erhamer'rahimin).
Allahım, bizi rahmet deryana kat; sen merhametlilerin hayırlısısın (Allahümme edhilna fi rahmetike ve ente hayr'ür-rahimin).
Evrad-ı Fethiye'nin şerhi burada tamamdır.

MÜNACAT

Rahman Rahim Allah'ın adı ile.
Allahım (Allahümme)..
Ey insanların ve cinlerin sahibi (ya malik'er-rıkab)..
Şerh :
MALİK - RÎKAB
Malik: Sahib olan, yöneten, kudreti ile elinde tutan..
R ı k a b : Boynu olan her şey.. Meselâ : insan, cin, boynu boğazı bulunan her yaratık..
Kazî Beyzavî, Fatiha süresindeki :
— «M a 1 i k;.»
Lafzını açıklarken, böyle yorumlamıştır; biz özet olarak aldık.
Metne devam edelim :

Ey feyiz kapılarını açan (ya müfettih'el-ebvab)..
Ey sebepleri, sebeb eyleyen, yaratan (ya müsebbib'el-esbab)..
Bize öyle sebepler hazırla ki; biz, istemekle aramakla, çalışmakla anları elde edemeyiz (ve heyyi' lena sebeben la nestatıu lehu taleben)..
Allahım, bizi emrinle meşgul olan, vaadine güvenen, halkından bir şey beklemeyen, gayrından ümidi kesen, zatınla ünsiyet eden, gayrına yabancı kalan eyle (Allahümm'ec'alna meşguliyne biemrike âmininiyne biahdike ayisiyne min halkıke anisiyne bike müstavhişiyne an gayrike).
Belâna sabredenler olalım (sabiriyne alâ belâike).

Nimetlerine şükredenler olalım (şakiriyne alâ niamaik)..
Zikrinden tad alanlardan eyle (mütelezziziyne bizikrik)..
Kitabınla şad olanlardan eyle (ferahiyne bikitabik)..
Gecenin belli saatlerinde, gündüzün önünde ve sonunda, bizi zatınla münacaat edenlerden eyle (münaciyne bike fiana'il-leyli ve erat'in-nehar)..
Dünyada buğzedenlerden eyle (mübğıziyne lid-dünya)..
Denilmiştir ki:
— Seni Yüce Mevlâdan ne alıyor ve uzak ediyorsa, dünyan odur.
Metne devam edelim :
Âhireti sevenler olalım (muhibbiyne lil-âhireti)..
Bizi zatına kavuşmaya, yüzünü görmeye müştak olanlardan eyle (müştakiynı ilâ likaike)..
Bizi zatına yönelenlerden eyle (mütevcecihiyne ilâ cenabik)..
Ölüme hazırlıklı olanlardan olalım (müstaiddiyne lil-mevti)..
Rabbımız, bize vaad ettiğin şeyi, bize ihsan eyle; tıpkı : Resullerine vaad ettiğini verdiğin gibi.. Bizi kıyamet günü rüsvay etme; sen vaadinden dönmezsin.. (Rabbena atina mavaadtena alâ rüsülike ve lâtuhzina yevm'el - kıyameti inneke lâtuhlif ül - miad..)
Allahım, başarıyı bize arkadaş eyle (Allahümmec'al'it-tevfika refikana).
Şerh :
BAŞARI
— Başarı..
Diye tercüme ettiğimiz kelimenin Arapça aslı t e v f i k , olup şu manaya gelir :
— Sebeplerin arzuya, isteğe uygun düşmesi.. Devam edelim : .
Yolumuzu da, sırat-ı müstakim eyle (ves-sırat el-müstakime tarikana). Ş e r h :

Yani : îslâm dini ve Reselüllah'ın sünneti.. Allah ona salât ve selâm eylesin.
Devam edelim :
Allahım, bizi gayelerimize ulaştır (Allahümme evsılna ilâ makasıdina).
Tevbemizi kabul buyur (ve tüb aleyna).
Şerh :
TEVBE
Metnin Arapçasında :
— Bize tevbe eyle..
Manasında gelmiştir; ancak, bu cümle yoruma tabi tutulmuştur. Denilmiştir ki :
— Allah ona tevbe etti.. Demenin manası şudur :
— Tevbe etmesi için ona başarı ihsan eyledi.
Devam edelim :
Çünkü sen, pek merhametlisin; Tevvab, isminin sahibisin (inneke ent'et-tevvab'ür-rahiymü) .
Şerh :

TEVVAB

Mesabih, adlı eseri şerh eden zatlardan bazısı, Yüce Allah'ın isimlerini açıklarken şöyle yazmıştır :

— Tevvab..

İsmi o zata verilir ki : Günahkârlara tevbe sebeplerini ihsan etmekle onları sevindirir. Bu yolda açığa çıkardığı belirtileri görmekte onlara başarı verir. Tevbeye gelmeleri yolunda, onları, verdiği misallere doğru götürür. Korkutucu, çekindirici şeyleri onlara bildirir.

Yine Tevvab, manasında denilmiştir ki:

— Hemen her günahkâr üzerine, nimetleri ile dönen.

Zira, Tevvab, tam manası ile dönüşü anlatır; Yüce Hakka isim olunca, kuluna nimetleri ile dönmesi anlatılır.

Devam edelim :

Allahım, seninle sabaha erer, seninle akşamı ederiz; seninle ölür, seninle diriliriz (Allahümme bike asbehna ve bike emseyna ve bike nahya ve bike nemutü).

Şerh :

Denilmiştir ki:

— Burada anlatılan mana şu demeğe gelir :

— Allahım, emrinle sabahlarız, emrinle akşamı ederiz, emrinle yaşar ve emrinle ölürüz.

Üstteki manayı, Şeyh Ekmeleddin, Şerh-i Meşank'ta, Resulüllah efendimizin duaları arasında bulunan :

— «Allahım, isminle yaşar, isminle ölürüm.»

Hadis-i şerifin şerhi sırasında yazmıştır.

Devam edelim :

Dönüş sanadır (ve ileyk'el-masır).

Allahım, bize hakkı hak olarak göster, ona tabi olmayı nasib eyle; batılı batıl olarak göster, ondan çekinmeyi nasib eyle (Allahümme erina'lhakka hakkan verzuhkna't-tibaahu ve erina'l-batıle batılen verzukna'c-tihabehu).

Bizi Müslüman olarak öldür; bizi iyilere kat (teveffena müslimiyne ve elhıkna bis-salihiyn).

Zalimlerin şerrini bizden uzak eyle (vedfa' anna şerr'ez-zalimiyn).

Müminlerin duasına bizi ortak eyle (ve eşrikna fi duâ'l-müminiyn).

Rabbımız, verdiğin hükümlerin şerrinden bizi koru (ve kına rabbena şerre makadayte).

Allahım, Muhammed ümmetini bağışla, Allahım, Mnhammed ümmetine yardım eyle. Allahım, Muhammed ümmetine merhamet eyle. Allahım, Muhammet ümmetini koru. Allahım, Muhammed ümmetinin sıkıntılarını gider. Allahım, Muhammed ümmetinin günahlarından geç.

(Allahümmeğfîr liümmeti Muhammed. Allahümmensur ümmete Muhammedi. Allahümmerham ümmete Muhammed. Allahümmehfaz ümmete Muhammed. Allahümme ferric an ümmeti Muhammed, Allahümme tecavez an ümmeti Muhammed.)

Allahım, ey tevbekarların sevgilisi, yahut tevbekârları seven, tevbemizi kabul buyur (Allahümme ya habib'et-tevvabiyne tüb aleyna).

Ey korkanların güvencesi, bize güvence ver (ve ya eman'el-haifiyne eminna).

Ey yolunu şaşıranların delili, bize delil ol, yol göster (ve ya delil'el-mutahayyiriyne düllena).

Ey sapıtanlara hidayet eyleyen, bize hidayet eyle (ve ya hadiy'el-mudıllıyne ihdina).

Ey darda kalıp yardım isteyenlerin yardımcısı, bize yardım eyle (ve ya gayyas'el-müstağısiyne eğısna).
Ey zatından gayrı şeylerden, ümit kesenlerin ümidi, ümidimizi kesme (ve ya reca'el-münkatıynı lâtakta'recaena).
Ey asilere pek merhametli, bize merhamet eyle (ve ya erham'el-asiyne irhamna).
Ey günahkârları bağışlayan, günahlarımızı bağışla (ve ya gafir'el-müznibiyne iğfir lena zünubena).
Kötülüklerimizi de ört (ve keffir anna seyyiatina). Bizi iyilerle öldür (ve teveffena maa'l-ebrar).
Allahım, kalblerimizi nurlandır. Allahım, gönüllerimizi aç. Allahım, işlerimizi kolay eyle. Allahım, ayıplarımızı ört.
(Allahümme nevvir kulubena. Allahümme'şrah sudurena. Allahümme yessir umurena. Allahümm'es-tür uyubena.)
Ey görünmeyen lütufların sahibi, korktuklarımızdan bizi kurtar (ya hafiyy'el-eltafi neccina mimma nehaf).
Allahım, bizi ana babalarımızı, üstatlarımızı, meşayihimizi, kardeşlerimizi, arkadaşlarımızı, sevdiklerimizi, aşiretlerimizi, kabilelerimizi, bizde hakkı olanları, bize hayır duâ okumayı vasiyet edenleri, bütün erkek müminleri, kadın müminleri, erkek Müslümanları ve kadın Müslümanları ölüleri ile dirileri ile bağışla.
(Allahümm'eğfir lena ve valideyna ve liüstazina ve limeşayihina ve liihvanina ve liashabina ve liahbabina ve liaşairina ve likabailina ve limen lehu hakkun aleyna ve limen vessana bi'd-duâ'il-hayri ve licemi'il-müminiyne vel - müminati vel - müslimiyne vel - müslimat'il - ahyai minhüm vel-emvat).
Allahım, ey feyiz ihsan eyleyen bizi bütün belâlardan ve hastalıklardan koru (Allahümmehfazna ya feyyaz min cemi'il-belâya vel-emrazi kaffeten).
Rahmetine sığınırız, ey merhametliler merhametlisi (bi rahmetike ya erham'er-rahimiyn).

Tercümenin bittiği tarih : 25 Şevval 1402 15 Ağustos 1982 Bostancı – İstanbul
Taramanın bittiği tarih : 10.01.2015 15:55 Konak/İzmir

Muhammed Nuri Şemseddin Nakşibendi ve yapımda emeği geçen herkese dua etmeyi eksik etmeyiniz.

Eûzu billahi mineş-şeytânirracîm. Bismillahirrahmanirrahîm.

El Hamdü lillahi rabbil alemine hamden yüvafi niamehü ve yükafi mezideh.

Allahümme Salli ve Sellim ve Bârik Alâ Seyyidinâ Muhammedinil Fâtihi limâ Uğlika vel Hâtimi li mâ Sebeka ven Nâsırıl Hakkı bîl Hakkı Vel Hâdî ilâ Sıratıkel Müstekıymi Sallellahü Aleyhi ve Alâ Alihi Ve Ashâbihi Hakka Kadrihi ve Mikdârihil Aziym. (Salavat-ı Fatih)

Allahümme Rabbena ve leke'l-hamd, hamden kesiren tayyiben mübareken fih.

Her şeyden yüce olan Hz. Allâh (Celle Celalühü)'a envâi hamd ve senâ ederiz. O'nun seçtiği kulu ve Rasûlü'ne, ehli beytine, ashabına, evliya ve şehidlere, ümmetine salât ve selamlar olsun.

Subhane rabbike rabbil izzeti amma yesifun, veselamun alel murselin, vel hamdülil lahi rabbil alemin, el Fatiha.